

**Ministerstwo Gospodarki,
Pracy i Polityki Społecznej**

RACHUNEK SATELITARNY TURYSTYKI DLA POLSKI

2000



**INSTYTUT TURYSTYKI
WARSZAWA 2003**

Redaktor naukowy:
prof. dr hab. Ewa Dziedzic

Autorzy tekstu:
mgr Teresa Buczak
prof. dr hab. Ewa Dziedzic
dr Magdalena Kachniewska
dr Krzysztof Łopaciński
dr Teresa Skalska

Praca wykonana na zlecenie Ministerstwa Gospodarki, Departament Turystyki
w ramach umowy nr U-95/c/02

Instytut Turystyki
ul. Merliniego 9a
02-511 Warszawa
tel. +48 22 8446347
e-mail: it@intur.com.pl
www.intur.com.pl

Spis treści

Wstęp.....	7
1. Rachunki narodowe a metodologia rachunku satelitarnego turystyki.....	9
1.1. Podstawowe kategorie i konstrukcja rachunków narodowych.....	9
1.2. Koncepcja rachunku satelitarnego turystyki.....	14
2. Źródła i zakres informacji statystycznej w RST dla Polski.....	21
2.1. Spożycie turystyczne.....	21
2.2. Podaż turystyczna i pracujący.....	24
3. Spożycie turystyczne.....	29
3.1. Uwagi metodologiczne.....	29
3.2. Charakterystyka spożycia turystycznego.....	30
4. Produkcja i podaż krajowa produktów turystycznych.....	41
4.1. Uwagi metodologiczne.....	41
4.2. Charakterystyka produkcji i podaży produktów turystycznych.....	42
5. Wartość dodana i „turystyczny” PKB.....	47
5.1. Uwagi metodologiczne.....	47
5.2. Wartość dodana w turystycznych rodzajach działalności.....	48
5.3. „Turystyczny” PKB.....	51
6. Pracujący w turystyce.....	53
6.1. Uwagi metodologiczne.....	53
6.2. Charakterystyka siły roboczej w działalności turystycznej.....	55
7. Akumulacja i aktywa niefinansowe turystycznych rodzajów działalności.....	65
7.1. Uwagi metodologiczne.....	65
7.2. Nakłady inwestycyjne w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2000 roku.....	67
7.3. Wartość netto środków trwałych w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2000 roku.....	71
8. Wpływy podatkowe i dotacje związane z turystyką.....	73
8.1. Uwagi metodologiczne.....	73
8.2. Wpływy podatkowe i dotacje do turystyki w 2000 roku.....	75
9. Wnioski i rekomendacje.....	82
Tablice RST.....	85
Spis tablic RST.....	85
Tablice modułu zatrudnienia.....	107
Spis tablic modułu zatrudnienia.....	107

Spis tablic w tekście

Tablica 3.1. Spożycie turystyczne nierezydentów według wybranych grup krajów	35
Tablica 3.2. Spożycie turystyczne rezydentów w 2000 roku według typów podróży	38
Tablica 7.1. Hotele i budynki zakwaterowania turystycznego oddane do użytku w latach 2000-2001	68
Tablica 7.2. Oszacowania wybranych wielkości dla domów letniskowych i domków wakacyjnych oraz rezydencji wiejskich w latach 2000-2001	69
Tablica 7.3. Nakłady inwestycyjne na środki trwałe w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2000 roku, ceny bieżące	70
Tablica 7.4. Wartość netto środków trwałych w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2000 roku, ceny bieżące	72
Tablica 8.1. Struktura wpływów podatkowych i dotacji w 2000 roku, według rodzajów podatków	75
Tablica 8.2. Struktura wpływów podatkowych i dotacji z turystyki	76
Tablica 8.3. Struktura wpływów podatkowych z charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej i produktów	79

Spis wykresów

Wykres 3.1. Spożycie turystyczne według grup nabywców w 2000 roku.....	31
Wykres 3.2. Struktura spożycia turystycznego charakterystycznych produktów turystycznych w 2000 roku.....	32
Wykres 3.3. Struktura spożycia turystycznego nierezydentów.....	33
Wykres 3.4. Wielkość spożycia turystycznego nierezydentów z wybranych grup krajów w 2000 roku	34
Wykres 3.5. Struktura spożycia turystycznego nierezydentów według wybranych grup krajów	36
Wykres 3.6. Struktura spożycia turystycznego nierezydentów według wybranych grup krajów – pozostałe produkty nabywane przez odwiedzających w 2000 roku.....	36
Wykres 3.7. Spożycie rezydentów w 2000 roku	37
Wykres 3.8. Struktura spożycia turystycznego rezydentów według typów podróży w 2000 roku	39
Wykres 4.1. Produkcja globalna charakterystycznych produktów turystycznych w 2000 roku	43
Wykres 4.2. Współczynnik spożycia turystycznego charakterystycznych produktów turystycznych w 2000 roku	45
Wykres 5.1. Wartość dodana w charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności w 2000 roku	49
Wykres 5.2. Udział wartości dodanej w produkcji globalnej turystycznych rodzajów działalności w 2000 roku	50
Wykres 5.3. Struktura „turystycznego” PKB w 2000 roku.....	51
Wykres 6.1. Pracujący w charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności w 2000 roku	55
Wykres 6.2. Średnie stawki godzinowe w CTRD w 2000 roku.....	58
Wykres 6.3. Pracujący według płci w 2000 roku (liczba pracujących powyżej 10 tys.).....	59
Wykres 6.4. Struktura zatrudnienia w CRDT według wieku w 2000 roku.....	61
Wykres 6.5. Udział poszczególnych CRDT w liczbie pracujących ogółem.....	62
Wykres 6.6. Udział poszczególnych CRDT w liczbie zatrudnionych ogółem	63
Wykres 7.1. Udział wybranych grup działalności w nakładach inwestycyjnych charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej	67
Wykres 7.2. Domy letniskowe i domki wakacyjne oraz rezydencje wiejskie	69
Wykres 7.3. Udział wybranych grup działalności w wartości netto środków trwałych charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w 2000 roku.....	71
Wykres 8.1. Udział turystyki w tworzeniu wpływów podatkowych państwa w 2000 roku	77
Wykres 8.2. Struktura wpływów podatkowych i dotacji we wszystkich rodzajach działalności turystycznej według rodzajów podatków	78
Wykres 8.3. Struktura wpływów podatkowych w CRDT według działów	79
Wykres 8.4. Struktura wpływów podatkowych w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej	80

Wykaz skrótów

CPC	– Central Product Classification (międzynarodowa klasyfikacja produktów)
CPT	– charakterystyczne produkty turystyczne
CRDT	– charakterystyczne rodzaje działalności turystycznej
ESA 1995	– Europejski System Rachunków Narodowych
FTE	– ekwiwalent pełnego czasu pracy
ISIC	– International Standard Industrial Classification (międzynarodowa klasyfikacja działalności)
MFW	– Międzynarodowy Fundusz Walutowy
NACE Rev. 1	– Europejska Klasyfikacja Działalności
OECD	– Organizacja Europejskiej Współpracy Gospodarczej
PKD	– Polska Klasyfikacja Działalności
PKWiU	– Polska Klasyfikacja Wyrobów i Usług
RDZT	– rodzaje działalności związane z turystyką
RST	– rachunek satelitarny turystyki
SNA	– system rachunków narodowych (SNA 93 – wersja metodologii rachunków narodowych z 1993 r.)
TWD	– turystyczna wartość dodana
WTO (OMT)	– Światowa Organizacja Turystyki
WTTC	– Światowa Rada Podróży i Turystyki

Objaśnienia znaków umownych

- (-) – zjawisko nie wystąpiło
- (0) – zjawisko istniało w wielkości mniejszej niż 0,5
- (^o) – zupełny brak informacji lub brak informacji wiarygodnych
- (x) – wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe

Wstęp

Rachunek satelitarny turystyki dla Polski został opracowany na podstawie poprawionej propozycji metodologicznej przedstawionej Ministerstwu Gospodarki jesienią 2001 roku. Przygotował go zespół pracowników GUS, Instytutu Turystyki i SGH w składzie:

dr Alina Baran – koordynacja współpracy z GUS,
mgr Teresa Buczak – zagadnienia związane z podatkami i dotacjami,
prof. dr hab. Ewa Dzedzic – kierownictwo naukowe i koordynacja całości prac,
dr Magdalena Kachniewska – pracujący w turystyce, łącznie z modułem zatrudnienia,
dr Krzysztof Łopaciński – zagadnienia nakładów inwestycyjnych i środków trwałych,
dr Teresa Skalska – spożycie turystyczne nierezydentów.

Ze względu na kluczowe znaczenie współpracy z GUS, należy podkreślić wkład następujących osób: mgr Kazimierza Antonika, Barbary Moskwy i mgr Heleny Szatow.

Podjęcie prac nad rachunkiem było możliwe dzięki środkom finansowym i zaangażowaniu Departamentu Turystyki w Ministerstwie Gospodarki.

Niniejsze opracowanie składa się z zestawu tablic statystycznych, zamieszczonych w jego partii końcowej, oraz z poprzedzającej je części tekstowej. Zestaw tablic obejmuje dwie części: rachunek satelitarny turystyki dla Polski za rok 2000 oraz tablice modułu zatrudnienia, również za rok 2000. W komentarzach i analizach omówiono wybrane zagadnienia i wyniki rachunku satelitarnego oraz modułu zatrudnienia.

Część tekstową opracowania podzielono na dziewięć rozdziałów. Pierwszy i drugi rozdział poświęcono prezentacji metodologii rachunku oraz źródłom informacji wykorzystanym w trakcie jego przygotowywania. Pozostałe rozdziały prezentują analizę najważniejszych wyników rachunku: spożycie turystyczne, produkcję i wkład turystyki w tworzenie PKB, wykorzystanie siły roboczej, nakłady na środki trwałe oraz podatki i dotacje związane z wytwarza-

niem wyrobów i usług na potrzeby uczestników ruchu turystycznego. Ostatni rozdział zawiera uwagi i propozycje dotyczące dalszego doskonalenia metodologii rachunku satelitarnego turystyki dla Polski.

Rachunek satelitarny turystyki prezentuje wszechstronny obraz polskiej gospodarki turystycznej w ujęciu statystycznym i powinien być przydatny dla monitorowania jej wyników oraz wytyczania kierunków rozwoju.

1. Rachunki narodowe a metodologia rachunku satelitarnego turystyki

1.1. Podstawowe kategorie i konstrukcja rachunków narodowych

Sterowanie gospodarką i ocena jej stanu wymagają rzetelnej wiedzy o zachodzących w niej procesach. System rachunków narodowych został skonstruowany w odpowiedzi na to zapotrzebowanie i stanowi wewnętrznie spójny zestaw tablic opisujących zjawiska makroekonomiczne. Zestaw ten wykorzystuje uzgodnione na szczeblu międzynarodowym pojęcia, klasyfikacje i zasady rachunkowości. Międzynarodowym wzorcem, na którym opierają się rachunki narodowe sporządzane w poszczególnych krajach, jest system rachunków SNA 1993 rekomendowany przez ONZ. Stosowany w Polsce Europejski System Rachunków Narodowych (ESA 1995) jest modyfikacją SNA 1993, zalecaną przez Unię Europejską.

Rachunki narodowe sporządzane są w dwóch układach:

- a) według sektorów instytucjonalnych,
- b) według rodzajów działalności.

W układzie sektorów instytucjonalnych uwzględniane są następujące jednostki klasyfikacyjne:

- podmioty gospodarcze wytwarzające wyroby i niefinansowe usługi rynkowe, prowadzące księgi rachunkowe,
- podmioty gospodarcze zajmujące się pośrednictwem finansowym, pomocniczą działalnością finansową oraz działalnością ubezpieczeniową,
- podmioty gospodarki narodowej działające na zasadach określonych w prawie budżetowym oraz podmioty, których system finansowy został określony odrębnymi ustawami, a których podstawowym źródłem finansowania są dotacje z budżetu państwa,
- jednostki społeczno-polityczne,
- osoby fizyczne¹.

¹ Na podstawie: *Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 1995-2000*. Warszawa GUS 2002, s. 494.

W systemie rachunków narodowych wyróżniono pięć sektorów instytucjonalnych:

- sektor przedsiębiorstw, który tworzą podmioty wytwarzające wyroby i niefinansowe usługi rynkowe, prowadzące księgi rachunkowe – są to podmioty mające osobowość prawną lub inne jednostki, włącznie z zakładami prowadzonymi przez osoby fizyczne,
- sektor instytucji finansowych i ubezpieczeniowych,
- sektor instytucji rządowych i samorządowych, do którego zaliczono podmioty działające na podstawie prawa budżetowego,
- sektor gospodarstw domowych, który tworzą osoby fizyczne,
- sektor instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych, do którego zaliczono w zakresie działalności statutowej organizacje polityczne, społeczne i wyznaniowe.

Uzupełnieniem wymienionych sektorów instytucjonalnych jest sektor „zagranica”, który obrazuje relacje analizowanej gospodarki ze światem zewnętrznym. Podstawowe znaczenie przy klasyfikowaniu określonej jednostki instytucjonalnej do sektora „zagranica” mają pojęcia rezydenta i nierezydenta. Kryterium uznania danej jednostki za rezydenta jest dokonywanie przez nią transakcji na terytorium ekonomicznym danego kraju co najmniej przez rok. Sektor „zagranica” jest ujęty w rachunkach narodowych jako całość, bez dalszych podziałów, i obejmuje tylko te jednostki nie będące rezydentami, które utrzymują relacje gospodarcze z jednostkami-rezydentami danego kraju².

Jeśli rachunki opracowywane są w układzie rodzajów działalności, jednostką klasyfikacyjną jest przedsiębiorstwo, tj. podmiot odpowiadający kryteriom przedstawionym w charakterystyce sektora przedsiębiorstw. W tym wypadku podmioty grupowane są według dominującego rodzaju działalności, którą z kolei określa rodzaj wytwarzanych przez nie produktów. System podziału działalności gospodarczej na rodzaje, czyli klasyfikacja rodzajów działalności, jest wieloszczeblowy i zbudowany wokół podobieństw procesów produkcyjnych i produktów wytwarzanych w przedsiębiorstwach. Opiera się na zasadzie, że im niższy stopień klasyfikacji, tym bardziej jednorodna jest działalność zgrupowanych przedsiębiorstw. W Polsce przedsiębiorstwa grupowane są zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności (PKD), której struktura odpowiada podobnym systemom międzynarodowym, zwłaszcza Europejskiej Klasyfikacji Działalności NACE Rev. 1. Polska Klasyfikacja Działalności jest pięciopoziomowa: najwyższy stopień agregacji stanowi sekcja (w niektórych sekcjach wyróżniono dodatkowo podsekcje), najniższy to podklasa. Na pierwszym poziomie wyodrębniono 17 sekcji, które dzielą się na 60 działów, stanowiących drugi szczebel klasyfikacji. Poziom trzeci (grupa) obejmuje 222 grupowania działalności, poziom czwarty (klasa) – 503 grupowania, a poziom piąty (podklasa) – 647 grupowań. Poszczególne poziomy klasyfikacji oznaczane są kodem alfanumerycznym. Sekcje oznaczone są literami alfabetu (podsekcje mają kod dwuliterowy), działy – dwucyfrowym kodem numerycznym, grupy – trzycyfrowym kodem numerycznym, klasy – kodem czterocyfrowym, a podklasy – kodem pięciocyfrowym, w którym cztery cyfry określają klasę, a litera – podklasę w ramach danej klasy. Generalnie tablice ra-

² System rachunków narodowych. T. 1. Warszawa GUS 1996, s. 82.

chunków narodowych w układzie rodzajów działalności opracowywane są tylko według najwyższych stopni grupowania, tj. według sekcji i (rzadziej) według działów.

W PKD wyodrębniono następujące sekcje:

- A. Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo.
- B. Rybołówstwo i rybactwo.
- C. Górnictwo i kopalnictwo.
- D. Przetwórstwo przemysłowe.
- E. Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę.
- F. Budownictwo.
- G. Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów mechanicznych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego.
- H. Hotele i restauracje.
- I. Transport, gospodarka magazynowa i łączność.
- J. Pośrednictwo finansowe.
- K. Obsługa nieruchomości, wynajem, nauka i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej.
- L. Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne.
- M. Edukacja.
- N. Ochrona zdrowia i opieka społeczna.
- O. Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna.
- P. Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników.

Innym sposobem umożliwiającym opis aktywności gospodarczej pod kątem struktury rodzajowej produkcji jest przedstawienie jej w podziale na wytwarzane produkty. W tym wypadku podstawą grupowania produktów jest Polska Klasyfikacja Wyrobów i Usług (PKWiU). Klasyfikacja ta opiera się na identycznych założeniach jak klasyfikacja rodzajów działalności i jest wobec niej zasadniczo symetryczna, tzn. poszczególnym rodzajom działalności przypisane są odpowiednie dla nich produkty oznaczane kodem cyfrowym. Struktura PKWiU do poziomu klasy jest zgodna ze strukturą działalności w PKD i oznaczona takim samym kodem. Pewne różnice występują na najniższych poziomach: kategorii i podkategorii, gdzie PKWiU jest bardziej szczegółowa.

Możliwości opisu zjawisk zachodzących w gospodarce w ujęciu produktowym są jednak ograniczone, ponieważ w tym wypadku jednostką klasyfikacyjną jest wytwarzany produkt (wyrób-dobro materialne lub usługa). Zazwyczaj jedno przedsiębiorstwo wytwarza co najmniej kilka produktów i trudno precyzyjnie przypisać każdemu z tych produktów wartość czynników produkcji zużytych w procesach produkcyjnych, a także odpowiadającą mu część wartości dodanej wytworzonej przez dany podmiot. Z tego powodu zakres informacji statystycznej o aktywności gospodarczej w ujęciu produktowym ograniczony jest do prezentacji wielkości produkcji oraz wielkości i struktury jej wykorzystania, a więc tych zjawisk, które mogą być zaobserwowane w rzeczywistości gospodarczej.

Rachunki narodowe opisują kompleksowo całą sekwencję działalności gospodarczej: zaczynając od produkcji, poprzez tworzenie i podział dochodów, aż do pokazania zmian w stanie gospodarki, które odnotowano na koniec badanego okresu. W zależności od tego, jakiego etapu procesów makroekonomicznych dotyczą, rachunki narodowe dzielą się na:

- **rachunki bieżące**, opisujące tworzenie i podział dochodów,
- **rachunki akumulacji**, które przedstawiają transakcje i inne procesy oddziałujące na poziom aktywów i pasywów w ciągu roku,
- **bilanse**, czyli rachunki stanów na początku i na końcu okresu oraz zmiany w bilansie, które zaszły w tym czasie³.

Na **rachunki bieżące** składają się:

1. **Rachunek produkcji**; jego zadaniem jest określenie rozmiarów produktu krajowego brutto, który przedstawiany jest jako różnica między produkcją globalną a zużyciem pośrednim (zużyciem wyrobów i usług w procesach produkcyjnych). Pozycję bilansującą te wielkości stanowi wartość dodana. Zgodnie z metodologią rachunków narodowych, produkcja globalna liczona jest w **cenach bazowych**, czyli w cenach uzyskiwanych przez producentów. Ceny te nie uwzględniają podatków od produktów, ceł ani podatków importowych, zawierają natomiast dotacje do produktów – tam gdzie one występują. Zużycie pośrednie podawane jest w **cenach nabycia (nabywcy)**, a więc z uwzględnieniem wspomnianych podatków od produktów, a także ewentualnych marż transportowych i handlowych. Generalnie ceny w rachunku produkcji są cenami rynkowymi; wyjątek stanowią ceny wyrobów i usług, które nie są przedmiotem transakcji rynkowych. Dotyczy to produkcji sektora rządowego i samorządowego, a także instytucji niekomercyjnych, która dostarczana jest odbiorcom w naturze. W tym wypadku cena określana jest na podstawie kosztów wytworzenia wspomnianych wyrobów i usług. Rachunek produkcji może być sporządzany w ujęciu sektorów instytucjonalnych lub w ujęciu rodzajów działalności, a **produkt krajowy brutto składa się z wartości dodanej wytworzonej przez wszystkie krajowe sektory instytucjonalne (lub rodzaje działalności), powiększonej o podatki od produktów i pomniejszonej o dotacje do produktów udzielone w badanym okresie.**
2. **Rachunek wyrobów i usług**, który obrazuje tworzenie i wykorzystanie wyrobów i usług w gospodarce narodowej; jest on uzupełnieniem rachunku produkcji. Rachunek ten składa się z kilku części. Część pierwsza przedstawia wytwarzanie wyrobów i usług w przedsiębiorstwach zgrupowanych według rodzaju działalności, a po uzupełnieniu o import, ilustruje wielkość ich podaży w cenach bazowych. Po uwzględnieniu podatków i dotacji związanych z produktami, opłat importowych oraz marż handlowych i transportowych, uzyskuje się wielkość podaży wyrobów i usług w cenach nabywcy. Drugą część tego rachunku stanowi ich wykorzystanie, a więc popyt na produkcję krajową i import. Popyt ten składa się ze zużycia pośredniego, to znaczy wykorzystania wyrobów i usług na cele produkcyjne, oraz popytu końcowego. W ramach

³ Na podstawie: *Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 1995-2000*. Warszawa GUS 2002, s. 491-492.

tego ostatniego wyróżnia się eksport, spożycie i akumulację. Kategoria spożycia obejmuje wyroby i usługi zakupione przez gospodarstwa domowe, a także wyroby i usługi dostarczone im w naturze przez instytucje niekomercyjne oraz sektor rządowy i samorządowy.

3. **Rachunek tworzenia dochodów**, który przedstawia powstawanie dochodów bezpośrednio związanych z procesami produkcji, czyli podział produktu krajowego brutto pomiędzy czynniki pracy i kapitał oraz instytucje rządowe. W zakresie wynagrodzenia czynnika pracy są to całkowite koszty związane z zatrudnieniem. Dochody sektora rządowego i samorządowego to podatki od produktów i producentów oraz opłaty importowe pomniejszone o dotacje. Wynagrodzenie czynnika kapitału stanowi nadwyżka operacyjna brutto.
4. **Rachunek pierwotnego podziału dochodów**, który ilustruje podział między sektory instytucjonalne dochodów powstałych w procesie produkcji. Zgodnie z tą zasadą, wynagrodzenia stanowią przychód gospodarstw domowych, a podatki pomniejszone o dotacje – przychód sektora rządowego i samorządowego. W tym rachunku uwzględnione są również takie dochody z kapitału, jak dywidendy i odsetki od udzielonych kredytów.
5. **Rachunek podziału wtórnego dochodów**, którego celem jest przedstawienie redystrybucji dochodów między sektorami instytucjonalnymi. Główne pozycje uwzględniane w tym rachunku to: podatki od dochodu i majątku, świadczenia społeczne inne niż transfery socjalne w naturze, różne transfery bieżące – wśród nich bieżące transfery zagraniczne, opłaty administracyjne od gospodarstw domowych, składki ubezpieczeniowe netto, wpłaty ludności oraz dotacje sektora rządowego i samorządowego na rzecz instytucji niekomercyjnych.
6. **Rachunek wykorzystania dochodów do dyspozycji**, który obejmuje pozycje scharakteryzowane wcześniej w odniesieniu do rachunku wyrobów i usług, w części dotyczącej popytu. Warto uściślić, że spożycie gospodarstw domowych obejmuje między innymi wydatki na zakupy usług nierynkowych, świadczonych na zasadach częściowej odpłatności, do których należą usługi oświaty, kultury i sztuki, sportu, turystyki, mieszkaniowe itp. Do spożycia gospodarstw domowych zaliczana jest także wartość czynszów umownych w budynkach nieczynszowych osób fizycznych.

Drugą grupę rachunków stanowią **rachunki akumulacji**.

1. **Rachunek kapitałowy** ilustruje pozyskiwanie środków na finansowanie transakcji kapitałowych. Po stronie rozchodów w rachunku tym uwzględniane są nakłady na środki trwałe, na wartości niematerialne i prawne (w tym oprogramowanie komputerowe) oraz przyrost rzeczowych środków obrotowych. Elementem tego rachunku powinien być również przyrost wartości nieprodukowanych aktywów niefinansowych, na które m. in. składa się wartość gruntów.
2. **Rachunek finansowy** opisuje transakcje dotyczące finansowania składników majątku, przeprowadzane między sektorami instytucjonalnymi.

Uzupełnieniem wymienionych rachunków akumulacji są rachunki zmian wolumenu aktywów i rachunek przeszacowań, ilustrujące zmiany w pasywach i aktywach, które nie są wynikiem wcześniej opisanych transakcji. Chodzi tu o zmiany będące następstwem na przykład klęsk żywiołowych oraz zmiany wywołane ruchem cen. To ostatnie zagadnienie ma szczególne znaczenie w warunkach wysokiej inflacji.

Sporządzenie rachunków narodowych w pełnym zakresie według przedstawionego schematu wymaga dysponowania bardzo rozbudowaną bazą danych. Uzyskanie niektórych spośród nich często wymaga uregulowania całych dziedzin gospodarki, pozostaje więc poza bezpośrednim oddziaływaniem aparatu statystyki publicznej. Stąd w wielu krajach, także w Polsce, niektóre pozycje rachunków nie są uwzględniane w pełnym zakresie.

Innym problemem jest zakres agregacji prowadzonych analiz. W Polsce tablice rachunków narodowych opracowywane są dla sektorów, ewentualnie podsektorów instytucjonalnych, a w odniesieniu do rodzajów działalności i produktów – na poziomie sekcji, ewentualnie działów. Wszystkie bardziej zdezagregowane ujęcia wymagają dodatkowych opracowań.

W Polsce, podobnie jak w innych krajach, występuje problem ujmowania w rachunkach narodowych efektów gospodarczych szarej strefy. W polskiej statystyce pojęcie to obejmuje zaniżanie efektów działalności przez podmioty zarejestrowane oraz działalność gospodarczą nierejestrowaną, prowadzoną na własny rachunek⁴. Dane w rachunkach dla lat 1995-2000 uwzględniają rozmiary szarej gospodarki dla zarejestrowanych podmiotów gospodarczych sektora prywatnego (z wyjątkiem spółdzielni) z liczbą pracujących do 20 osób (do 50 w sekcjach G i C) oraz dla nierejestrowanej działalności osób fizycznych, związanej głównie ze świadczeniem usług.

1.2. Koncepcja rachunku satelitarnego turystyki

Przedstawiony standardowy system rachunków narodowych skoncentrowany jest przede wszystkim na analizie zjawisk gospodarczych w ujęciu makroekonomicznym. W wielu wypadkach potrzeby informacyjne, zwłaszcza dotyczące polityki gospodarczej, wymagają innych ujęć. Odnosi się to na przykład do tych dziedzin gospodarki, które nie są wyodrębnione ani w ujęciu sektorów instytucjonalnych, ani w ujęciu rodzajów działalności czy też wyrobów i usług. Do tego rodzaju dziedzin należy turystyka. Wynika to z tego, że turystyka jest rodzajem aktywności gospodarczej definiowanym w sposób odmienny niż przyjęty przy tworzeniu opisanych wcześniej klasyfikacji rodzajów działalności, tzn. w wypadku turystyki czynnikiem określającym zakres zjawiska jest sposób wykorzystywania produktów, nie zaś sposób ich wytwarzania.

Metodologia rachunków satelitarnych dopuszcza różne rozwiązania, zależnie od potrzeb. Dotyczy to rozszerzania zakresu prezentowanych informacji, stosowania specjalnych pojęć i definicji lub odmiennych klasyfikacji. Ale rozwiązania i obliczenia zawarte w rachunku satelitarnym powinny być tak przedstawione, aby były czytelne wszystkie powiązania i różnice w stosunku do standardowego systemu rachunków narodowych.

⁴ *Rachunki narodowe... op. cit.*, s. 541.

Ze względu na znaczenie turystyki jako dziedziny gospodarki w skali światowej i w skali poszczególnych krajów oraz brak możliwości jej analizy w ramach standardowego systemu rachunków narodowych, dość wcześnie zrodziła się inicjatywa opracowania dla niej rachunku satelitarne. Jednym z celów tej inicjatywy było także uwiarygodnienie informacji na temat aktywności gospodarczej związanej z turystyką oraz zapewnienie ich porównywalności z wynikami innych dziedzin gospodarki. Stworzono kilka koncepcji takiego rachunku: inicjatywy w tym zakresie przedstawiły OECD, WTO-OMT oraz Światowa Rada Podróży i Turystyki (WTTC). Propozycje te przyjmowały różne rozwiązania, co powodowało, że i przedstawiane wyniki rachunków znacząco się niekiedy różniły. OECD i WTO-OMT postanowiły zatem skoordynować swoje wysiłki i zaproponować wspólną metodologię. Przedstawiony poniżej rachunek satelitarny turystyki (RST) dla Polski został przygotowany według metodologii zaproponowanej przez OECD⁵. Podstawowym celem tego rachunku jest ustalenie wkładu turystyki w gospodarkę narodową na podstawie takich parametrów makroekonomicznych, jak: wartość dodana (produkt krajowy brutto), produkcja globalna, spożycie turystyczne, zatrudnienie i akumulacja.

Istotnym elementem wybranej metodologii jest określenie zakresu RST od strony popytowej i podaźowej. Przyjęto, że stroną popytową tworzą wydatki konsumpcyjne uczestników ruchu turystycznego. Uczestnicy ruchu turystycznego i ich wydatki konsumpcyjne zostali zdefiniowani jak następuje:

- **odwiedzający** – „każda osoba podróżująca do miejsca położonego poza jej zwykłym otoczeniem na okres krótszy niż 12 miesięcy i której główny cel podróży jest inny niż wykonywanie działalności wynagradzanej ze środków pochodzących z odwiedzanego miejsca”;
- **zwykłe otoczenie** – kryterium uznania jakiegoś obszaru za zwykłe otoczenie danej osoby jest częstotliwość i regularność pobytu w danym miejscu oraz odległość; miejsca położone w pobliżu miejsca zamieszkania danej osoby traktowane są jako element jej zwykłego otoczenia;
- **wydatki turystyczne** – wydatki dokonane przez lub na rzecz odwiedzającego przed podróżą, w jej trakcie i po podróży oraz pozostające w związku z tą podróżą. Wydatki turystyczne nie obejmują zakupów dokonanych w trakcie podróży, ale przeznaczonych do odsprzedaży, wydatków o charakterze inwestycyjnym i donacji wspierających turystykę.

Z przytoczonej definicji mogłoby wynikać, że poza zakresem RST powinny się znaleźć wydatki, których nie można jednoznacznie powiązać z określoną podróżą. Dotyczy to szczególnie dóbr trwałego użytku wykorzystywanych w podróżach turystycznych: namiotów, przyczep kempingowych itp., ponieważ są użytkowane przez dłuższy czas, a nie tylko w trakcie jednej podróży. Ze względu na cel RST, którym jest zmierzenie wkładu turystyki

⁵ *Measuring the Role of Tourism in OECD Economies. The OECD Manual on Tourism Satellite Accounts and Employment.* Paris OECD 2000.

w gospodarce narodową, ich pominięcie byłoby jednak nieuzasadnione i dlatego zostały włączone do popytu turystycznego. Zgodnie z przyjętą metodologią, wydatki turystyczne i wydatki na dobra konsumpcyjne trwałego użytku o jednoznacznie turystycznym przeznaczeniu tworzą spożycie turystyczne (popyt turystyczny).

Z punktu widzenia kategorii stosowanych w rachunkach narodowych spożycie turystyczne występuje w następujących pozycjach:

- **zużyciu pośrednim** – w zakresie wydatków na podróże służbowe stanowiących koszt wytworzenia produkcji;
- **spożyciu gospodarstw domowych z dochodów osobistych**; obejmuje ono wydatki gospodarstw domowych na podróże turystyczne zgodnie z przedstawioną wyżej definicją wydatku turystycznego; w pozycji tej uwzględniane są także wydatki finansowane z diet związanych z podróżami służbowymi, a ponadto zakupy usług świadczonych po cenach nierynkowych w części pokrywanej przez gospodarstwa domowe oraz czynsze umowne związane z posiadaniem domów lub mieszkań wakacyjnych;
- **spożyciu sektora rządowego i samorządowego**; zawiera ono wydatki tego sektora na usługi turystyczne przekazane gospodarstwom domowym w naturze; w praktyce są to przede wszystkim usługi informacji i promocji turystycznej finansowane przez podmioty tego sektora;
- **spożyciu sektora instytucji niekomercyjnych** – w zakresie usług i wyrobów turystycznych przekazanych gospodarstwom domowym w naturze są to na przykład usługi placówek kulturalnych, obiektów rekreacyjnych, imprez sportowych urządzanych przez organizacje turystyczne dla swoich członków (w części, w której nie ponosili oni kosztów udziału w takiej imprezie);
- **eksportu** – w zakresie popytu nierezydentów na wyroby i usługi turystyczne świadczone przez rezydentów danego kraju na jego terytorium ekonomicznym.

Jeśli chodzi o ostatni składnik popytu końcowego: akumulację, to w RST uwzględniane są wydatki na środki trwałe służące zaspokajaniu potrzeb odwiedzających, nie stanowią one jednak spożycia turystycznego (zgodnie z przytoczoną wcześniej definicją).

O ile określenie zakresu rachunku satelitarnego od strony popytowej w istocie nie nastrocza zasadniczych trudności, o tyle ustalenie jego zakresu od strony podażowej jest znacznie trudniejsze. Generalnie przyjęte w RST rozwiązanie opiera się na zastosowaniu ujęcia według rodzajów działalności oraz wyrobów i usług, z pominięciem ujęcia według sektorów instytucjonalnych. Ale samo przyjęcie takiego podejścia nie usuwa wszystkich występujących trudności. Przede wszystkim, zgodnie z przedstawionym wcześniej poglądem, zakres zjawiska turystyki określają definicje odwiedzającego i wydatku turystycznego, nie ma natomiast definicji, która określałaby ten zakres od strony podażowej. Przyjmuje się, że podaż turystyczną stanowią wszystkie wyroby i usługi, które nabywane są w ramach wydatków turystycznych. W praktyce mogą to zatem być prawie wszystkie produkty konsumpcyjne występujące w gospodarce, a zidentyfikowanie zakresu ich konsumpcji przez odwiedzających wymagało-

by bardzo rozbudowanych badań strony popytowej turystyki. W związku z tym w zastosowanej metodologii rachunku satelitarnego przyjęto rozwiązanie opierające się na wskazaniu siły związku między danym rodzajem działalności gospodarczej i związanych z nim produktów a ich znaczeniem dla konsumpcji turystycznej. Wyróżniono zatem trzy rodzaje działalności gospodarczej i odpowiadających im produktów:

- **Charakterystyczne produkty turystyczne (CPT)**, do których zaliczono produkty spełniające przynajmniej jedno z następujących kryteriów:
 - dany produkt reprezentuje istotną część wydatków turystycznych,
 - znacząca część produkcji danego wyrobu lub usługi nabywana jest przez odwiedzających,
 - brak danego produktu w istotny sposób oddziaływałby na popyt turystyczny nawet wtedy, gdy nie reprezentuje on znaczącej części tego popytu.

Analogicznie **charakterystyczne rodzaje działalności turystycznej (CRDT)** to takie, których podstawową produkcję stanowią charakterystyczne produkty turystyczne.

- **Produkty związane z turystyką** – produkty, które w znaczącej części nabywane są przez uczestników ruchu turystycznego; odpowiadające im rodzaje działalności to **działalność związana z turystyką**.
- **Produkty pozostałe**, a więc wszystkie pozostałe produkty, które są sporadycznie nabywane przez odwiedzających, i odpowiadające im rodzaje działalności.

Zakwalifikowanie poszczególnych produktów i odpowiadających im rodzajów działalności do którejś z wymienionych grup może się zmieniać na przestrzeni lat lub zależnie od kraju, zgodnie z wzorcami zachowań konsumpcyjnych odwiedzających. Istnieje jednak pewna grupa produktów i odpowiadających im rodzajów działalności, które z samej ich natury można uznać za charakterystyczne dla turystyki: są to usługi noclegowe, gastronomiczne, transportu pasażerskiego, biur podróży i kulturalno-rekreacyjne. Jeśli chodzi o uzupełnianie tej listy, metodologia OECD pozostawia wolną rękę krajom sporządzającym RST. Listę charakterystycznych i związanych z turystyką produktów oraz odpowiadających im rodzajów działalności uwzględnionych w RST dla Polski zamieszczono na końcu tego punktu.

Zakres podaży w RST określony jest także przez przynależność producentów do terytorium ekonomicznego danego kraju. Przedmiotem analizy jest wyłącznie działalność producentów będących rezydentami danej gospodarki, a w ujęciu produktowym: podaż krajowa. Pozycje związane z importem, zwłaszcza charakterystycznych produktów turystycznych, znajdują się poza zakresem zainteresowania RST. W praktyce oznacza to, że spożycie turystyczne będące efektem zagranicznej turystyki wyjazdowej znajduje odzwierciedlenie po stronie podaży RST tylko w takim zakresie, w jakim jest zaspokajane przez producentów będących rezydentami gospodarki danego kraju (np. marże organizatorskie biur podróży zajmujących się turystyką wyjazdową). Podanie w RST wielkości pozostałej części tego spożycia ma wyłącznie charakter informacyjny i nie jest konieczne.

Istotę RST stanowi 8 tablic tworzących wzajemnie powiązany zestaw:

Tablica 1: Rachunek produktów charakterystycznych dla turystyki, przedstawia wytwarzanie produktów turystycznych w charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności i pozostałych; jest to część standardowego rachunku wyrobów i usług; jej uzupełnieniem jest rachunek pierwotnego podziału dochodów w wymienionych rodzajach działalności.

Tablica 2: Podaż i wykorzystanie wyrobów i usług turystycznych, stanowi drugą część standardowego rachunku produktów; jej celem jest zestawienie krajowej podaży produktów turystycznych ze spożyciem turystycznym.

Tablica 3: Podaż charakterystycznych dla turystyki i pozostałych rodzajów działalności oraz wykorzystanie turystyczne według kategorii odwiedzających

Tablica 4: Turystyczna wartość dodana w charakterystycznych i pozostałych rodzajach działalności

Tablice 3 i 4 nie mają odpowiednika w standardowym systemie rachunków narodowych, a ich celem jest określenie wkładu turystyki w tworzenie PKB. Kolejne dwie tablice również nie mają odpowiednika w podstawowym systemie rachunków narodowych, a ich celem jest dokładniejsze scharakteryzowanie badanego zjawiska.

Tablica 5: Pracujący w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej

Tablica 6: Charakterystyka odwiedzających; tablica ta jest próbą połączenia danych finansowych i rzeczowych w celu pogłębienia zakresu analizy zjawiska turystyki; podejście tego typu jest jedną z charakterystycznych cech rachunków satelitarnych.

Dwie ostatnie tablice RST informują o nakładach i wyposażeniu w środki trwałe charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej:

Tablica 7: Akumulacja brutto w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej, obejmuje część dotyczącą rozchodów rachunku kapitałowego w podstawowym systemie rachunków narodowych.

Tablica 8: Wartość netto środków trwałych w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej, jest odpowiednikiem bilansu w części dotyczącej aktywów.

Metodologia OECD zaleca ujmowanie wartości produkcji globalnej organizatorów turystyki w wersji „netto”, tzn. tylko uzyskanej przez nich marży. Wymaga to przeprowadzenia odpowiednich obliczeń i dlatego wartość tej produkcji w RST odbiega od wartości podawanej w standardowym rachunku produktów i rachunku produkcji.

Uzupełnieniem tablic RST jest moduł zatrudnienia, którego celem jest przeanalizowanie wykorzystania czynnika pracy w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej. Tablice te powiązane są z RST za pośrednictwem tablicy 5, toteż zakres i sposób analizy w module zatrudnienia zgodne są z ustaleniami zawartymi w RST. Wykorzystane w module pojęcia są powszechnie stosowane w statystyce dotyczącej pracujących.

Charakterystyczne rodzaje działalności turystycznej:

- 55.1 Hotele
- 55.2 Pozostałe obiekty noclegowe
- 55.3 Restauracje
- 55.4 Bary
- 55.5 Działalność stołówek i catering
- 60.1 Transport kolejowy
- 60.2 Transport lądowy pozostały
- 61. Transport wodny
- 62. Transport lotniczy
- 63.3. Działalność związana z turystyką
- 71.1 Wynajem samochodów osobowych
- 92.3 Inna działalność artystyczna i rozrywkowa
- 92.5 Działalność bibliotek, archiwów, muzeów i pozostała działalność kulturalna
- 92.6 Działalność związana ze sportem
- 92.7 Pozostała działalność rekreacyjna
- 93.04 Działalność związana z poprawą kondycji fizycznej

Działalność związana z wytwarzaniem turystycznych dóbr trwałego użytku:

- 17.4 Produkcja gotowych artykułów włókienniczych, oprócz odzieży
- 34.2 Produkcja nadwozi pojazdów mechanicznych: produkcja przyczep i naczep
- 35.12 Produkcja oraz naprawa łodzi wycieczkowych i sportowych

Pozostała działalność związana z turystyką:

- 66.03 Ubezpieczenia pozostałe
- 74.84.A Działalność związana z organizacją targów i wystaw
- 50 Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów..., sprzedaż detaliczna paliw...
- 52 Handel detaliczny, z wyjątkiem sprzedaży pojazdów...; naprawa artykułów użytku domowego

Drugie domy:

- 70.2 Obsługa nieruchomości i wynajem

Charakterystyczne produkty turystyczne:

- 55.1 Usługi hoteli
- 55.2 Usługi świadczone przez kempingi oraz inne miejsca krótkotrwałego zakwaterowania
- 55.3 Usługi gastronomiczne

- 55.4 Usługi związane z podawaniem napojów
- 55.5 Usługi stołówkowe i usługi dostarczania posiłków dla odbiorców zewnętrznych
- 60.10.1 Usługi w zakresie międzymiastowych kolejowych, pasażerskich przewozów
- 60.21 Usługi pasażerskiego transportu rozkładowego lądowego pozostałe
- 60.23 Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe
- 61.10.1 Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego
- 61.20.1 Usługi transportu wodnego śródlądowego pasażerskiego
- 62.10.1 Przewozy rozkładowe lotnicze pasażerskie
- 62.20.1 Przewozy lotnicze pasażerskie pozarozkładowe
- 63.3 Usługi agencji turystycznych i pilotażu, gdzie indziej niesklasyfikowane
- 71.1 Usługi wynajmu samochodów osobowych
- 92.3 Usługi rozrywkowe pozostałe
- 92.5 Usługi świadczone przez biblioteki, archiwa, muzea i inne
- 92.6 Usługi związane ze sportem
- 92.7 Usługi rekreacyjne
- 93.04 Usługi związane z poprawą kondycji fizycznej

Turystyczne produkty trwałego użytku:

- 17.40.22 Materiały brezentowe...namioty i wyroby kempingowe
- 34.20.22 Przyczepy i naczepy przeznaczone do mieszkania lub do celów turystycznych
- 35.12 Łodzie wypoczynkowe i sportowe

Pozostałe produkty nabywane przez odwiedzających:

- 15 Produkty spożywcze i napoje
- 16 Wyroby tytoniowe
- 17.7 Wyroby o splocie dzianinowym oraz szydełkowym i trykotaże
- 18. Odzież, futra
- 19.3 Obuwie
- 23.2 Produkty rafinacji ropy naftowej
- 66.03 Usługi ubezpieczeniowe pozostałe inne niż ubezpieczenia na życie
- 74.84.15 Usługi związane z organizacją targów, wystaw i kongresów

Drugie domy:

- 70.2 Usługi w zakresie wynajmowania nieruchomości na własny rachunek – szacowany czynsz

2. Źródła i zakres informacji statystycznej w RST dla Polski

2.1. Spożycie turystyczne

Ze względu na zróżnicowanie i stopień szczegółowości danych potrzebnych do przygotowania RST dla Polski za rok 2000, konieczne było skorzystanie z całego zestawu źródeł informacji statystycznej obejmujących stronę ekonomiczną i rzeczową spożycia turystycznego. W zakresie **spożycia rezydentów na terytorium ekonomicznym Polski** wykorzystano następujące źródła informacji:

- przeprowadzane w cyklu trzyletnim przez GUS badanie modułowe gospodarstw domowych „Turystyka i wypoczynek”, obejmujące wyjazdy turystyczne w okresie 1.10.2000-30.09.2001⁶;
- badanie budżetów gospodarstw domowych w 2000 i 2001 roku w zakresie wydatków związanych z uprawianiem turystyki;
- dane dotyczące wydatków na podróże służbowe obliczone na potrzeby rachunków narodowych; zgodnie z metodologią rachunków narodowych, usługi transportowe i noclegowe stanowią zużycie pośrednie przedsiębiorstw, a diety – dochód gospodarstw domowych;
- dane NBP z bilansu na bazie płatności, wykorzystane do wyeliminowania zagranicznej części z wyjazdowych zagranicznych podróży służbowych i prywatnych rezydentów Polski;
- do oszacowania spożycia wyrobów i usług w naturze wykorzystano dane z rachunków narodowych dotyczące spożycia sektora rządowego i samorządowego oraz instytucji niekomercyjnych.

⁶ Znaczna część wyników tego badania została udostępniona w formie publikacji *Turystyka i wypoczynek w 2001 r.* Warszawa GUS 2002.

Utrudnieniem przy określaniu rozmiarów spożycia turystycznego rezydentów było to, że badanie modułowe, które charakteryzuje się odpowiednim poziomem szczegółowości, dotyczyło w zasadniczej części 2001 roku. Konieczne więc było nałożenie jego wyników w zakresie struktury spożycia na bardziej zagregowane dane pochodzące z badania budżetów gospodarstw domowych w 2000 roku.

Dane dotyczące spożycia turystycznego gospodarstw domowych pochodzące z badania modułowego i badania budżetów gospodarstw domowych obejmują wydatki finansowane z dochodów osobistych. W odniesieniu do wyjazdów do rodzin uwzględniono tylko wydatki faktycznie poniesione przez odwiedzających lub przez gospodarstwo przyjmujące, tzn. nie szacowano wartości usług udzielonych bezpłatnie, np. noclegów.

Dane dotyczące spożycia turystycznego gospodarstw domowych obejmują wyłącznie podróże turystyczne (tzn. przynajmniej z jednym noclegiem), ponieważ brakuje informacji na temat jednodniowych podróży rezydentów Polski na jej terytorium ekonomicznym. Na podstawie danych dotyczących krótkich podróży (obejmujących 1-3 noclegów) można jednak przypuszczać, że zjawisko to nie ma znaczących rozmiarów z ekonomicznego punktu widzenia. **Spożycie turystyczne związane z podróżami służbowymi obejmuje natomiast wszystkie podróże**, tzn. jednodniowe i turystyczne. Jeśli chodzi o spożycie turystyczne rezydentów Polski poza jej terytorium ekonomicznym, stanowiące import usług turystycznych, to zgodnie z metodologią RST, zostało ono ujęte w sposób bardzo ogólny i służy tylko celom informacyjnym.

Dla oszacowania popytu turystycznego nierezydentów posłużono się w pierwszym rzędzie czterema następującymi źródłami informacji:

- badaniami ankietowymi dotyczącymi przyjazdów i wydatków nierezydentów (turystów i odwiedzających jednodniowych), przeprowadzonymi w 2000 roku przez Instytut Turystyki na granicach;
- badaniami wydatków cudzoziemców w Polsce w 2000 roku, przeprowadzonymi przez Urząd Statystyczny w Zielonej Górze;
- danymi Narodowego Banku Polskiego, zestawionymi w bilansie płatniczym na bazie płatności.

Warto zauważyć, że żadne badanie w zakresie turystyki zagranicznej nie jest prowadzone na próbie reprezentatywnej (nie ma możliwości sporządzenia takiej próby), toteż wszystkie muszą być traktowane z pewną ostrożnością. Brak wiarygodnych danych pochodzących z innych źródeł zachęca jednak do wykorzystania tych wyników.

Korzystając z danych NBP należy z kolei pamiętać, że w bilansie płatniczym rejestracja obrotów z tytułu podróży opiera się na definicjach podróży i podróznego zalecanych przez Międzynarodowy Fundusz Walutowy. Pojęcia te nie są w pełni tożsame z rozumieniem turystyki i turysty w zaleceniach metodologicznych przyjętych dla RST. Różnice wynikają m.in. z włączania do wydatków podróжных zakupów dokonywanych przez pracowników sezonowych i przygranicznych, co w polskiej rzeczywistości gospodarczej może w sposób istotny zmieniać łączny poziom wydatków. Także problem wydatków tych nierezydentów, którzy

wykonywają innego rodzaju pracę zarobkową (poza pracownikami sezonowymi i przygranicznymi) na terenie odwiedzanego kraju, nie jest do końca jasny. Wprawdzie w metodologicznych zaleceniach MFW przygotowanych na potrzeby zestawiania bilansu płatniczego, z grona podróżnych wyłącza się osoby wykonujące bezpośrednio działalność produkcyjną na rzecz jednostki-rezydenta danej gospodarki, trudno jednak ustalić, czy w praktyce wyłączenie to obejmuje wszystkich cudzoziemców podejmujących na terenie Polski pracę zarobkową. Natomiast w rozumieniu RST (i WTO) żaden nierezydent podejmujący pracę zarobkową na terenie odwiedzanego kraju nie są zaliczani do odwiedzających, a ich wydatki nie powinny być zaliczane do wydatków turystycznych.

Ponieważ tablica 6 RST zawiera dane rzeczowe na temat wielkości ruchu turystycznego, konieczne było również określenie jego rozmiarów. Jeśli chodzi o ruch turystyczny rezydentów, dokonano odpowiednich oszacowań na podstawie wyników badania modułowego, a w odniesieniu do nierezydentów skorzystano z danych o wielkości i strukturze przyjazdów z poszczególnych krajów (informacje publikowane przez GUS na podstawie rejestracji przekroczeń granicy, dokonywanej przez Straż Graniczną). Poważnym problemem jest jednak brak danych dotyczących udziału turystów w ruchu przyjazdowym do Polski. Z braku innych źródeł, oparto się na oszacowaniach Instytutu Turystyki, których metodologia została omówiona w materiałach metodologicznych poprzedzających przygotowanie rachunku satelitarnego⁷. Oszacowania te poddano jednak pewnej weryfikacji. W badaniu prowadzonym przez Instytut Turystyki dla uproszczenia (a właściwie z braku jakichkolwiek podstaw do dezagregacji) przyjmuje się, że wszyscy nierezydenci przekraczający polską granicę i rejestrowani przez Straż Graniczną to odwiedzający. Tymczasem w praktyce znaczna część tych osób podejmuje czasową pracę zarobkową lub przyjeżdża w celu dokonania zakupów z zamiarem odsprzedania. Szacując liczbę przyjazdów turystów na potrzeby RST pominięto zatem osoby deklarujące jako cel przyjazdu podjęcie dorywczej pracy, zakupy w celach handlowych oraz „inne” miejsca zakwaterowania (z reguły są to autokary lub prywatne samochody osobowe, w których nocują osoby przyjeżdżające na handel). Zabiegu wyłączenia osób przyjeżdżających w celach pozaturystycznych nie można było natomiast dokonać w stosunku do odwiedzających jednodniowych: w żadnym z dostępnych badań nie uzyskano danych, które by na to pozwalały. Pojawia się tu problem regularnych wizyt nierezydentów na terenie obszarów przygranicznych w celu dokonywania zakupów. Na podstawie przeprowadzonych badań nie sposób jednoznacznie wyodrębnić tych osób ze zbiorowości nierezydentów-odwiedzających jednodniowych. W tym wypadku osoby przyjeżdżające „na handel” odfiltrowano w sposób pośredni, odejmując od ogólnej sumy wydatków te, które przeznaczono na zakupy w celu odsprzedania.

Zgodnie z metodologią RST, oczekuje się odrębnego oszacowania wydatków turystów i odwiedzających jednodniowych w tablicy 6. Trzeba pamiętać, że nie jest to w pełni możliwe. Wynika to m.in. ze sposobu traktowania tego problemu w bilansie płatniczym, który jest źródłem części danych. Otóż w rozumieniu Międzynarodowego Funduszu Walutowego do

⁷ Por. T. Skalska: *Opis metodologii badań prowadzonych przez Instytut Turystyki jako źródeł danych dla opracowania rachunku satelitarnego turystyki*. Instytut Turystyki Warszawa 2001. Materiał nie publikowany.

podróżnych zalicza się również podróży jednodniowych, a także uczestników wycieczek (nie nocujących na terenie odwiedzanego kraju), przy czym w bilansie wszystkie te grupy traktuje się łącznie. Zagregowane pozycje bilansu nie pozwalają na uzyskanie rozdzielnych informacji dla ruchu jednodniowego i dla turystów korzystających z noclegów. Przyjęto zatem, że udział odwiedzających jednodniowych nie jest duży.

Zgodnie z metodologią OECD, dane dotyczące strony popytowej RST opracowano w wersji netto, tzn. dokonano rozszacowania wartości usług częściowych zakupionych przez turystów w formie imprez. Źródłem informacji, wykorzystanym do oszacowania struktury pakietów turystycznych, z których korzystali nierezydenci, było badanie cen prowadzone przez Instytut Turystyki w latach 1996-2000 oraz sondaż przeprowadzony w biurach podróży, świadczących usługi w zakresie zorganizowanej turystyki przyjazdowej nierezydentów. Celem sondażu było ustalenie struktury przychodów biur podróży w podziale na uzyskaną marżę oraz koszty zakupu usług noclegowych, gastronomicznych, transportowych, usług rekreacyjnych i pozostałych (np. usługi pilotów i przewodników, ubezpieczenia). Do oszacowania struktury wydatków w imprezach zakupionych przez rezydentów wykorzystano wyniki badania modułowego oraz informacje na temat przeciętnego poziomu cen usług noclegowych i żywieniowych w 2000 roku.

Reasumując, mimo luk w dostępnych materiałach dołożono wszelkich starań, aby wykorzystane w RST dane dotyczące wydatków turystycznych i wielkości ruchu turystycznego były zgodne z zaleceniami metodologii RST. Dostępne dane dotyczące spożycia turystycznego nie pozwoliły jednak na osiągnięcie pożądanego, tzn. odpowiadającego zamieszczonej liście charakterystycznych produktów turystycznych stopnia szczegółowości w zakresie struktury spożycia. Z tego powodu konieczna była agregacja niektórych pozycji – dotyczy to usług gastronomicznych, kulturalno-rekreacyjnych oraz niektórych usług transportowych. Dostępne źródła informacji nie pozwoliły ponadto na określenie pełnych rozmiarów spożycia związanego z usługami uzdrowiskowymi: wielkość podana w RST dotyczy wyłącznie usług zakupionych z dochodów osobistych turystów, a więc bez usług opłaconych przez kasy chorych. Niemożliwe okazało się też ustalenie pełnych rozmiarów zjawiska wynajmowania samochodów osobowych bez kierowcy przez uczestników ruchu turystycznego. Dostępne dane nie pozwoliły również na oszacowanie wielkości sprzedaży usług konferencyjnych i wystawieniowych związanych z obsługą ruchu turystycznego.

2.2. Podaż turystyczna i pracujący

Jeśli chodzi o dane dotyczące produkcji i zużycia pośredniego, pierwotnego podziału dochodów, pracujących oraz nakładów inwestycyjnych i wartości netto środków trwałych, wielkości podane w RST pochodzą ze sprawozdań wykorzystywanych przy sporządzaniu rachunków narodowych. Wielkości dotyczące całej gospodarki (z wyjątkiem wartości globalnej i zużycia pośredniego) są zgodne z opublikowanymi przez GUS za rok 2000, natomiast dotyczące rodzajów działalności oraz produktów charakterystycznych i związanych z turystyką zostały oszacowane specjalnie na potrzeby RST. Wszystkie dane opracowano zgodnie z zaleceniami ESA 1995 i według procedur, które są stosowane w rachunkach narodowych od roku

2000. Zgodnie ze wspomnianymi zasadami, transakcje przedstawiono w ujęciu memoriałowym, a więc w momencie powstawania zobowiązań, nie zaś ich regulowania (ujęcie kasowe).

Podstawą do opracowania danych dotyczących wielkości produkcji i pierwotnego podziału dochodów były następujące sprawozdania:

- **dla sektora przedsiębiorstw:** SP-3, SP, F-01, F-02, G-05, P-01;
- **dla sektora instytucji finansowych i ubezpieczeniowych:** SP-3, F-02, F-01/k, badania Państwowego Urzędu Nadzoru Ubezpieczeń;
- **dla sektora instytucji rządowych i samorządowych:** Rb, SG-01, F-01/s, F-01/z, oraz sprawozdania z wykonania budżetu państwa za okres od 1.01.2000 do 31.12.2000 i sprawozdania z wykonania budżetów wojewódzkich, powiatowych, miast i gmin;
- **dla sektora gospodarstw domowych:** SP-3, R-05, R-06, R-07, R-08, R-09, R-10;
- **dla sektora instytucji niekomercyjnych:** SOF za 1998 rok;
- **dla sektora zagranica:** SAD oraz dane bilansu należności i zobowiązań RP za 2000 rok.

Zasadniczym problemem przy opracowywaniu danych dotyczących strony podaźowej RST była konieczność dezagregacji danych z poziomu działu do poziomu grup, klas i podklas. Wymagało to przeprowadzenia szeregu dodatkowych oszacowań, do których wykorzystano m.in. rachunek podaży wyrobów i usług za 1999 rok w układzie 465 grup bilansowych dla 58 działów. Ostateczny stopień dezagregacji danych podaźowych w RST odbiega od zaproponowanego w propozycji metodologicznej, ale po weryfikacji danych źródłowych osiągnięcie większego stopnia szczegółowości okazało się niemożliwe.

Ze względu na zalecany w metodologii OECD sposób ujmowania produkcji globalnej organizatorów i pośredników turystycznych, w wersji netto w RST konieczna była modyfikacja wielkości produkcji globalnej i zużycia pośredniego związanych z tym rodzajem działalności i usług, a w konsekwencji także odpowiednich wielkości dla całej gospodarki. Ujęcie w wersji netto oznacza, że z wartości produkcji organizatorów i pośredników eliminowana jest wartość zakupionych przez nich charakterystycznych usług i wyrobów turystycznych – w ten sposób unika się podwójnego liczenia w globalnej produkcji turystycznej np. usług hoteli. Odpowiednich oszacowań dokonano korzystając z danych dotyczących strony popytowej, a także wspomnianego wyżej rachunku podaży i wykorzystania wyrobów i usług za 1999 rok.

Nakłady inwestycyjne i wartość netto środków trwałych opracowano według zasad metodologicznych stosowanych na potrzeby rachunków narodowych, zgodnych z zaleceniami ESA 1995. Wartość nakładów inwestycyjnych (tablica 7 RST) i wartość środków trwałych (tablica 8 RST) w układzie wybranych działów, grup i klas Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) charakterystycznych dla działalności turystycznej określono na podstawie:

a) sprawozdań:

- SP – roczna ankieta przedsiębiorstwa (cz. III *Środki trwałe i inwestycje*) sporządzana przez podmioty, w których liczba pracujących przekracza 9 osób – zaklasyfikowane według PKD do sekcji H, I, K,
- F-03 – sprawozdanie o stanie i ruchu środków trwałych oraz o działalności inwestycyjnej, sporządzane przez przedsiębiorstwa zaklasyfikowane do sekcji O, w któ-

rych liczba pracujących przekracza 9 osób, oraz przez jednostki sektora rządowego i samorządowego zaklasyfikowane do sekcji H, I, O – bez względu na liczbę pracujących,

- SG-01 – statystyka gminy (cz. 4) sporządzana przez urzędy gmin,
- SP-3 – sprawozdanie o działalności gospodarczej przedsiębiorstwa o liczbie pracujących do 9 osób;

b) danych szacunkowych w zakresie organizacji i stowarzyszeń związanych z kulturą, rekreacją i sportem.

Dane statystyczne zarówno dla nakładów inwestycyjnych, jak i środków trwałych zestawiono w podziale na:

- budynki i budowle,
- środki transportu,
- pozostałe środki trwałe (obejmujące zwłaszcza: maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia).

Dane o nakładach inwestycyjnych zawierają również informacje o ulepszeniach gruntu, ale w danych o wartości środków trwałych nie uwzględnia się wartości gruntów z powodu niepełnego ich ujmowania w ewidencji księgowej, co wynika z braku uregulowań prawnych związanych z ich wyceną. Informacje o wartości gruntów będą dostępne po wejściu w życie przepisów o katastrze nieruchomości.

Dla wartości środków trwałych dokonano wyceny według cen rynkowych, tj. według cen bieżących (przeceny) pomniejszonych o wartość ich zużycia. Do przeliczeń wartości środków trwałych z bieżących cen ewidencyjnych⁸ (zgodnych z ewidencją księgową) na ceny bieżące (rynkowe) przyjęto – zgodnie z metodologią przeliczeń stosowaną na potrzeby rachunków narodowych – wskaźniki zmiany cen dóbr inwestycyjnych zróżnicowane dla poszczególnych rodzajów działalności i grup rodzajowych, tj. budynków i budowli, środków transportu i pozostałych środków trwałych.

Dane dotyczące pracujących, wykorzystane w RST i w module zatrudnienia, pochodzą zasadniczo z wcześniej wymienionych sprawozdań dotyczących działalności gospodarczej jednostek należących do poszczególnych sektorów instytucjonalnych. Uzupełnieniem tych danych było badanie reprezentacyjne GUS o symbolu Z-12. Badanie takie przeprowadzane jest cyklicznie, raz na dwa lata. W 2000 roku badanie struktury wynagrodzeń według zawodów nie było prowadzone, w związku z tym brakujące dane za 2000 rok oszacowano na podstawie dostępnej informacji (dane za październik 2001 r.).

Ze względu na rozwiązania stosowane w polskiej statystyce zatrudnienia, nie dla wszystkich pozycji przewidzianych w metodologii OECD można było uzyskać odpowiednie dane. Dotyczy to wyrażenia wielkości zatrudnienia w liczbie miejsc pracy, tzn. faktycznej liczbie zatrudnionych. Możliwe jest tylko określenie przeciętnej liczby pracujących, przy czym dane

⁸ Co oznacza, że środki trwałe przekazane do eksploatacji przed 1 I 1995 r., wyceniane są w cenach odtworzenia z września 1994 r. (przyjętych do aktualizacji wyceny wg stanu w dniu 1 I 1995 r.), środki trwałe zaś nabyte lub wytworzone po 1 I 1995 r. – w cenach bieżących zakupu lub wytworzenia.

dotyczące przeciętnej liczby właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin stanowią przeciętną stanów z końca lat 1999 i 2000, a dane dotyczące liczby zatrudnionych stanowią ekwiwalent pełnego wymiaru czasu pracy (ang. *Full-time Equivalent* – FTE). Wynika to z tego, że w Polsce przeciętny poziom zatrudnienia w osobach fizycznych zawsze podawany jest w przeliczeniu na pełne etaty (bierze się pod uwagę osoby pełnozatrudnione oraz niepełnozatrudnione w przeliczeniu na pełnozatrudnionych). Jeśli chodzi o niepełnozatrudnionych, uwzględnia się tylko te osoby, które dane miejsce określają jako główne miejsce pracy, co pozwala uniknąć sytuacji, w której jedna osoba byłaby liczona kilkakrotnie.

Informacje dotyczące pracujących zawarte w module zatrudnienia odnoszą się tylko do charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej i zostały przedstawione na niższym szczeblu agregacji niż w RST. Dotyczą one zasadniczo wszystkich podmiotów zaklasyfikowanych do danego rodzaju działalności, niezależnie od liczby pracujących. Wyjątek stanowią informacje o podklasach 63.30.A - 63.30.D (które dotyczą między innymi biur podróży): nie obejmują one informacji dla podmiotów o liczbie pracujących nie przekraczającej 9 osób (brak w operacji do losowania próby symbolu podklasy uniemożliwia oszacowanie informacji na tym poziomie). Należy przy tym pamiętać, że (inaczej niż w metodologii OECD⁹) pojęcie zatrudnionego w polskiej sprawozdawczości statystycznej należy rozumieć następująco:

Zatrudnieni (pracownicy najemni) w gospodarce narodowej – to osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy na czas określony (w tym zatrudnione sezonowo i dorywczo) i nie określony, w pełnym i niepełnym wymiarze czasu pracy. Do grupy tej zalicza się:

1. osoby zatrudnione na podstawie umowy o pracę, w tym również:
 - osoby zatrudnione przy pracach interwencyjnych i robotach publicznych, finansowanych z Funduszu Pracy,
 - osoby młodociane pracujące na podstawie umowy o pracę,
 - osoby zatrudnione poza granicami kraju, pracujące na rzecz krajowych jednostek organizacyjnych,
 - osoby przebywające za granicą na podstawie delegacji służbowej,
 - osoby związane z działalnością finansowaną z zakładowego funduszu socjalnego,
2. osoby zatrudnione na podstawie powołania, wyboru lub mianowania,
3. osoby pracujące w zakładach pracy w formie zorganizowanych grup roboczych (jednostki wojskowe, uczestnicy Ochotniczych Hufców Pracy, z wyjątkiem odbywających naukę zawodu, junacy obrony cywilnej, junacy straży przemysłowej i pożarnej, osoby odbywające w zakładach pracy zastępczą służbę poborowych, skazani).

Do grupy tej nie zalicza się m.in.:

1. osób wykonujących pracę nakładczą,
2. uczniów, którzy zawarli z zakładem pracy umowę o pracę w celu przygotowania zawodowego,

3. osób przebywających na urloпах wychowawczych w celu sprawowania opieki nad dzieckiem (także tych, które pobierają jednocześnie zasiłki macierzyńskie z tytułu urodzenia kolejnego dziecka), mimo że figurują one w stanie ewidencyjnym zakładu pracy,
4. uczniów szkół dla niepracujących oraz słuchaczy szkół wyższych odbywających praktyki wakacyjne lub dyplomowe.

Dane na temat liczby pracujących prowadzących działalność gospodarczą w poszczególnych kwartałach 2000 roku dotyczą wyłącznie podmiotów zaliczanych do sektora przedsiębiorstw i obejmują jednostki średnie (od 10 do 49 pracujących) i duże (powyżej 50 zatrudnionych).

Źródłem danych do tablic 1, 3, 4 i 5 modułu zatrudnienia są wyniki badań prowadzonych tzw. metodą jednostki lokalnej (której nadano numer statystyczny), a do tablicy 2 – badania prowadzonego tzw. metodą przedsiębiorstw, a więc bez uwzględniania podziału na jednostki lokalne.

⁹ Różnica polega na tym, że według metodologii OECD „zatrudnieni” to określenie dotyczące wszystkich osób powyżej określonego wieku, które w określonym czasie: tygodnia lub jednego dnia, można było zaliczyć do jednej w poniższych kategorii: 1) opłacana siła robocza (niezależnie od rodzaju zawartej umowy), 2) zatrudnieni we własnych przedsiębiorstwach (pracodawcy lub pracujący na własny rachunek). Takie rozumienie pojęcia „zatrudnieni” bliższe jest w polskiej sprawozdawczości statystycznej pojęciu „pracujących”.

3. Spożycie turystyczne

3.1. Uwagi metodologiczne

Jak wspomniano wyżej, w metodologii RST spożycie turystyczne obejmuje elementy popytu końcowego i zużycia pośredniego różnych sektorów instytucjonalnych i jest ograniczone do terytorium ekonomicznego Polski. Z punktu widzenia terminologii stosowanej w badaniach popytu turystycznego oznacza to, że przedmiotem analizy w RST są podróże i wydatki odwiedzających krajowych, wydatki odwiedzających zagranicznych poniesione na rzecz krajowych podmiotów gospodarczych i, analogicznie, wydatki polskich odwiedzających wyjeżdżających za granicę w części dotyczącej krajowych podmiotów gospodarczych. Dla przykładu, jeśli polski rezydent wyjeżdżający turystycznie za granicę korzysta z usług przewoźnika-rezydenta polskiej gospodarki, to jego wydatek stanowi część spożycia turystycznego analizowanego w RST. Jeśli korzysta z usług przewoźnika-nierezydenta, wydatek związany z zakupem tej usługi jest w analizach RST pominięty.

Dane dotyczące spożycia turystycznego określonego według przedstawionych zasad pojawiają się w trzech tablicach RST. Podstawowe znaczenie ma tablica 2, w której przedstawiono spożycie wyrobów i usług w podziale na charakterystyczne produkty turystyczne, produkty związane z turystyką i pozostałe oraz w podziale na podstawowe grupy nabywców. Dane te pozwalają na określenie wielkości i struktury spożycia turystycznego, a także na określenie jego udziału w całości spożycia poszczególnych wyrobów i usług wytwarzanych na terenie Polski. Udział ten określany jest mianem *współczynnika spożycia turystycznego*. W myśl przyjętej metodologii ta ostatnia wielkość jest jednym z kluczowych parametrów pozwalających na określenie wkładu turystyki w tworzenie PKB. Ze względu na to, że PKB może być obliczony tylko na podstawie wyników przedsiębiorstw, konieczne jest przekształcenie obserwowanego popytu na wyroby i usługi turystyczne na popyt stanowiący produkcję globalną rodzajów działalności. Odpowiednie dane zawiera tablica 3, w której przedstawiono popyt na charakterystyczne produkty turystyczne i produkty związane z turystyką wytwarzane w przedsiębiorstwach zaklasyfikowanych do poszczególnych rodzajów działalności. Należy podkreślić, że w przeciwieństwie do danych w tablicy 2, które odzwierciedlają wyniki badań strony popytowej, dane dotyczące spożycia zamieszczone w tablicy 3 mają „sztuczny” charakter, tzn. stanowią średnią ważoną wielkości produkcji turystycznych wyrobów i usług w poszczególnych rodzajach działalności i współczynnika ich spożycia turystycznego. Dzięki

temu zabiegowi możliwe jest obliczenie *współczynnika spożycia turystycznego II* (lub *współczynnika turystycznej wartości dodanej*). W tabelicy 3 obliczone w opisany sposób spożycie turystyczne przedstawiono tylko w ujęciu ogólnym, tzn. bez podziału na poszczególne kategorie nabywców, ponieważ ze względu na swój „sztuczny” charakter podział ten ma ograniczoną wartość poznawczą i nie jest niezbędny do obliczania PKB związanego z turystyką.

Warto też zauważyć, że ujęcia spożycia turystycznego w tabelicach 2 i 3 RST różnią się także sposobem jego wyceny. W tabelicy 2 spożycie zostało przedstawione w cenach nabywcy, a w tabelicy 3 – w cenach bazowych, tzn. bez uwzględniania podatków pośrednich i dotacji do wyrobów i usług, które są elementem cen płaconych przez nabywców. Zastosowanie cen bazowych w tabelicy 3 oznacza także ograniczenie wielkości produkcji globalnej handlu (działy 50 i 52) do marży wypracowanej w tych działach, a w efekcie spożycia turystycznego związanego z zakupami paliw i innych dóbr – do zapłaconej marży. W konsekwencji globalna wielkość spożycia turystycznego w tabelicy 3 jest mniejsza niż w tabelicy 2 RST.

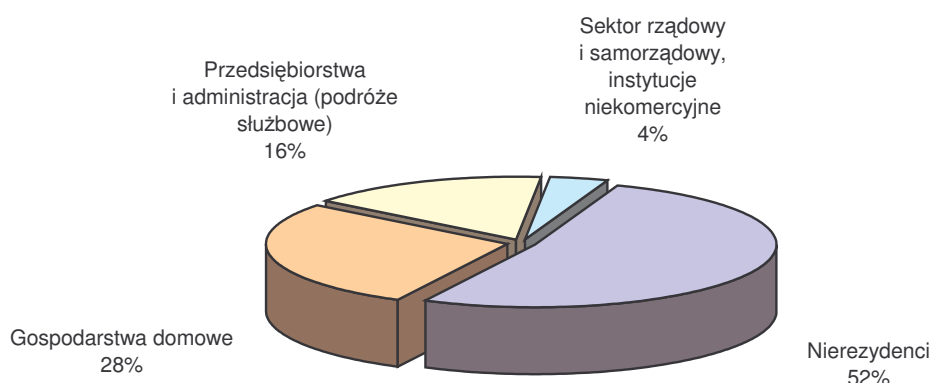
Ostatnią tabelicą zawierającą dane dotyczące spożycia turystycznego jest tabela 6. Jej celem jest powiązanie ujęcia wartościowego, dominującego w RST, z analizą ruchu turystycznego. Brak danych charakteryzujących ruch turystyczny w sposób odpowiadający układowi tabelicy, a także luki w zakresie danych dotyczących podróży jednodniowych sprawiły, że skompletowanie wszystkich pozycji tej tabelicy było niemożliwe. Została zatem wypełniona tylko częściowo, natomiast pewne dodatkowe informacje wiążące spożycie turystyczne i ruch turystyczny, pochodzące z tabel roboczych, zamieszczono w tekście.

3.2. Charakterystyka spożycia turystycznego

Na podstawie badań opisanych w rozdziale 2 ustalono, że w 2000 roku spożycie turystyczne wyrobów i usług na terytorium ekonomicznym Polski wynosiło 36 734 613 tys. PLN (tabela 2 RST) i stanowiło 2,9% całkowitego krajowego wykorzystania wyrobów i usług w tym roku. Na spożycie to składały się wydatki nierezydentów w wysokości 19 240 609 tys. PLN oraz wydatki rezydentów: 17 494 204 tys. PLN. Strukturę spożycia turystycznego według grup nabywców przedstawia wykres 3.1.

Zwraca uwagę to, że spożycie nierezydentów stanowiło w 2000 roku ponad połowę całości spożycia turystycznego w Polsce, a w przypadku rezydentów, chociaż dominowały wydatki gospodarstw domowych (26% całości spożycia turystycznego), to znaczącą rolę odgrywały wydatki na podróże służbowe (16%). Spożycie sektora samorządowego i rządowego oraz instytucji niekomercyjnych (a więc usługi świadczone bezpłatnie w naturze) miało stosunkowo niewielki udział w całości spożycia turystycznego (4%). Można jednak przypuszczać, że dla wielu grup społecznych udostępnienie tych usług bezpłatnie stanowiło istotną zachętę do uczestnictwa w turystyce: dotyczy to imprez turystycznych i usług kulturalno-rekreacyjnych.

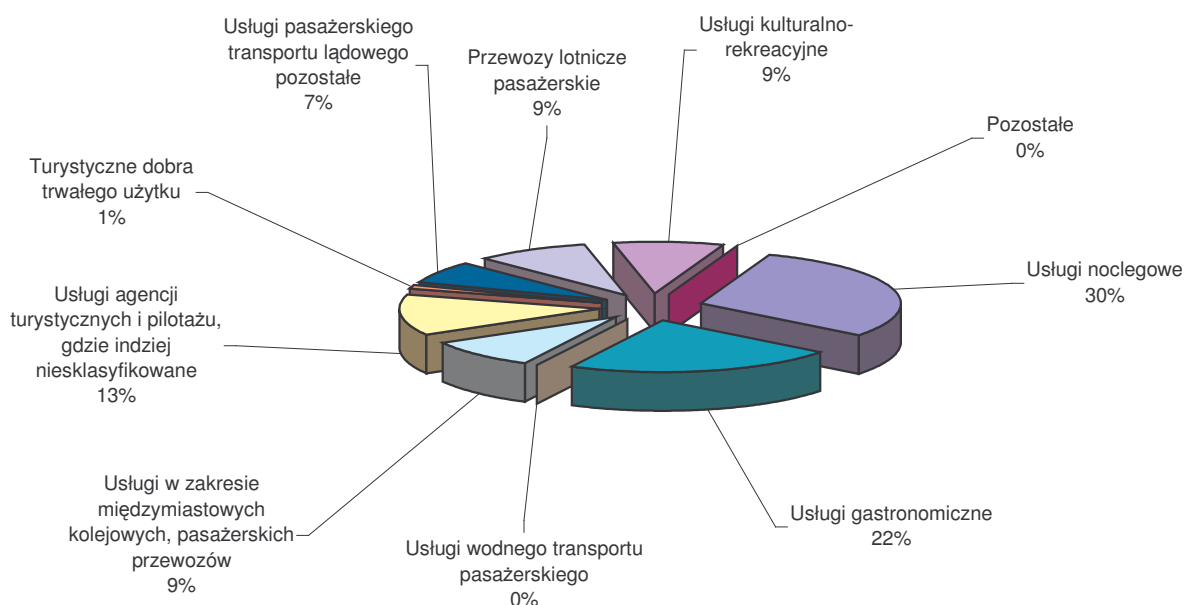
Wykres 3.1. Spożycie turystyczne według grup nabywców w 2000 roku



W strukturze rodzajowej spożycia dominowały wydatki na charakterystyczne produkty turystyczne: 58%. Produkty związane z turystyką stanowiły 31% spożycia, na pozostałe produkty przypadało 11% wydatków turystycznych. Również w ramach wymienionych trzech grup produktów można zaobserwować znaczne zróżnicowanie wydatków na poszczególne wyroby i usługi. W przypadku charakterystycznych produktów turystycznych największą pozycję stanowiły wydatki na usługi transportowe: 5 444 010 tys. PLN, na usługi hoteli – 4 326 775 tys. PLN (na usługi pozostałych obiektów zakwaterowania wydano 2 056 426 tys. PLN), łącznie na usługi gastronomiczne – 4 624 834 tys. PLN oraz na usługi biur podróży netto (marże, prowizje, usługi przewodnickie itp.) – 2 761 025 tys. PLN. Bardziej szczegółową strukturę spożycia turystycznego charakterystycznych produktów turystycznych przedstawia wykres 3.2. Ilustruje on wyraźną dominację w tej grupie podstawowych usług turystycznych, tzn. noclegowych, gastronomicznych, transportowych i organizatorsko-pośredniczych. Wśród usług transportowych największy udział miały usługi transportu kolejowego i lotniczego (po 9%) oraz autobusowego i autokarowego (7%). Wydatki na turystyczne dobra trwałego użytku miały niewielkie znaczenie.

Jak wspomniano wyżej, znaczący udział w wydatkach odwiedzających miały produkty włączone do RST dla Polski jako związane z turystyką. Na tę grupę produktów przypada aż 35% spożycia produktów turystycznych i 31% całości spożycia odwiedzających. W tej grupie największe znaczenie miały wydatki na paliwa: 4 642 624 tys. PLN, oraz żywność, napoje i wyroby tytoniowe: 4 811 585 tys. PLN. Zakupy te są częściowo substytucyjne wobec zakupów usług transportowych i gastronomicznych, a ich skala sugeruje, że znaczna część ruchu turystycznego na terenie Polski bazuje na samodzielnym zaspokajaniu potrzeb związanych z transportem i wyżywieniem w trakcie wyjazdów turystycznych. Z tego punktu widzenia interesujące jest porównanie struktury spożycia głównych grup nabywców usług turystycznych, tzn. nierezydentów oraz rezydentów.

Wykres 3.2. Struktura spożycia turystycznego charakterystycznych produktów turystycznych w 2000 roku



Łączne **wydatki nierezydentów** w 2000 roku, poniesione na terenie Polski bądź za granicą, ale na rzecz polskich podmiotów gospodarczych, zostały oszacowane na poziomie 19 240 609 tys. PLN. Nieco ponad połowę tej kwoty (50,6%) należy wiązać z przyjazdami turystów, pozostałą zaś część – z wizytami jednodniowymi. Przeciętny wydatek turystyczny osób pozostających na terenie Polski przynajmniej jedną noc (turystów) wyniósł 687,2 PLN, odwiedzających jednodniowych – 158,3 PLN.

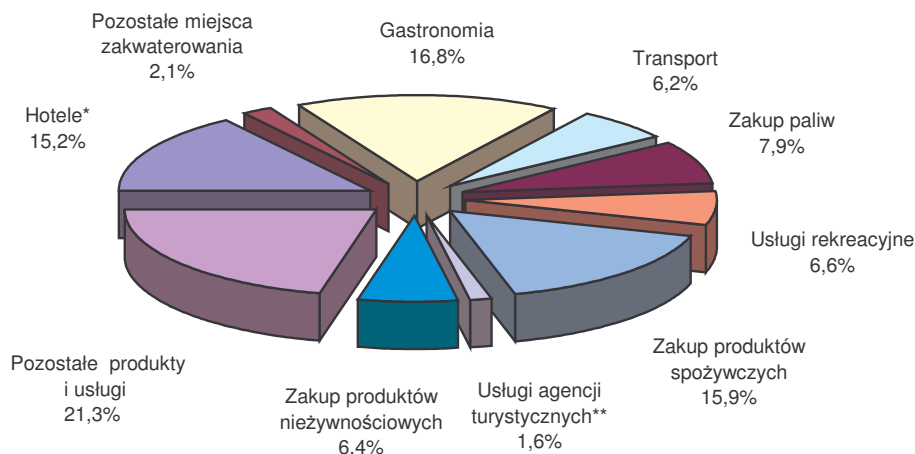
Jeśli chodzi o strukturę spożycia turystycznego nierezydentów według rodzajów wydatków, najważniejszą pozycję stanowiły usługi noclegowe (łącznie 17,2%) i gastronomiczne (16,8%). Stosunkowo niewielki był udział wydatków na usługi transportu pasażerskiego świadczone przez polskich przewoźników (6,2%). Wynika to ze struktury przyjazdów cudzoziemców do Polski według wykorzystanych środków transportu: zdecydowana większość korzysta z własnych samochodów osobowych, co powoduje, że wydatki na zakup paliw przewyższają przychody polskich przewoźników z tytułu przewozu turystów. W usługach transportowych największy udział stanowi wartość usług transportu lotniczego (75,5%), następnie usług pasażerskiego transportu lądowego (10,5%) i kolejowego (10,4%). Pozostałe rodzaje transportu (morski i śródlądowy) odgrywają niewielką rolę.

Niewielki jest również udział wydatków na usługi rekreacyjne, rozrywkowe, związane ze sportem oraz usługi muzeów (łącznie około 6,6%). Z kolei usługi agencji turystycznych, rozumiane jako marża biur podróży organizujących turystykę przyjazdową do Polski, stanowią zaledwie 1,6% ogółu wydatków. W wielkościach bezwzględnych oznacza to 302 950 tys. PLN.

W strukturze wydatków nierezydentów wyjaśnienia wymaga dość duży udział pozycji *pozostałe produkty i usługi nabywane przez odwiedzających* (21,3%). Wielkość tej pozycji wynika z dość znacznych zakupów dokonywanych zarówno przez turystów, jak i odwiedzających jednodniowych (poza wyodrębnionymi w rachunku satelitarnym produkta-

mi spożywczymi, odzieżą i obuwem) oraz z zaliczenia do niej wszystkich usług gdzie indziej nie sklasyfikowanych (np. części usług z tytułu wymiany leczniczej i szkoleniowej).

Wykres 3.3. Struktura spożycia turystycznego niezydentów



* Łącznie z motelami i pensjonatami.

** Marże organizatorów.

Analizując popyt turystyczny niezydentów zrealizowany w postaci pakietów turystycznych (bez wartości usług transportowych) należy pamiętać, że został on oszacowany na podstawie rejestracji bankowej (bilans NBP na bazie płatności), nie zawsze uwzględniającej wszystkie rozliczenia między kontrahentami. Założono jednak, że nie ma podstaw do doszacowania wartości obrotów realizowanych bez pośrednictwa systemu bankowego; uznano również, że skala tego zjawiska się zmniejsza.

Zestawienie popytu niezydentów w dwóch grupach: turystów i odwiedzających jedno-dniowych (por. tab. 6 RST), pozwala na określenie ich znaczenia w konsumpcji poszczególnych rodzajów usług. Tak więc:

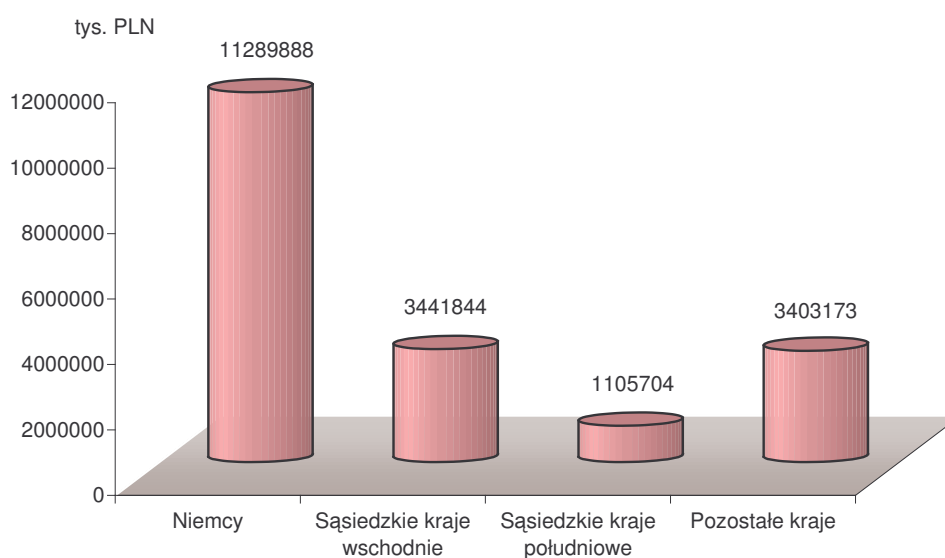
- przychody z tytułu świadczenia usług noclegowych, oszacowane na około 3 314 885 tys. PLN, z definicji w całości związane z przyjazdami turystów, to w 88,3% przychody hoteli, moteli i pensjonatów; reszta – tj. 11,7% – przypada na pozostałe miejsca krótkotrwałego zakwaterowania;
- popyt na usługi gastronomiczne (poz. 55.3, 55.4 i 55.5 – łącznie 3 314 885 tys. PLN) w blisko dwóch trzecich został zrealizowany przez turystów, w pozostałej części – przez odwiedzających jednodniowych;
- z usług polskich przewoźników korzystali przede wszystkim turyści (przypada na nich 85% wpływów przedsiębiorstw transportowych z tytułu przewozów niezydentów); stało się tak głównie ze względu na duży udział transportu lotniczego; warto również zwrócić uwagę na znikomą rolę transportu kolejowego w obsłudze turystyki zagranicznej (zaledwie 10,4% wpływów przedsiębiorstw transportowych z tytułu przewozów niezydentów);

- zakup paliw jest w dwóch trzecich związany z wizytami odwiedzających jedno-dniowych;
- popyt odwiedzających jedno-dniowych zdominował także łączny popyt nierezydentów na zakupy artykułów żywnościowych, odzieży i obuwia (83,2%);
- popyt na usługi rekreacyjne, rozrywkowe, związane ze sportem oraz usługi muzeów w 83,2% wynika z wydatków poniesionych przez turystów; przeciętny wydatek odwiedzających jedno-dniowych wyniósł tu zaledwie 4,8 PLN na osobę.

Na łączne spożycie turystyczne nierezydentów składa się zakup produktów i usług charakterystycznych dla turystyki (na łączną sumę 9 323 651 tys. PLN, tj. 48,5% tego spożycia) oraz pozostałych produktów i usług (na łączną sumę 9 916 958 tys. PLN, co stanowi 51,5%). Struktura taka wynika ze specyficznego charakteru turystyki przyjazdowej do Polski i dużego znaczenia wydatków na zakupy na własne potrzeby, wliczanych – zgodnie z metodologią RST – do wydatku turystycznego. Przewaga wydatków na zakup produktów i usług charakterystycznych dla turystyki została odnotowana tylko w przypadku krajów niesąsiedzkich (przeznaczono na te produkty 89,6% ogółu wydatków).

Analizując strukturę spożycia turystycznego nierezydentów według wybranych krajów warto podkreślić, że w 2000 roku zdecydowanie dominowały wydatki Niemców (łącznie około 11,3 mld PLN, tj. 58,7%), a następnie sąsiedzkich krajów wschodnich (17,9%).

Wykres 3.4. Wielkość spożycia turystycznego nierezydentów z wybranych grup krajów w 2000 roku (w tys. PLN)

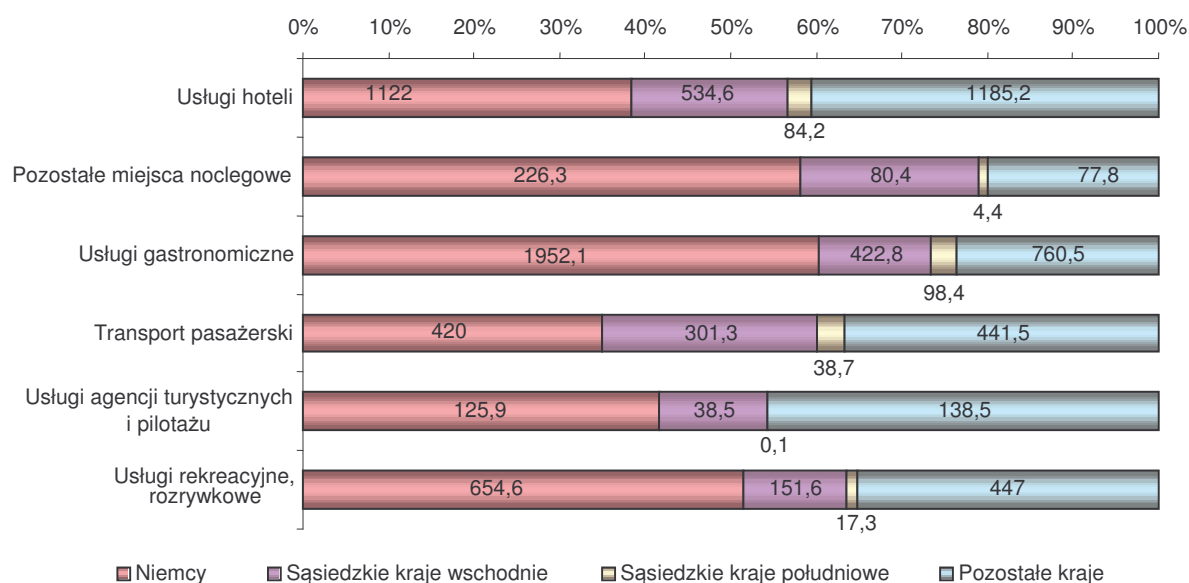


**Tablica 3.1. Spożycie turystyczne nierezydentów według wybranych grup krajów
(w tys. PLN)**

Symbol i nazwa działu, grupy, klasy lub podklasy wg PKD		Wydatki ogółem	Niemcy	Sąsiedzkie kraje wschodnie	Sąsiedzkie kraje południowe	Pozostałe kraje
<i>Produkty charakterystyczne</i>						
55.1	Usługi hoteli	2925930	1121975	534581	84161	1185213
55.2	Pozostałe miejsca noclegowe	388955	226316	80429	4419	77791
55.3 55.4 55.5	Usługi gastronomiczne	3233816	1952067	422805	98428	760516
60.10.1 60.21 60.23 60.10.1 61.20.1 62	Transport pasażerski	1201602	420036	301342	38698	441526
63.3	Usługi agencji turystycznych i pilotażu (marża organizatorów)	302950	125899	38484	115	138452
92.3 92.5 92.6 92.7	Usługi rekreacyjne, rozrywkowe, związane ze sportem, usługi muzeów	1270398	654564	151565	17268	447001
Charakterystyczne produkty turystyczne razem		9323651	4500857	1529206	243089	3050499
<i>Produkty związane z turystyką</i>						
15 16	Produkty spożywcze, napoje, wyroby tytoniowe	3056411	2365685	462586	173595	54545
17.7 18 19.3	Odzież i obuwie	1231482	664690	278427	247278	41087
23.2	Paliwa	1527851	1199637	156020	44395	127799
	Pozostałe produkty i usługi	4101214	2559019	1015605	397347	129243
Spożycie turystyczne ogółem		19240609	11289888	3441844	1105704	3403173

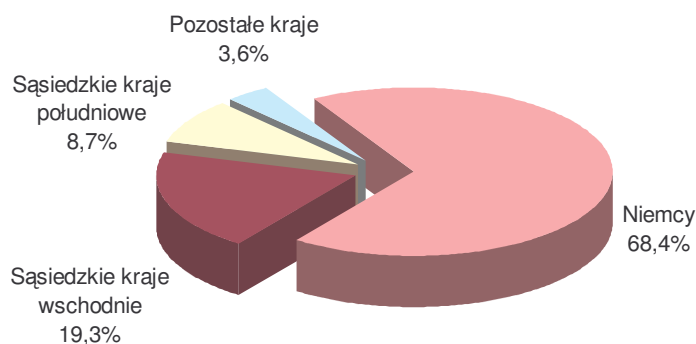
Jeśli chodzi o dominację przychodów z rynku niemieckiego, należy zauważyć, że w strukturze wydatków na produkty charakterystyczne dla turystyki odnotowano największą przewagę usług noclegowych i gastronomicznych kupowanych przez Niemców, najmniejszą zaś – transportu pasażerskiego. Wiąże się to z dużym udziałem prywatnego transportu samochodowego i znacznymi wydatkami Niemców na zakup paliw (nie zaliczonych do produktów charakterystycznych). W wydatkach na usługi polskich przewoźników dominują odwiedzający z krajów pozasąsiedzkich; wiąże się to z kolei ze znacznym udziałem transportu lotniczego, zwłaszcza z krajów pozaeuropejskich i Wielkiej Brytanii.

Wykres 3.5. Struktura spożycia turystycznego niezydentów według wybranych grup krajów



Struktura spożycia pozostałych produktów nabywanych przez odwiedzających wskazuje na duże znaczenie wydatków na zakup artykułów spożywczych (15,9%) oraz paliw (7,9%).

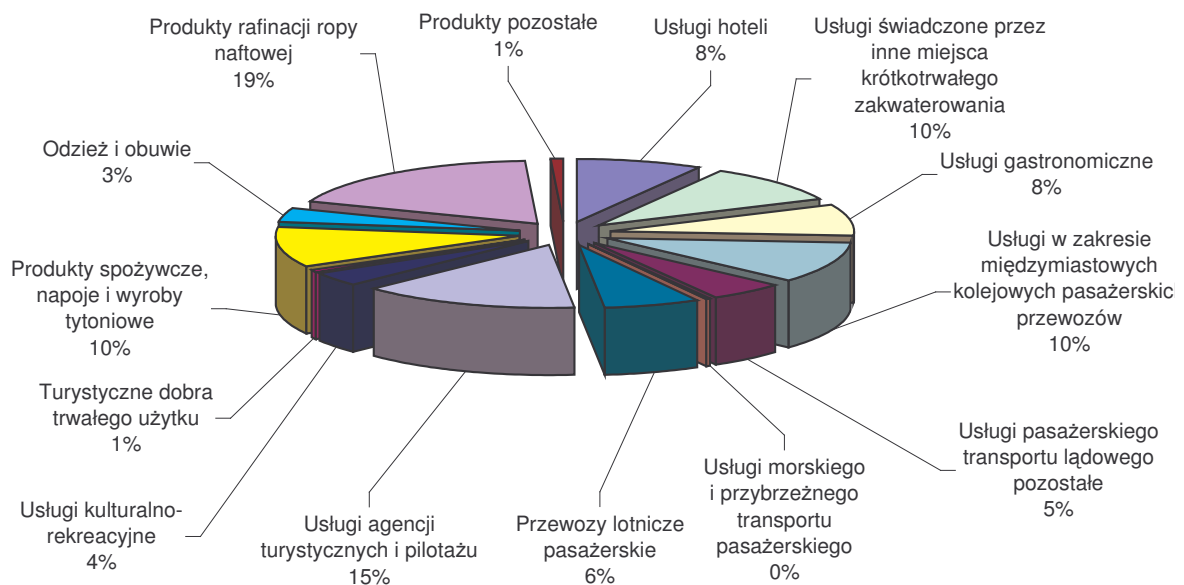
Wykres 3.6. Struktura spożycia turystycznego niezydentów według wybranych grup krajów – pozostałe produkty nabywane przez odwiedzających w 2000 roku



Duża grupa wydatków włączonych do grupy *pozostałe produkty i usługi* to liczne, trudne do rozszacowania pozycje, takie jak usługi fryzjerskie, kosmetyczne, medyczne, szkoleniowe, zakup pamiątek, biżuterii, wydatki na naprawę pojazdów, zakup artykułów przemysłowych gdzie indziej nie sklasyfikowanych. Stanowi ona 21,3% łącznych wydatków odwiedzających (jest to szczególnie znacząca pozycja w wydatkach Czechów i Słowaków, odgrywa natomiast niewielką rolę w spożyciu odwiedzających z krajów pozasąsiedzkich).

Porównanie struktury **spożycia turystycznego rezydentów** i nierezydentów wskazuje na istotne różnice. W przeciwieństwie do spożycia nierezydentów, spożycie turystyczne rezydentów charakteryzuje się znaczącym udziałem wydatków o charakterze transportowym: stanowią one ogółem 40% wydatków odwiedzających, z czego największy udział mają zakupy paliwa (19%). W zakresie usług transportowych największe znaczenie mają wydatki na dalekobieżny transport kolejowy (10%), transport lotniczy i pozostały transport lądowy, czyli głównie autobusy i autokary. Wydatki noclegowe mają stosunkowo niewielki udział w spożyciu turystycznym rezydentów: stanowią łącznie 18% wydatków, przy czym odmiennie niż w wypadku nierezydentów, większe znaczenie mają usługi świadczone przez obiekty noclegowe inne niż hotele, a więc prawdopodobnie oferujące niższe ceny noclegów. Zwraca uwagę niewielki udział wydatków na usługi gastronomiczne: tylko 8%, gdy udział wydatków na żywność, napoje i wyroby tytoniowe wynosił około 10%. W strukturze spożycia turystycznego rezydentów znaczący udział mają natomiast usługi pośrednicko-organizatorskie netto, trzeba jednak pamiętać, że znaczną część tego spożycia stanowią usługi dostarczane bezpłatnie. Usługi kulturalno-rekreacyjne odgrywają stosunkowo niewielką rolę (6%), choć również w tym wypadku mamy do czynienia z bezpłatnym oferowaniem usług.

Wykres 3.7. Spożycie rezydentów w 2000 roku



Analiza badań strony popytowej przeprowadzona na potrzeby RST pozwala na dokładniejsze określenie wzorców spożycia turystycznego w powiązaniu z rodzajami ruchu turystycznego. Dane zamieszczone w tablicy 3.2. ilustrują te wzorce.

Tablica 3.2. Spożycie turystyczne rezydentów w 2000 roku według typów podróży
(w tys. PLN)

Symbol i nazwa działu, grupy, klasy lub podklasy wg PKD	Gospodarstwa domowe*			Przedsiębiorstwa (podróże służbowe)	Ogółem	
	Krajowe podróże krótkotrwałe	Krajowe podróże długotrwałe	Krajowa część podróży zagranicznych			
<i>Produkty charakterystyczne</i>						
55.1	Usługi hoteli	31 416	348925	16900	1003604	1400845
55.2	Pozostałe miejsca noclegowe	324941	1145705	27163	169662	1667471
55.3	Usługi gastronomiczne	117358	932206	22269	319186**	1391019
55.4						
55.5						
60.10.1	Transport pasażerski	998739	330305	766402	2166212	4261658
60.21						
60.23						
60.10.1						
61.20.1						
62	Usługi agencji turystycznych i pilotażu (marża organizatorów)	58525	495783	674627	141271	1370206***
63.3	Usługi rekreacyjne, rozrywkowe, związane ze sportem, usługi muzeów	69000	312627	0	0	381627***
92.3						
92.5						
92.6						
92.7	Charakterystyczne produkty turystyczne razem	1599979	3565551	1507361	3799935	10472826
<i>Produkty związane z turystyką</i>						
15	Produkty spożywcze, napoje, wyroby tytoniowe	89000	997465	0	601103**	1687568
16						
17.7	Odzież i obuwie	81229	503437	0	0	584666
18						
19.3						
23.2	Paliwa	122301	663407	47727	2281338	3114773
	Pozostałe produkty i usługi	0	179632	0	0	179632
	Produkty nabywane przez odwiedzających razem****	1892509	5909492	1555088	6682376	15556028
	Liczba podróży (tys.)	24837	10625	1831	.	x
	Przeciętny wydatek (PLN)	76,2	556,2	849,3	.	x

* Bez podróży jednodniowych.

** W tablicach RST stanowi część spożycia gospodarstw domowych.

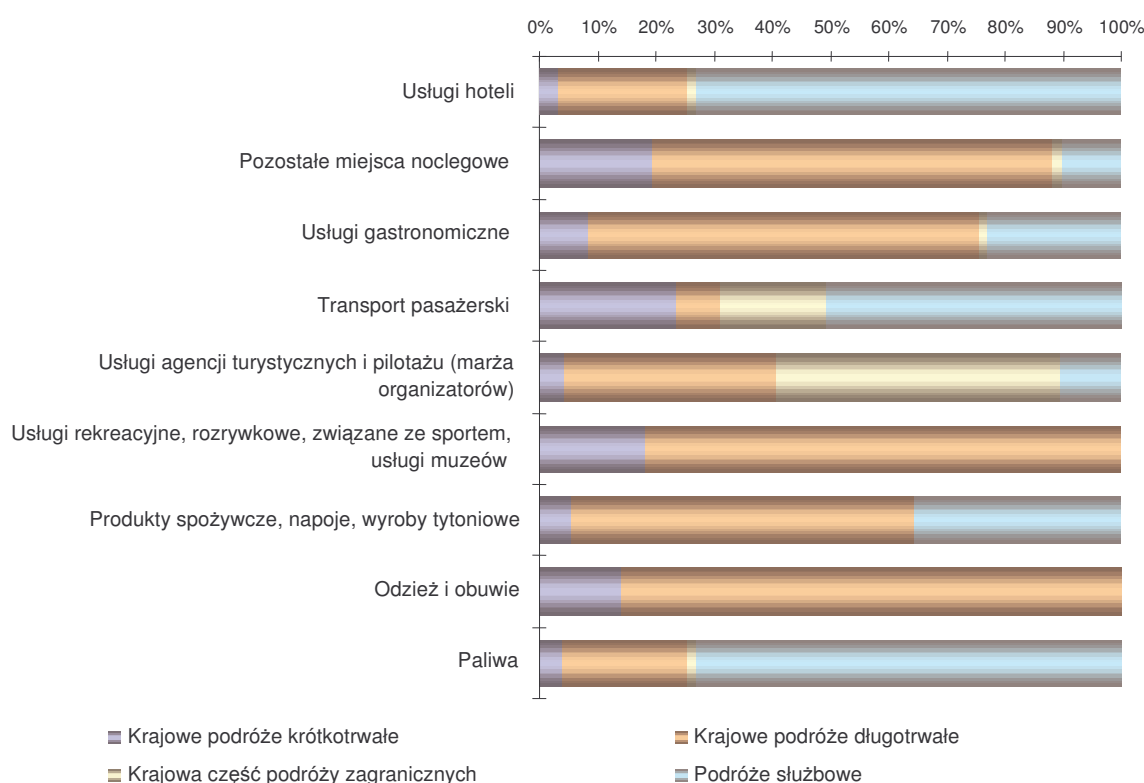
*** Bez spożycia sektora rządowego, samorządowego i instytucji niekomercyjnych.

**** Bez ubezpieczeń, czynszów i dóbr trwałego użytku.

Na podstawie danych z tablicy 3.2. można stwierdzić, że ruchliwość turystyczna mieszkańców Polski i jej ekonomiczne znaczenie, którego wyrazem jest spożycie turystyczne, są bardzo zróżnicowane w odniesieniu do poszczególnych typów podróży. Najliczniejsze były krajowe podróże krótkotrwałe, jednak przeciętny wydatek na tego typu podróż jest bardzo niski: w 2000 roku wynosił zaledwie 76,2 PLN. Największa część tego wydatku przypada na usługi transportowe i paliwa, natomiast korzystanie z usług noclegowych, gastronomicznych

i kulturalno-rekreacyjnych jest bardzo ograniczone, choć ogółem udział charakterystycznych produktów turystycznych wynosił 85%. W odniesieniu do podróży krajowych długoterminowych przeciętny wydatek był znacznie wyższy: 556,2 PLN. W tym wypadku rozkład wydatków na poszczególne wyroby i usługi turystyczne był bardziej równomierny, jednak udział charakterystycznych produktów turystycznych wynosił tylko 60%. Warto zwrócić uwagę na relatywnie wysoki udział wydatków na paliwa (11%) i zakupy żywności (17%), co może wskazywać na poszukiwanie oszczędności w zakresie usług transportowych i gastronomicznych. Podobnie kształtowała się struktura wydatków na podróże służbowe, w których wydatki na żywność i paliwa stanowiły aż 33%. Trzeba jednak zaznaczyć, że w tym wypadku spożycie obejmuje także podróże jednodniowe, przy których szczególnie często korzysta się z samochodów osobowych. Zdecydowanie najwyższy przeciętny wydatek charakteryzował wyjazdy zagraniczne (dane w tabelicy 3.2. dotyczą tylko jego krajowej części, dane o imporcie zawiera tabela 6 RST), i były to głównie charakterystyczne produkty turystyczne. Pamiętając, że ze względu na brak danych nie oszacowano krajowej części zakupów żywności związanych z wyjazdami zagranicznymi, można stwierdzić, że spożycie związane z tego typu usługami ma szczególne znaczenie dla podmiotów świadczących usługi organizatorsko-pośrednicze i transportowe. Wykres 3.8 ilustruje znaczenie, jakie miały analizowane typy podróży dla spożycia poszczególnych produktów turystycznych w 2000 roku.

Wykres 3.8. Struktura spożycia turystycznego rezydentów według typów podróży w 2000 roku



Reasumując można stwierdzić, że spożycie turystyczne w Polsce charakteryzuje się dużymi wydatkami wszystkich grup nabywców na zakupy paliw i żywności. Można przypuszczać,

że o ile utrzyma się w przyszłości znaczenie paliw (ze względu na popularność samochodu osobowego jako środka transportu), o tyle zakupy żywności przez mieszkańców Polski powinny przynajmniej częściowo przekształcić się w korzystanie z usług gastronomicznych. Jeśli chodzi natomiast o wydatki na żywność niezydentów, to wskazane byłoby zadbanie także na przyszłość o atrakcyjność tego typu produktów, ponieważ stanowią bardzo ważny element spożycia turystycznego w Polsce.

4. Produkcja i podaż krajowa produktów turystycznych

4.1. Uwagi metodologiczne

Informacje dotyczące wielkości produkcji i podaży wyrobów i usług na potrzeby ruchu turystycznego w Polsce przedstawione są w czterech tablicach RST. Punktem wyjścia są dane na temat *produkcji wyrobów i usług turystycznych* zamieszczone w tablicy 1 RST. Tablica ta stanowi fragment rachunku wyrobów i usług w części dotyczącej ich wytwarzania, na poziomie dezagregacji dostosowanym do potrzeb RST. Ilustruje wielkość produkcji krajowej analizowanych wyrobów i usług według rodzajów działalności, w których zostały wytworzone. Wielkość produkcji w tablicy 1 RST przedstawiona jest w cenach bazowych, czyli otrzymanych przez wytwórców. Tablica ta informuje, jaka jest wielkość produkcji wyrobów i usług oraz w jakich rodzajach działalności została ona wytworzona. Informacje dotyczące produkcji produktów turystycznych w poszczególnych rodzajach działalności są powtórzone w tablicach 3 i 4 RST, gdzie zostały wykorzystane do obliczenia wartości PKB wytworzonego dzięki turystyce.

Dane dotyczące *podażi wyrobów i usług turystycznych* są przedstawione w tablicy 2 RST. Również ta tablica stanowi odpowiednio zdezagregowany fragment rachunku wyrobów i usług, tym razem w części dotyczącej ich wykorzystania. Z punktu widzenia kategorii rynkowych tablica 2 RST obrazuje wielkość krajowej podaży produktów turystycznych i pozostałych produktów nabywanych przez odwiedzających. Przedstawione w niej wielkości różnią się od zaprezentowanych w tablicy 1 sposobem wyceny oraz uwzględnieniem importu i eksportu. W stosunku do standardowego wzorca tego typu tablicy w systemie rachunków narodowych, w tablicy 2 RST wprowadzono pewne modyfikacje dotyczące ujmowania eksportu i importu usług turystycznych. W podstawowym systemie rachunków narodowych z eksportem usług mamy do czynienia wówczas, kiedy usługi nabywane są przez nierezydentów; w wypadku usług turystycznych wiąże się to zazwyczaj z ich przyjazdem na teren danego kraju. Analogicznie traktowany jest import usług. W tablicy 2 RST w obu przypadkach w odpowiednich pozycjach przyjęto wartość „0”, co wynika z tego, że określenie wielkości i struktury eksportu usług turystycznych stanowi część metodologii RST. Ponadto sposób jego ujmowania jest nieco inny niż w podstawowym systemie rachunków narodowych, ponie-

waż usługi pośredniczo-organizatorskie w RST przedstawiane są w formie „netto” (w systemie rachunków narodowych „brutto”). Import usług turystycznych jest natomiast zasadniczo poza zakresem zainteresowania RST. W odniesieniu do eksportu i importu wyrobów zastosowano standardowe rozwiązania.

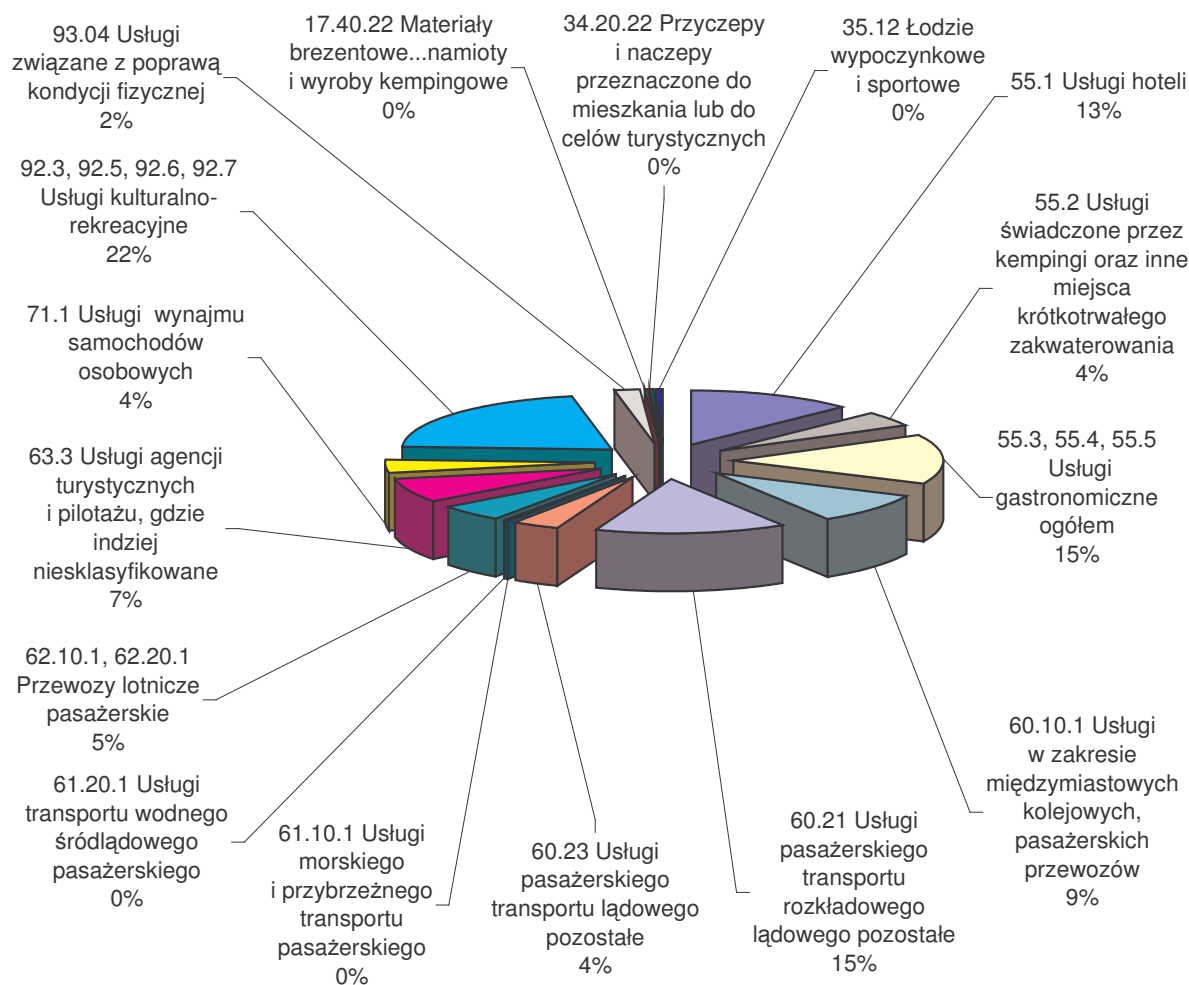
4.2. Charakterystyka produkcji i podaży produktów turystycznych

Zgodnie z założeniami przedstawionymi w rozdziale 1, przedmiotem analizy w RST są wyroby i usługi określone jako charakterystyczne dla turystyki oraz związane z turystyką, przy czym szczególne znaczenie mają te pierwsze, ponieważ samo ich istnienie jest uzależnione od występowania i skali zjawiska turystyki lub rozwój turystyki bez ich podaży byłby niemożliwy. W 2000 roku **wielkość produkcji charakterystycznych produktów turystycznych** wynosiła 76 506 562 tys. PLN w cenach bazowych, co stanowiło 5,5% krajowej produkcji globalnej w tym roku. Jest to wielkość znacząca, trzeba jednak zaznaczyć, że istotną jej część stanowią czynsze w nieruchomościach należących do osób fizycznych, szacowane na 27 915 653 tys. PLN. Po wyeliminowaniu tej pozycji, która w Polsce w niewielkim stopniu związana jest z turystyką (drugie domy i mieszkania stanowią w Polsce znikomy odsetek nieruchomości), udział ten był wyraźnie mniejszy: wynosił 3,5%. Wykres 4.1. pokazuje udział poszczególnych charakterystycznych produktów turystycznych w produkcji globalnej.

Po wyeliminowaniu szacowanych czynszów, największy udział w produkcji charakterystycznych produktów turystycznych miały łącznie usługi kulturalno-rekreacyjne (22%); na drugim miejscu znalazły się usługi noclegowe: łącznie 17%, z czego jednak aż 13% przypadało na hotele, a tylko 4% na pozostałe obiekty noclegowe. Znaczący udział w produkcji charakterystycznych produktów turystycznych miały także usługi gastronomiczne łącznie i usługi pasażerskiego transportu lotniczego: po 15%. Produkcja turystycznych dóbr trwałego użytku nie odgrywa większej roli.

Jeśli chodzi o miejsca wytwarzania produktów turystycznych, to na podstawie wielkości **współczynnika koncentracji** (czyli udziału odpowiedniego rodzaju działalności w produkcji globalnej danego produktu) obliczonego w tabelicy 1 RST można stwierdzić, że w większości wypadków produkty turystyczne wytwarzane są w odpowiadających im rodzajach działalności, choć zdarzają się wyjątki od tej reguły. Największą koncentracją charakteryzują się pasażerskie przewozy lotnicze, międzymiastowe pasażerskie przewozy kolejowe, działalność pośredniczo-organizatorska oraz produkcja łodzi sportowych i wypoczynkowych. Do najbardziej rozproszonych należą: produkcja usług gastronomicznych, szczególnie w zakresie podawania napojów, oraz świadczenie pozarozkładowych usług pasażerskiego transportu lądowego, czyli głównie wynajem autokarów. Na podstawie danych o koncentracji produkcji można stwierdzić, że zasadniczo większość produktów turystycznych wytwarzanych w Polsce w 2000 roku powstawała w wyspecjalizowanych podmiotach. Nadal jednak znaczna część produkowana jest w innych jednostkach, z tym że dane z tabelicy 1 RST pozwalają stwierdzić, że dość często jest to dołączanie do podstawowego produktu turystycznego innych produktów turystycznych, np. usług pośredniczo-organizatorskich do przewozów lądowych pozarozkładowych, usług noclegowych do gastronomii, itp.

Wykres 4.1. Produkcja globalna charakterystycznych produktów turystycznych w 2000 roku



O strukturze produkcji globalnej podmiotów zaklasyfikowanych do charakterystycznych turystycznych rodzajów działalności informują dwa inne wskaźniki obliczone w tablicy 1 RST. Są to: *współczynnik specjalizacji I*, określający udział podstawowego produktu, i *współczynnik specjalizacji II*, określający udział wszystkich produktów turystycznych w produkcji globalnej danego rodzaju działalności. Wartości tych wskaźników są bardziej zróżnicowane niż współczynnika koncentracji. Dla pozatransportowych rodzajów działalności wskaźnik specjalizacji I oscyluje wokół wartości 0,8-0,65, co sugeruje dość znaczny udział innych produktów niż podstawowe. W odniesieniu do usług transportowych – z wyjątkiem transportu lotniczego – wartość omawianego wskaźnika jest jeszcze niższa. Wynika to jednak z tego, że w ich produkcji globalnej bardzo duży udział mają przewozy towarowe, nie związane z turystyką. Jest to istotne stwierdzenie, ponieważ część analizy RST, dotycząca wartości dodanej, zatrudnienia i nakładów kapitałowych, bazuje na ujęciu według rodzajów działalności. Niska wartość współczynnika specjalizacji I informuje, że produkcja turystyczna ma w rzeczywistości tylko niewielki udział w wynikach ekonomicznych danego rodzaju działalności, mimo że jest to działalność bardzo ważna dla gospodarki turystycznej. Z drugiej

strony trzeba pamiętać, że w odniesieniu do wymienionych grup podmiotów trudno często jednoznacznie wyodrębnić urządzenia czy osoby wykonujące tylko usługi przydatne dla odwiedzających: w tym samym budynku mogą być świadczone usługi dla odwiedzających i innych grup nabywców.

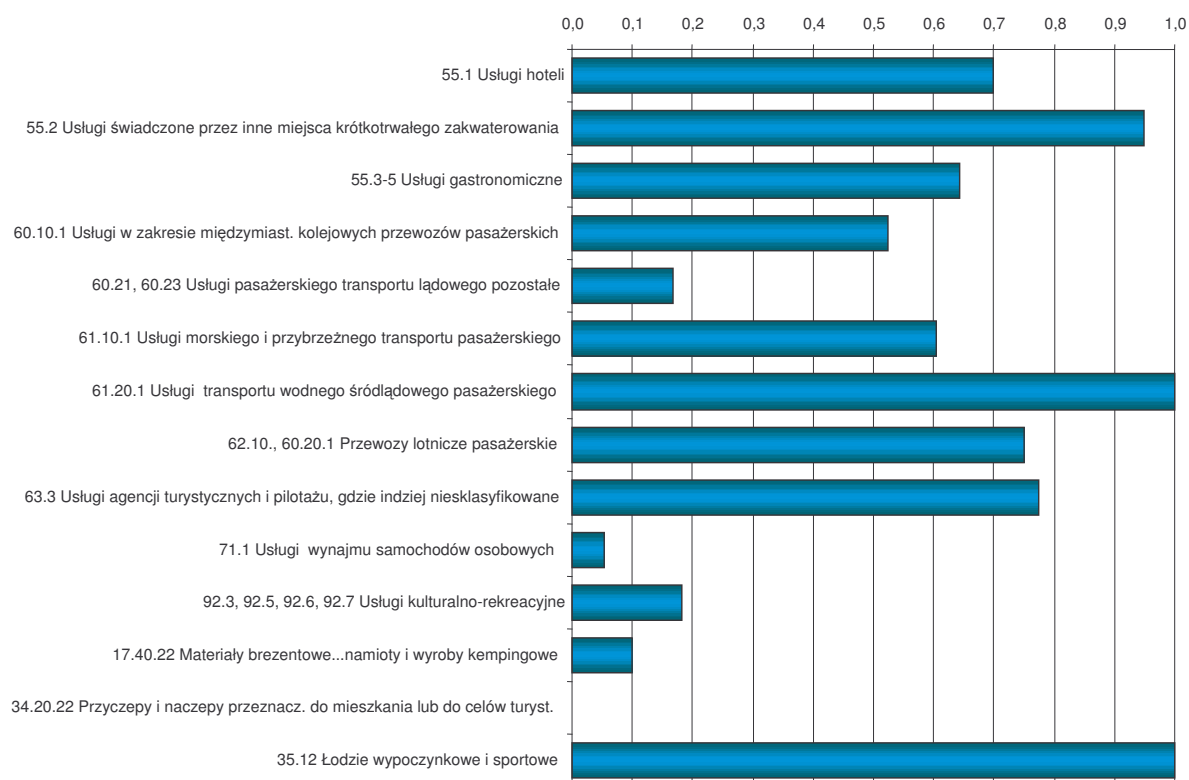
Z kolei wartości współczynnika specjalizacji II, często wyraźnie wyższe, potwierdzają tezę o łączeniu w przedsiębiorstwach podstawowej działalności turystycznej z innymi jej rodzajami. Niemniej, 19% produkcji charakterystycznych wyrobów i usług turystycznych powstaje poza turystycznymi rodzajami działalności, co jest odsetkiem dość znacznym.

Jak wiadomo, produkty określone jako charakterystyczne dla turystyki nabywane są w znacznej części także przez inne grupy konsumentów niż odwiedzający. Określenie rzeczywistej wielkości produkcji i podaży wyrobów i usług turystycznych wymaga uwzględnienia udziału spożycia turystycznego w ich podaży na terytorium ekonomicznym kraju (jest to pojęcie równoznaczne z krajowym spożyciem). Miarą siły tego związku jest *wskaźnik spożycia turystycznego*. Odpowiednie dane na ten temat zawiera tablica 2 RST. Zgodnie z tym, co powiedziano w poprzednim rozdziale, tablica ta ma kluczowe znaczenie dla metodologii RST, ponieważ jej treścią jest zestawienie strony podażowej turystyki ze stroną popytową. Pozwala to na „przełożenie” popytowego podejścia do turystyki na podejście podażowe.

W 2000 roku **spożycie krajowe ogółem charakterystycznych produktów turystycznych** wynosiło 71 669 882 tys. PLN, z czego na **spożycie turystyczne** przypadało 29,7%. Jest to niski wskaźnik, ale podobnie jak w wypadku produkcji globalnej, uzasadnione jest wyeliminowanie z tego spożycia szacowanych czynszów. Udział spożycia turystycznego w tak obliczonym spożyciu charakterystycznych produktów turystycznych, które wyniosło 43 657 278 tys. PLN, kształtował się na poziomie 48,8%. Innymi słowy, podaż charakterystycznych produktów turystycznych tylko w niecałej połowie rzeczywiście służyła uczestnikom ruchu turystycznego. Jest to w dalszym ciągu dość niski udział, z tym że nie można tego wniosku generalizować, ponieważ analizowany wskaźnik wykazuje silne zróżnicowanie w odniesieniu do poszczególnych produktów.

Na wykresie 4.2 widać, że w odniesieniu do niektórych produktów spożycie turystyczne obejmuje całość lub niemal całość podaży. Dotyczy to produkcji łodzi sportowych, usług pasażerskiego transportu śródlądowego i innych niż hotele obiektów krótkotrwałego zakwaterowania. Na drugim biegunie – z bardzo niskim wskaźnikiem spożycia turystycznego – znalazły się przyczepy i wynajem samochodów, usługi kulturalno-rekreacyjne oraz usługi transportu pasażerskiego lądowego pozostałe. W odniesieniu do dwóch pierwszych produktów uzyskane wyniki należy potraktować z pewną ostrożnością ze względu na luki w badaniach strony popytowej. Natomiast dla usług rekreacyjno-kulturalnych podstawowy rynek zbytu stanowią niewątpliwie pozaturystyczni odbiorcy. Twierdzenie takie uzasadniają także przedstawione w poprzednim rozdziale dane na temat struktury spożycia turystycznego. Podobnie wygląda sytuacja w zakresie pozostałego transportu pasażerskiego lądowego. Wprawdzie w tym wypadku spożycie turystyczne jest dość wysokie, jednak ten typ usług zaspokaja przede wszystkim potrzeby innych grup podróżnych niż odwiedzający: zwłaszcza dojeżdżających do pracy i do szkoły.

Wykres 4.2. Współczynnik spożycia turystycznego charakterystycznych produktów turystycznych w 2000 roku



W odniesieniu do pozostałych produktów charakterystycznych warto podkreślić znaczący udział ruchu turystycznego wśród nabywców usług gastronomicznych, pasażerskich przewozów kolejowych i morskich. We wszystkich tych przypadkach spożycie turystyczne stanowi ponad 50% podaży. Można postawić tezę, że bez udziału spożycia turystycznego usługi te w Polsce miałyby bardzo ograniczone możliwości rozwoju.

Duży udział spożycia turystycznego, w granicach 70-80%, wykazują także usługi hoteli, lotniczego transportu pasażerskiego i pośrednicko-organizatorskie. Usługi te są jednak tak silnie związane z obsługą ruchu turystycznego, że wskaźniki na tym poziomie wydają się dość niskie. Trudno jednoznacznie stwierdzić, dlaczego uzyskano takie wyniki. W wypadku usług pośrednicko-organizatorskich może to wynikać z nieuwzględnienia podróży jednodniowych: krajowych i zagranicznych wyjazdowych, oraz korzystania z usług tych podmiotów przez osoby nie będące odwiedzającymi, np. kupujące bilety w celu wyjazdu do pracy za granicę. Ta druga grupa podróżnych może również stanowić znaczącą grupę pasażerów samolotów. Inną grupą pozaturystycznych nabywców usług transportu lotniczego mogą być pasażerowie tranzytowi lub korzystający z usług polskich przewoźników poza granicami kraju.

Jeśli chodzi o produkty związane z turystyką, to udział spożycia turystycznego w ich podaży jest stosunkowo niewielki. Dotyczy to zwłaszcza paliw oraz zakupów żywności i odzieży, które skądinąd stanowią znaczącą część wydatków odwiedzających na terenie Polski. Wskaźniki spożycia turystycznego wynosiły dla wymienionych produktów odpowiednio: 3%, 8,1% i 8,3%. Łącznie spożycie turystyczne (produktów charakterystycznych, związanych

z turystyką i pozostałych) stanowiło w 2000 roku 2,9% całości spożycia (zużycia pośredniego i popytu końcowego) wyrobów i usług w Polsce. Uznając, że jest to odzwierciedlenie wkładu turystyki w stymulowanie podaży, można stwierdzić, że ruch turystyczny przyczynił się do wytworzenia 2,9% wyrobów i usług sprzedanych na terytorium ekonomicznym kraju. Wielkość ta dotyczy podaży przedstawionej w cenach nabywcy, a więc z uwzględnieniem m. in. podatków pośrednich.

Taka interpretacja pomija jednak to, że w wypadku zakupu paliw, żywności itp. mamy do czynienia nie tylko z produktami wytworzonymi w Polsce, ale także z dobrami importowanymi. Z tego względu bardziej precyzyjną miarą wkładu turystyki w stymulowanie produkcji w Polsce jest udział spożycia turystycznego w produkcji globalnej turystycznych rodzajów działalności. Tak obliczony **wkład turystyki w produkcję globalną Polski** w 2000 roku wynosił 1,9% (na podstawie danych z tablicy 3 RST). Różnica wynika ze wspomnianych opłat podatkowych oraz z tego, że pominięto tu popyt na wyroby i usługi pozostałe oraz uwzględniono tylko wartość usług handlowych, tzn. marż handlowych. Pozwoliło to na wyeliminowanie wartości dóbr importowanych, a zatem zgodnie z założeniami RST, ograniczyło analizę efektów ekonomicznych turystyki do produkcji wytworzonej na terytorium ekonomicznym Polski.

5. Wartość dodana i „turystyczny” PKB

5.1. Uwagi metodologiczne

W zastosowanej metodologii RST określenie wkładu turystyki w tworzenie PKB opiera się na podejściu podażowym, tzn. stanowi sumę wartości dodanej wytworzonej w przedsiębiorstwach dzięki produkcji na rzecz spożycia turystycznego. Zastosowanie alternatywnych metod obliczania PKB, przede wszystkim metody opartej na analizie popytu końcowego, nie jest możliwe ze względu na udział w spożyciu turystycznym podróży służbowych, które z ekonomicznego punktu widzenia stanowią zużycie pośrednie. Zaletą zastosowania metody podażowej jest dodatkowo możliwość bezpośredniego porównania turystyki z wynikami osiąganymi przez inne rodzaje działalności gospodarczej, takie jak przemysł, handel itp.

Zastosowanie podejścia podażowego do obliczania wkładu turystyki w PKB nie jest jednak wolne od kontrowersji. Przede wszystkim, jak już kilkakrotnie wspomniano, turystyka nie występuje jako wyodrębniony produkcyjnie rodzaj działalności gospodarczej, stanowi natomiast część produkcji sprzedanej przedsiębiorstw zaklasyfikowanych do różnych rodzajów działalności wytwarzających produkty, które można określić mianem turystycznych. Z danych przedstawionych w poprzednim rozdziale wynika jednak, że:

- tylko część produkcji globalnej produktów turystycznych wytwarzana jest w odpowiadających im rodzajach działalności,
- tylko część produkcji turystycznych wyrobów i usług jest rzeczywiście nabywana przez uczestników ruchu turystycznego.

Konsekwencją tych stwierdzeń jest dwoiste podejście do określania wkładu turystyki w tworzenie PKB. Pierwsze zakłada opieranie się na wielkościach obserwowanych w rzeczywistości gospodarczej i znajdujących odzwierciedlenie w sprawozdawczości statystycznej. Ustalony w ten sposób wkład turystyki w tworzenie PKB określany jest jako suma wartości dodanej wytworzonej w turystycznych rodzajach działalności. Wadą tego podejścia jest z jednej strony nieuwzględnianie wkładu w PKB związanego z wytwarzaniem produktów

turystycznych poza odpowiadającymi im rodzajami działalności, z drugiej zaś – włączanie do niego efektów produkcji turystycznych rodzajów działalności na potrzeby innych nabywców.

Próbaą przewyciężenia tych problemów jest drugie podejście, w którym wartość dodana szacowana jest na podstawie produkcji wyrobów i usług faktycznie nabytych przez odwiedzających. Wadą tego podejścia jest konieczność przyjęcia szeregu założeń, na których opiera się taki szacunek. Do najważniejszych należy przyjęcie określonych założeń, jeśli chodzi o wykorzystanie czynników produkcji do wytworzenia produktów turystycznych: czy wykorzystywane są one proporcjonalnie do udziału tych produktów w produkcji globalnej, czy też charakteryzują się określoną specyfiką? Podobnie konieczne jest przyjęcie założeń, jeśli chodzi o zużycie czynników produkcji w rodzajach działalności, dla których analizowane produkty stanowią produkcję uzupełniającą: czy jest ono analogiczne jak w wyspecjalizowanych działach, czy inne? Właśnie ze względu na konieczność przyjęcia wspomnianych założeń, które nie mogą być zweryfikowane w praktyce, wielu analityków postuluje ustalanie wkładu turystyki w PKB zgodnie z pierwszym podejściem.

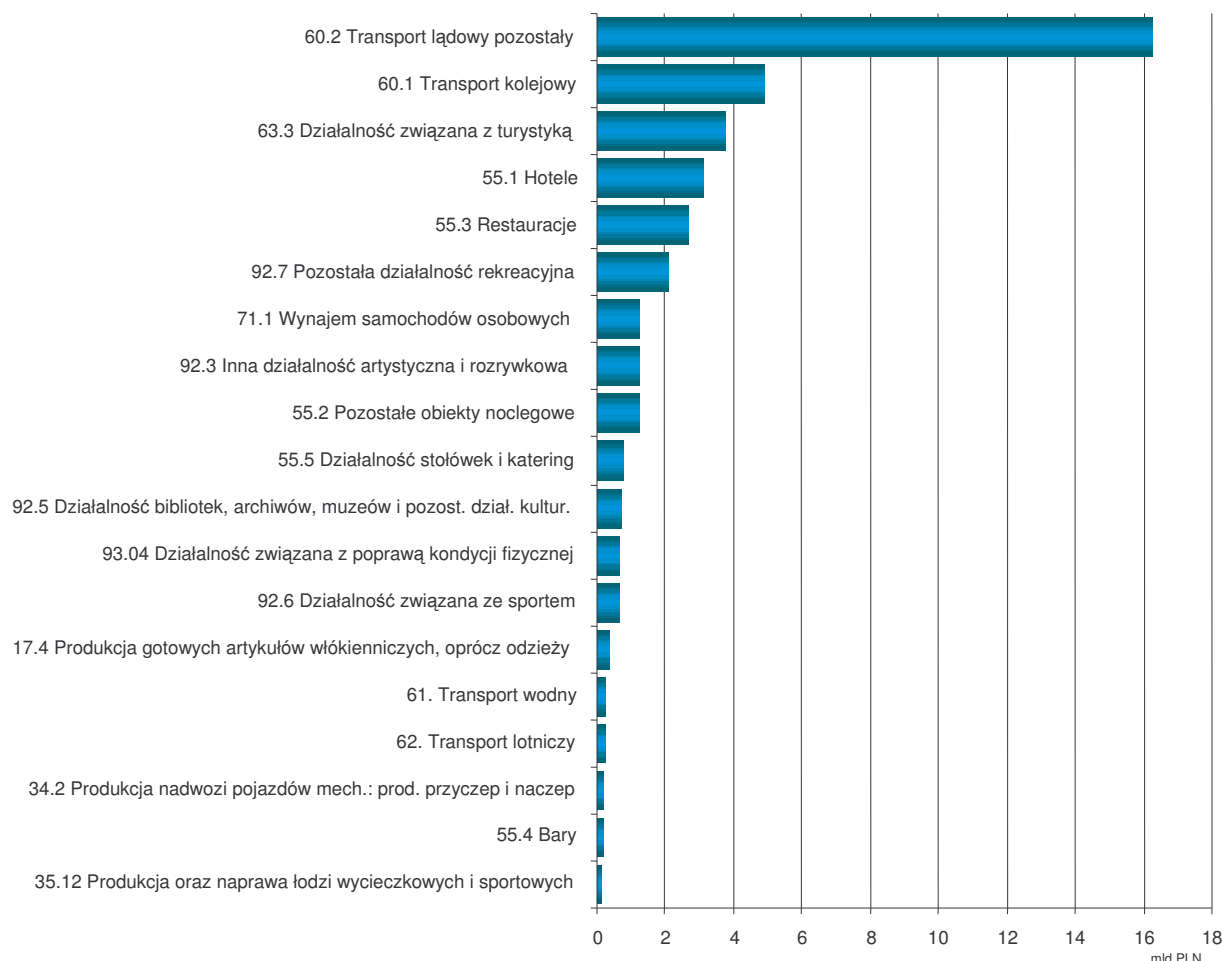
Przyjęta metodologia RST umożliwia zastosowanie obu podejść, dzięki wprowadzeniu tablic 3 i 4. W tablicy 3 RST przedstawiono skumulowany popyt na produkty turystyczne wytwarzane w poszczególnych rodzajach działalności. Jak wspomniano w rozdziale 3, popyt ten ustalono mnożąc produkcję produktów turystycznych wytworzonych w danym rodzaju działalności (z tablicy 1 RST) przez współczynnik spożycia turystycznego z tablicy 2 RST. Udział tak obliczonego spożycia turystycznego w produkcji globalnej danego rodzaju działalności określono mianem *współczynnika spożycia turystycznego II* lub *współczynnika TWD* (turystycznej wartości dodanej). Zgodnie z nazwą, został on wykorzystany do obliczenia turystycznej wartości dodanej według drugiej z opisanych metod. W dziale *hotele i restauracje* zastosowano także metodę określania TWD przez odpowiednie przypisanie elementów zużycia pośredniego do rodzaju wytwarzanych produktów, tj. posiłków i usług noclegowych. Informacje dotyczące wkładu turystyki w PKB obliczonego za pomocą obu metod jego ustalania zawiera tablica 4 RST.

5.2. Wartość dodana w turystycznych rodzajach działalności

W 2000 roku *wartość dodana w charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności* wyniosła 56 547 336 tys. PLN, co stanowiło 9,1% wartości dodanej wytworzonej w tym roku. Jednak również w tym wypadku bardzo istotną jej część stanowiły szacowane czynsze, dlatego bardziej realistyczny jest udział obliczony z ich pominięciem: ukształtował się on na poziomie 6,5%. Jeśli uwzględnić także działalność związaną z turystyką, której najistotniejszą część stanowią sprzedaż pojazdów i paliw oraz handel detaliczny (działy 50 i 52), łączny udział turystycznych rodzajów działalności w wartości dodanej wytworzonej w Polsce w 2000 roku wyniósł 12,7%. Wielkość wartości dodanej wypracowanej w poszczególnych turystycznych rodzajach działalności była bardzo zróżnicowana. Rozpiętość tej wielkości

w odniesieniu do charakterystycznych turystycznych rodzajów działalności ilustruje wykres 5.1.

Wykres 5.1. Wartość dodana w charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności w 2000 roku

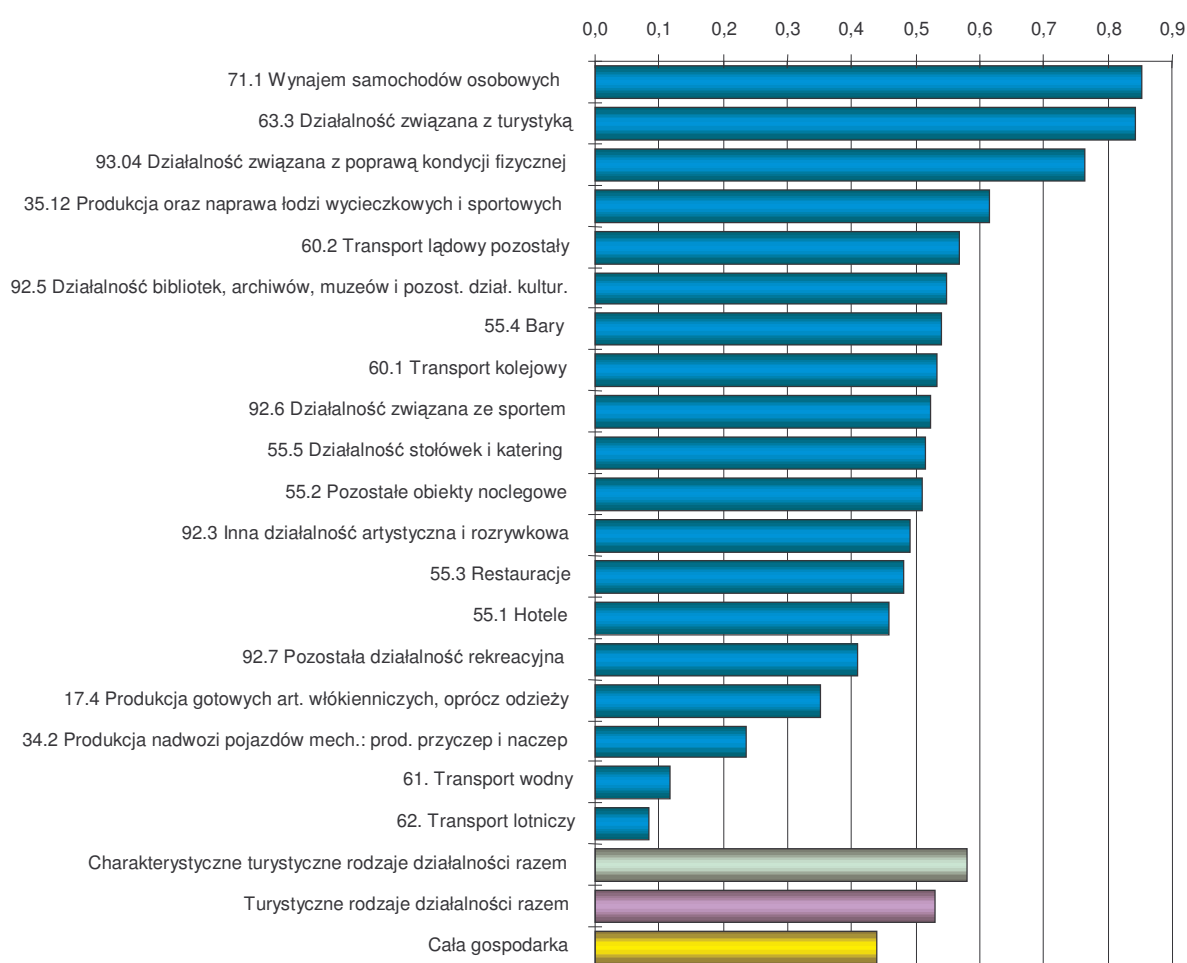


Większość charakterystycznych turystycznych rodzajów działalności wypracowała w 2000 roku stosunkowo niewielką wartość dodaną, nie przekraczającą 2 mld PLN. Wyjątek stanowi *transport lądowy pozostały*, w odniesieniu do którego wartość ta wyniosła ponad 16 mld PLN. Spośród pozostałych rodzajów działalności do tych, które wypracowały największą wartość dodaną, należą: *transport kolejowy*, *hotele* i *działalność turystyczna pozostała* (pośrednictwo i organizacja turystyki). W wymienionych rodzajach działalności wartość dodana wynosiła od prawie 5 mld PLN dla transportu kolejowego do 3,8 mld PLN dla działalności organizatorsko-pośredniczej i 3,1 mld PLN dla hoteli. O ile udział produktów turystycznych w produkcji globalnej wymienionych rodzajów transportu nie jest duży (patrz tablica 1 RST), o tyle dwa pozostałe rodzaje działalności są niemal całkowicie uzależnione od rozwoju turystyki, a osiągnięte przez nie wyniki zasługują na uwagę. Zaskakująco niska – tylko 228 288 tys. PLN – jest wartość

dodana wypracowana przez *transport lotniczy*, również silnie uzależniony od świadczenia usług dla odwiedzających (patrz tablica 1 i 2 RST).

Ważnym wskaźnikiem charakteryzującym działalność gospodarczą jest udział wartości dodanej w produkcji globalnej, który pozwala ocenić efekty nakładów wykorzystanych w formie zużycia pośredniego. Wskaźnika tego nie należy mylić z rentownością, pokazuje on natomiast, w jakim stopniu zużycie pośrednie w danym rodzaju działalności gospodarczej przyczynia się do tworzenia PKB. Odpowiednie wielkości dla gospodarki narodowej oraz turystycznych rodzajów działalności ilustruje wykres 5.2.

Wykres 5.2. Udział wartości dodanej w produkcji globalnej turystycznych rodzajów działalności w 2000 roku



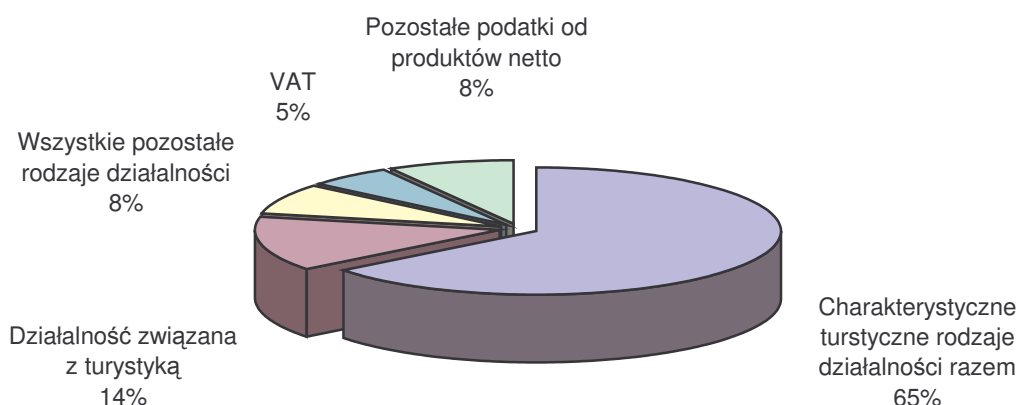
Analiza udziału wartości dodanej turystycznych rodzajów działalności pozwala stwierdzić, że generalnie działalność turystyczna charakteryzuje się wyższym udziałem wartości dodanej w produkcji globalnej niż przeciętny. Dla *całej gospodarki* wielkość ta wynosiła 0,44, dla *wszystkich turystycznych rodzajów działalności* – 0,53, a dla *charakterystycznej działalności gospodarczej* nawet 0,58. Najwyższym wskaźnikiem charakteryzowały się: wynajem samochodów osobowych oraz działalność pośredniczo-organizatorska, najniższym zaś – transport wod-

ny i lotniczy. Mimo znacznego zróżnicowania efektów osiąganych przez poszczególne turystyczne rodzaje działalności trzeba podkreślić, że większość z nich charakteryzuje się wynikami lepszymi niż przeciętne dla gospodarki, czyli w większym stopniu niż przeciętny przyczynia się do tworzenia PKB. Są to więc prorozwojowe rodzaje działalności gospodarczej.

5.3. „Turystyczny” PKB

Jak wspomniano wyżej, wartość dodana turystycznych rodzajów działalności jest mało precyzyjnym miernikiem wkładu turystyki w tworzenie PKB. Jest to efekt braku ścisłej korelacji między turystycznymi rodzajami działalności a produkcją wyrobów i usług nabywanych przez odwiedzających. Dokładniejszy pomiar można uzyskać eliminując efekty pozaturystycznej produkcji tych działów i włączając efekty wytwarzania produktów turystycznych występujących jako produkcja drugorzędna w przedsiębiorstwach zakwalifikowanych do innych rodzajów działalności. Odpowiednie dane zawiera tablica 4 RST. Obliczony w ten sposób turystyczny PKB jest znacznie niższy niż udział działalności turystycznej w wartości dodanej wypracowanej przez gospodarkę Polski w 2000 roku, ustalony według pierwszej metody. **Wypracowana ściśle dzięki turystyce wartość dodana** wynosiła 13 218 870 tys. PLN, a PKB (tzn. wartość dodana z uwzględnieniem podatków pośrednich od produktów turystycznych) ukształtował się na poziomie 15 350 423 tys. PLN. Oznacza to, że udział turystyki w tworzeniu PKB w 2000 roku wynosił 2,2%. Największy udział w tworzeniu PKB miały charakterystyczne rodzaje działalności turystycznej: przypadało na nie 65% turystycznego PKB; na działalność związaną z turystyką przypadało 14%, a na pozostałe rodzaje działalności (również wytwarzający produkty turystyczne) – 8%. Pozostałą część turystycznego PKB stanowiły podatki pośrednie (patrz wykres 5.3.)

Wykres 5.3. Struktura „turystycznego” PKB w 2000 roku



Spośród charakterystycznych turystycznych rodzajów działalności największy udział w tworzeniu PKB miały: działalność pośredniczo-organizatorska, hotele, transport kolejowy i usługi gastronomiczne. Znaczącym uzupełnieniem PKB wypracowanego w charakterystycz-

nym turystycznym rodzajach działalności jest PKB osiągnięty dzięki turystyce w handlu paliwami i pozostałymi produktami, który stanowi podstawową część działalności określonej jako związana z turystyką. Warto dodać, że przedstawiona wartość turystycznego PKB jest lekko niedoszacowana ze względu na brak danych o wyjazdach jednodniowych mieszkańców Polski oraz brak pełnych informacji na temat skali zjawiska wynajmu samochodów osobowych przez odwiedzających i usług związanych z turystyką kongresowo-targową.

6. Pracujący w turystyce

6.1. Uwagi metodologiczne

Dane dotyczące wykorzystania czynnika pracy w działalności turystycznej przedstawia tablica 5 RST i osobny, chociaż powiązany z RST moduł zatrudnienia. Moduł składa się z 8 tablic zawierających dane pozwalające na szczegółową analizę wykorzystania czynnika pracy w charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności, z wyjątkiem produkcji turystycznych dóbr trwałego użytku. Dostępne w Polsce dane nie pozwoliły na pełną realizację założeń tego modułu zgodnie z metodologią OECD. Dotyczy to zwłaszcza stopnia dezagregacji danych do poziomu niższego niż grupa. Dlatego nie wszystkie pozycje w tablicach mogą być sumowane, tzn. zdarza się, że dane dla większego agregatu są wyższe, niż wynikałoby z sumowania odpowiednich pozycji. Podobnie liczba zatrudnionych jest konstrukcją statystyczną i odpowiada liczbie pełnych etatów, nie zaś liczbie faktycznie zatrudnionych osób. Wynika to ze sposobu zbierania danych na temat zatrudnienia w Polsce; stąd wszelkie analizy dotyczące udziału niepełnozatrudnionych wśród pracowników zaangażowanych w działalność turystyczną w Polsce były niemożliwe. Dodatkowe szczegółowe informacje dotyczące poszczególnych tablic modułu przedstawiono poniżej:

Tablica I: Przeciętna liczba pracujących w turystyce w 2000 roku

W odróżnieniu od tablicy proponowanej przez OECD, nie było możliwości przedstawienia wielkości zatrudnienia wyrażonej liczbą miejsc pracy ani liczbą osób. Stąd omawiana tablica zawiera jedynie informację o liczbie pracujących w podziale na samozatrudnionych i zatrudnionych; ta druga grupa została przedstawiona po przeliczeniu na ekwiwalent pełnego czasu pracy.

Tablica II: Liczba zatrudnionych i samozatrudnionych prowadzących działalność gospodarczą w zakresie turystyki w 2000 roku

Kształt tablicy jest w pełni zgodny z wymaganiami OECD, ale stosowane jest pojęcie pracujących, a nie zatrudnionych.

Tablica III: Pełnozatrudnieni oraz średnie godzinowe wynagrodzenia brutto według płci oraz wybranych PKD w październiku 2000 roku

Dane na temat średniego godzinowego wynagrodzenia brutto według płci dotyczą tylko pełnozatrudnionych (nie zaś wszystkich zatrudnionych, jak oczekuje OECD). Ponadto omawiana tablica pomija zagadnienie wynagrodzenia rocznego, ponieważ dotyczy jedynie sytuacji, jaka zachodziła w październiku 2001 roku. Poszczególne wielkości dla roku 2000 oszacowano za pomocą wskaźnika wzrostu wynagrodzeń.

Tablica IV: Pracujący w turystyce według płci w 2000 roku (stan w dniu 31 XII)

Nie było możliwości przedstawienia w tablicy IV podziału samozatrudnionych i zatrudnionych na pełno- i niepełnozatrudnionych. Wskutek tego nie sposób określić, ile kobiet (mężczyzn) pracuje w turystyce w niepełnym wymiarze czasu.

Tablica V: Pracownicy pełnozatrudnieni według wieku oraz wybranych PKD w październiku 2000 roku

Podstawową różnicą w stosunku do wymagań OECD jest to, że podział na grupy wiekowe przedstawiony w tablicy V nie uwzględnia podziału według płci. Ponadto przedstawione dane dotyczą jedynie pełnozatrudnionych.

Tablica VI: Tablica wiążąca RST z wykorzystaniem siły roboczej w turystyce

Tablica ta przedstawiona została tylko jako wzorzec, gdyż nie ma na razie pełnej informacji statystycznej, która pozwalałaby na jej opracowanie zgodnie z modelem zalecanym przez OECD. Pojedyncze kolumny tablicy zostały wypełnione, np. liczba samozatrudnionych, liczba zatrudnionych w przeliczeniu na ekwiwalent pełnego wymiaru czasu pracy. W odniesieniu do wynagrodzenia rocznego posłużono się szacunkami opartymi na danych o średniej godzinowej stawce brutto (tablica III). OECD postuluje jednak ponadto gromadzenie informacji na temat faktycznej liczby zatrudnionych oraz liczby samozatrudnionych w przeliczeniu na ekwiwalent pełnego wymiaru czasu pracy (co wydaje się szczególnie trudne zważywszy na charakter pracy właścicieli czy współwłaścicieli przedsiębiorstw turystycznych).

Tablica VII: Ogólne wskaźniki i współczynnik spożycia turystycznego z RST

Współczynnik spożycia turystycznego zaczerpnięty z rachunku satelitarnego turystyki na potrzeby omawianej tablicy pozwala określić, jaka wielkość zatrudnienia w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej jest faktycznie wynikiem rozwoju ruchu turystycznego w Polsce (zarówno w odniesieniu do wszystkich pracujących w CRDT, jak i zatrudnionych). Problemem okazało się natomiast obliczenie wielkości produkcji przypadającej na jednego pracującego, ponieważ stopień szczegółowości materiału statystycznego dostępnego w zakresie zatrudnienia jest nieco inny niż wymagany do rachunku satelitarnego. Dane na temat produkcji krajowej (ceny bazowe) wykorzystane w tablicy VII modułu zatrudnienia pochodzą z tablicy 2 rachunku satelitarnego (kolumna 01 – *produkcja krajowa*).

Tablica VIII: Tablica podsumowująca

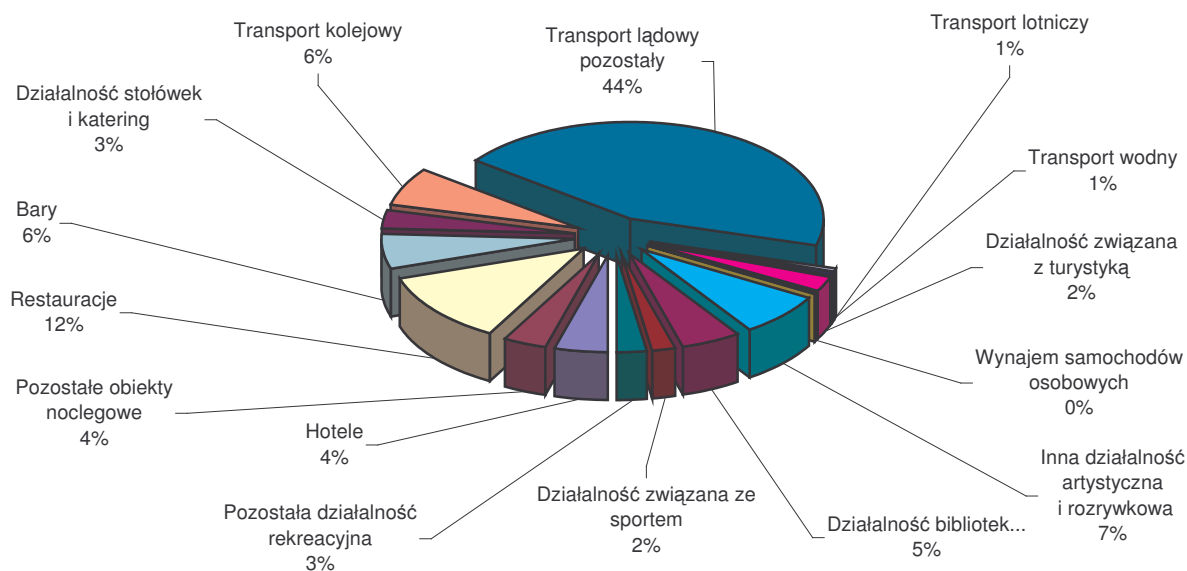
Omawiana tablica opiera się na danych zawartych w poprzednich tablicach – stąd powielone w niej zostały wszelkie niedostatki opisane wcześniej. Doskonalenie metodologii gromadzenia danych na potrzeby modułu zatrudnienia oraz wskazanie, jakiego rodzaju dane są wymagane przez OECD, powinno umożliwić zestawienie tablicy VIII w kolejnych edycjach RST.

W dalszej części rozdziału przedstawiono wyniki badań w ramach modułu zatrudnienia. Tablica 5 RST nie została osobno omówiona, ponieważ wszystkie zawarte w niej informacje występują także w tablicach modułu.

6.2. Charakterystyka siły roboczej w działalności turystycznej

Przeciętna liczba pracujących w tzw. charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej (CRDT) nieznacznie przekracza 847 tys. osób, z czego 272 tys. stanowi grupa właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin („samozatrudnieni”), a 555,5 tys. osób to zatrudnieni (por. tablica I modułu). Ogółem pracujący w charakterystycznych rodzajach działalności stanowili 7% siły roboczej w całej gospodarce.

Wykres 6.1. Pracujący w charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności w 2000 roku



Wykres 6.1. pokazuje, że największy udział w **przeciętnej liczbie pracujących** w CTRD ma *transport lądowy pozostały* (44%), który jednak w stosunkowo małym stopniu związany jest z obsługą ruchu turystycznego (patrz współczynnik spożycia turystycznego II, tablica 4 RST). Warto zwrócić uwagę na znaczący łączny udział gastronomii w tworzeniu miejsc pra-

cy: kształtował się on na poziomie 21%, przy czym zdecydowanie dominowały *restauracje*, z udziałem na poziomie 12%. Kolejne miejsce zajęła *działalność kulturalno-rekreacyjna*: łącznie 17%. Udział bazy noclegowej wynosił 8%, po 4% przypadało na *hotele* i na *pozostałe obiekty*. Na *działalność pośredniczo-organizatorską* przypadało zaledwie 2%.

Na siłę roboczą zatrudnioną w gospodarce składają się osoby samodzielnie prowadzące działalność gospodarczą (samozatrudnieni) oraz pracownicy (zatrudnieni). Rozpowszechniony jest pogląd, że znaczący wzrost rozmiarów siły roboczej zatrudnionej w gospodarce będzie możliwy przy aktywnym podejmowaniu działalności gospodarczej, a więc gdy będzie rósł udział osób samozatrudnionych. Charakterystyczne rodzaje działalności turystycznej reprezentują dość znacznie zróżnicowane pole dla tego typu aktywności. W 2000 roku w CRDT zarejestrowano 271 922 samozatrudnionych, co stanowiło 13,4% ich liczby w całej gospodarce. Największą liczbą samozatrudnionych charakteryzował się *transport lądowy pozostały* (16 584 osób), co jest zrozumiałe, jeśli się pamięta, że jego częścią jest działalność taksówkowa. Znaczącą grupą są również działający w sferze usług gastronomicznych: było to łącznie 64 405 osób. Podobnie samozatrudnieni odgrywają dużą rolę w dziedzinie usług noclegowych i *działalności pośredniczo-organizatorskiej*. O ile stosunek liczby samozatrudnionych do ogółu pracujących w całej gospodarce wynosił 16,8, o tyle w przypadku CRDT wskaźnik ten osiągnął 32,1. Potwierdza to często spotykaną tezę, że obsługa ruchu turystycznego sprzyja podejmowaniu działalności gospodarczej w formie samozatrudnienia; jak można przypuszczać – głównie w formie małych przedsiębiorstw.

Liczba zatrudnionych w CRDT kształtowała się na poziomie 555 528, co stanowiło 5,7% zatrudnionych w całej gospodarce. Najwięcej zatrudniały: *transport lądowy pozostały*, *usługi gastronomiczno-noclegowe* – zwłaszcza *restauracje*, oraz *działalność kulturalno-rekreacyjna* (patrz tablica I modułu zatrudnienia).

Moduł zatrudnienia powinien dać wyobrażenie o sezonowości zatrudnienia w CRDT. Dostępne dane statystyczne nie pozwalają, niestety, na uzyskanie odpowiedniego materiału analitycznego. Przede wszystkim nie obejmują jednostek małych, a jednostki średnie wylosowane do próby stanowią zaledwie 10% analizowanej populacji. Zważywszy że sezonowość zatrudnienia w turystyce dotyczy właśnie małych i średnich przedsiębiorstw, trudno się dziwić, że tablica II modułu zatrudnienia w zasadzie wcale nie potwierdza tezy, jakoby praca w turystyce miała jakiegokolwiek znamiona sezonowości. Dane w poszczególnych kolumnach (ilustrujące kolejne kwartały) tylko nieznacznie się różnią.

Jednym z zadań modułu zatrudnienia było też określenie wielkości wynagrodzeń w branży turystycznej oraz porównanie wielkości zatrudnienia i wysokości wynagrodzeń kobiet i mężczyzn.

Dane na temat rocznego wynagrodzenia brutto oszacowano na podstawie dostępnych danych tylko dla grupy pełnozatrudnionych (nie dla wszystkich pracujących). Wynagrodzenie roczne w poszczególnych CRDT (patrz tablica VI modułu) oszacowane zostało przy wykorzystaniu danych z tablicy III modułu (stawka godzinowa pomnożona przez przybliżoną liczbę godzin pracy w ciągu roku). Jego wysokość jest największa w odniesieniu do grupy *wynajem samochodów osobowych* (34 259 PLN), a dalej (nieco już niższa) – do *działalności biur podróży*, *działalności agencji podróży*, *morskiego i przybrzeżnego transportu wodnego* oraz

hoteli (wszędzie powyżej 20 tys. PLN). Dla *restauracji* wielkość ta wynosi 16 100 PLN, a w pozostałych grupach mieści się w przedziale od 10 tys. do 17 tys. PLN.

Wyniki tablicy III modułu wskazują, że **średnia stawka godzinowa brutto** zatrudnionych w CRDT wyniosła w październiku 2000 roku 10,89 PLN, czyli mniej niż przeciętna dla całej gospodarki (11,71 PLN). Różnica ta nieznacznie się pogłębia, jeśli rozpatrywać jedynie średnie wynagrodzenie godzinowe kobiet zatrudnionych w CRDT. Wynosi ono 10,03 PLN, a w całej gospodarce 10,91 PLN. Wybrane grupy zaprezentowano na wykresie 6.2.

Najwyższe stawki godzinowe w CRDT (wyższe nawet niż w całej gospodarce) odnotować należy w odniesieniu do:

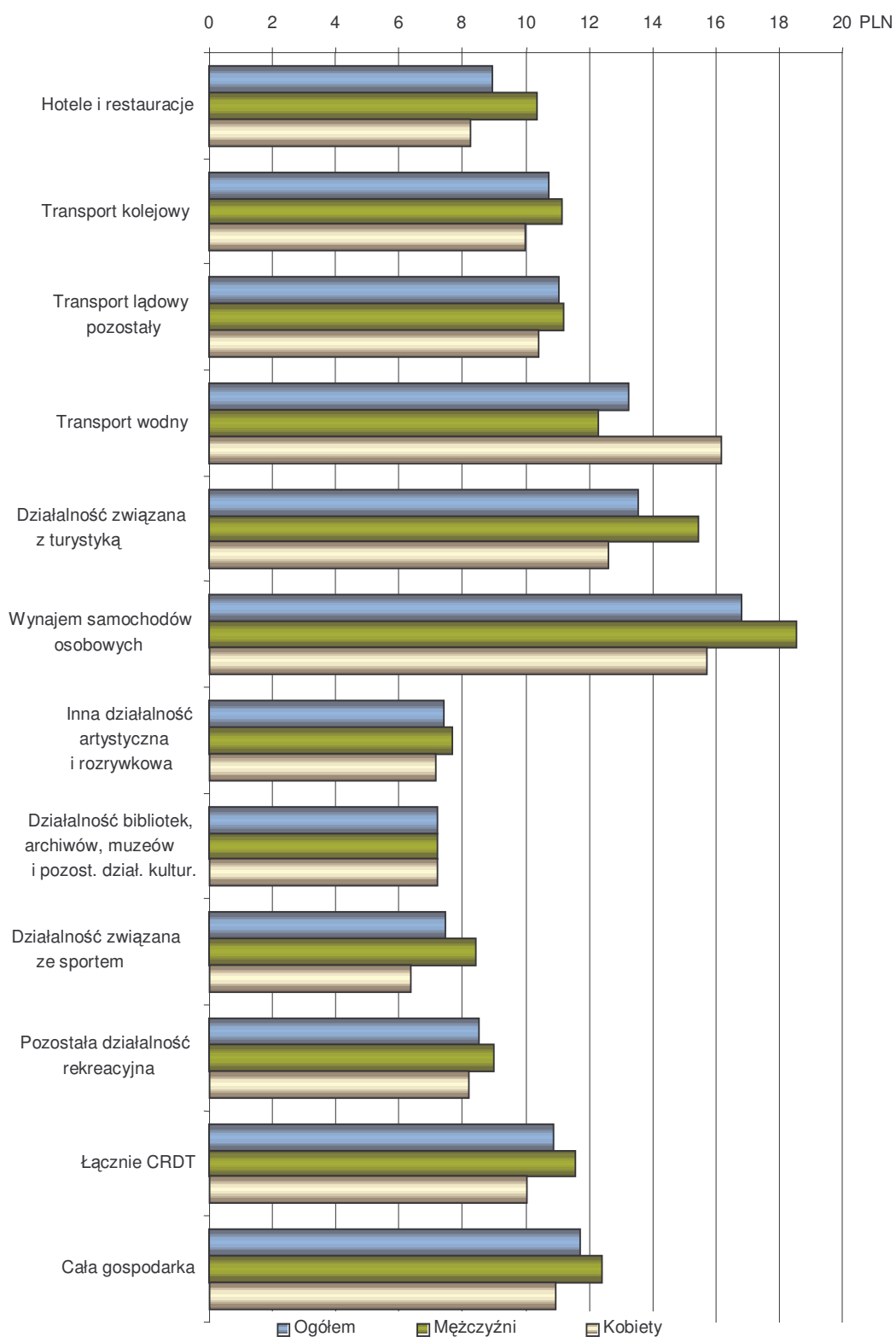
- *transportu wodnego* (13,22 PLN),
- *działalności związanej z turystyką* (13,56 PLN); tu szczególnie warto wskazać podgrupy A (*działalność biur podróży*) – 14,42 PLN i B (*działalność agencji podróży*) – 13,14 PLN,
- *wynajmu samochodów osobowych* – 16,79 PLN.

W dziale *hotele i restauracje*, bardzo silnie kojarzonym z turystyką, średnie wynagrodzenie godzinowe wyniosło w październiku 2000 roku 8,93 PLN (czyli znacznie poniżej średniego wynagrodzenia w CRDT ogółem – różnica 18%, a tym bardziej przeciętnej dla całej gospodarki). W odniesieniu do samych hoteli ta średnia nie jest aż tak niska: wynosi 10,37 PLN, czyli tylko nieznacznie odbiega od średniej dla CRDT. Różnica (na niekorzyść omawianego działu) wynika przede wszystkim z niskich wynagrodzeń w pozostałych obiektach noclegowych oraz w gastronomii, gdzie omawiana wielkość nie przekracza 8,1 PLN (patrz tablica III modułu zatrudnienia).

Porównanie średniego wynagrodzenia godzinowego kobiet i mężczyzn w poszczególnych działach i grupach jednoznacznie wskazuje, że w większości wypadków kobiety wynagradzane są gorzej. W odniesieniu do wszystkich CRDT kobiety zarabiają średnio na godzinę o 13% mniej niż mężczyźni. W poszczególnych działach różnice te również są dość istotne: w dziale *hotele i restauracje* wynagrodzenie kobiet jest o 20% niższe niż mężczyzn, a w grupie *wynajem samochodów osobowych* czy w dziale *działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem* – prawie o 15% niższe. W niektórych rodzajach działalności różnica ta sięga nawet 25% (grupa *działalność stołówek i catering*) lub 24% (podgrupa *działalność biur podróży*) – patrz tablica III modułu zatrudnienia.

Można wyróżnić jednak i takie grupy, w których średnie wynagrodzenie godzinowe kobiet jest wyższe niż mężczyzn: szczególnym przypadkiem jest tu dział *transport wodny* z grupami *morski i przybrzeżny transport wodny* oraz *śródlądowy transport wodny*, gdzie kobiety zarabiają nawet o 36% więcej niż mężczyźni (średnio na godzinę). Niestety, brak danych w zakresie struktury wykształcenia pracowników, które po nałożeniu na strukturę płci pozwoliłyby określić, jak dalece różnicę tę można wyjaśnić przewagą kobiet na stanowiskach wymagających wyższego wykształcenia lub kwalifikacji w zakresie omawianego działu zatrudnienia.

Wykres 6.2. Średnie stawki godzinowe w CTRD w 2000 roku*

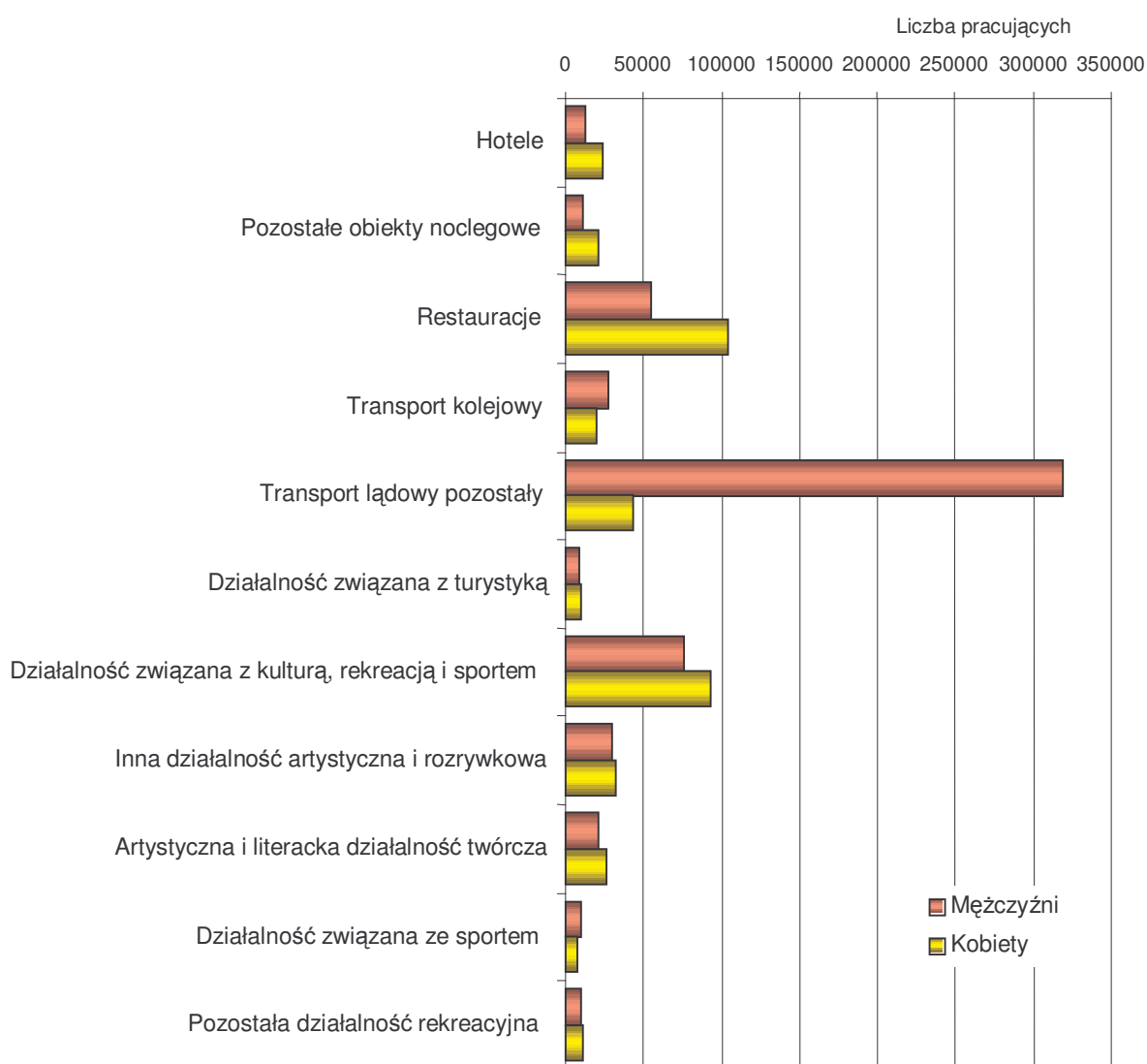


* Dla transportu lotniczego brak danych.

Wątek struktury pracujących w charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności według płci pojawia się w kilku tablicach modułu zatrudnienia. W tablicy III modułu przedstawiono dane dotyczące zatrudnionych w przeliczeniu na etaty, a w tablicy IV modułu – dotyczące ogółu pracujących.

Wyniki modułu zatrudnienia wskazują na dość istotny udział kobiet w grupie pracujących w turystyce w 2000 roku. Łącznie w CRDT pracuje prawie 325 tys. kobiet, co stanowi ponad 40% wszystkich pracujących w CRDT. Udział kobiet wśród pracujących w CRDT jest jednak niższy niż w całej gospodarce, dla której wynosił nieco ponad 46,5%.

Wykres 6.3. Pracujący według płci w 2000 roku (liczba pracujących powyżej 10 tys.)



Kobiety dominują w dziale *hotele i restauracje*, w którym stanowiły 66% pracujących. W dziale tym odnotowano też największą liczbę pracujących kobiet (ponad 165 tys.), prawie połowę wszystkich kobiet pracujących w CRDT. Znaczący udział kobiet wśród pracujących charakteryzował też *działalność związana z turystyką*, gdzie wynosił 54%, przy czym w podgrupach *działalność biur podróży* oraz *pozostała działalność turystyczna* osiągał nawet po 66%. Kobiety stanowią też ponad połowę pracujących w *działalności kulturalno-rekreacyjnej*.

Wyniki modułu zatrudnienia wskazują na istotne znaczenie CRDT dla zatrudnienia kobiet. Nawet w pozostałych działach i grupach odsetek zatrudnionych kobiet rzadko spada poniżej 30% – wyjątkiem jest tylko transport. W *transporcie lądowym* wskaźnik ten spada aż do 12% (patrz wykres 6.3). W tym dziale dominują zdecydowanie mężczyźni: w transporcie kolejowym stanowią 57% ogółu pracujących, w wodnym – 81%, a w lotniczym – 54%.

Gdy jednak rozpatrujemy oddzielnie dane dotyczące zatrudnionych oraz właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin (samozatrudnionych), okazuje się, że cechują je odmienne tendencje. Na około 201 tys. mężczyzn pracujących jako właściciele i współwłaściciele w CRDT (tablica IV modułu zatrudnienia) przypada 61 tys. kobiet (23% wszystkich samozatrudnionych w CRDT). Jedynie w dziale *hotele i restauracje* odsetki te kształtują się korzystniej dla kobiet: prawie 42 tys. samozatrudnionych tam to kobiety (53%). W pozostałych działach dominują mężczyźni.

Jeśli chodzi o stosunek liczby kobiet pracujących na własny rachunek w poszczególnych działach i grupach CRDT do całkowitej liczby kobiet samozatrudnionych w CRDT, najkorzystniej prezentuje się ponownie dział *hotele i restauracje* (67% kobiet pracujących na własny rachunek w CRDT), a zwłaszcza grupa *restauracje* (ponad 50%).

Wśród właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin mężczyźni reprezentowani są najliczniej w grupie *transport lądowy pozostały* (71%). Dla porównania w *hotelach i restauracjach* działa tylko 18% mężczyzn zatrudnionych na własny rachunek w CRDT (patrz tablica IV modułu zatrudnienia).

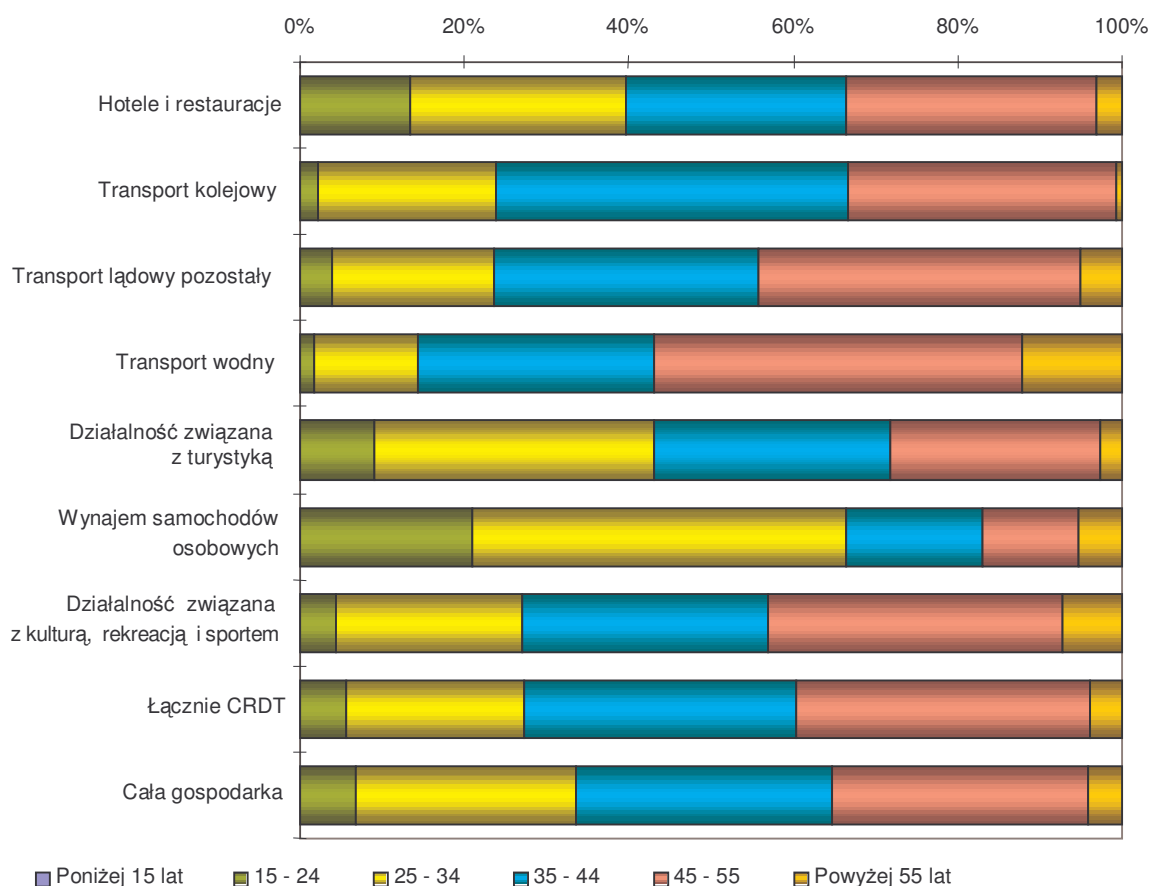
Kategoria zatrudnionych w CRDT to około 310 tys. mężczyzn i 257 tys. kobiet, a więc proporcje płci są w tym wypadku bardziej wyrównane: udział kobiet wynosi 38%. Przewaga kobiet jest szczególnie widoczna wśród zatrudnionych w *hotelach i restauracjach*, gdzie stanowią ponad 70%. Podobny poziom przewagi liczebnej kobiet występuje w *działalności związanej z kulturą rekreacją i sportem*: 83 tys. kobiet stanowi 59% ogółu zatrudnionych w tym dziale i kilku jego grupach (np. w grupach: *inna działalność artystyczna i rozrywkowa* oraz *działalność bibliotek, archiwów, muzeów i pozostała działalność kulturalna*).

Mężczyźni zatrudnieni w CRDT znajdują najwięcej miejsc pracy w działach: *transport wodny* (55% ogółu mężczyzn zatrudnionych w CRDT), *działalność wspomagająca transport; działalność związana z turystyką* (45%) oraz *działalność związana z kulturą rekreacją i sportem* (18%).

Reasumując można stwierdzić, że w obsłudze ruchu turystycznego występuje silne zróżnicowanie struktury pracujących według płci zależnie od rodzaju działalności. Są tu zarówno wybitnie sfeminizowane działy gospodarki, jak i działy o zdecydowanej dominacji mężczyzn.

Kolejnym ważnym zagadnieniem dotyczącym wykorzystania zasobów pracy jest aktywność zawodowa różnych grup wiekowych. Analizie tego problemu w odniesieniu do CRDT poświęcona jest tablica V modułu zatrudnienia. Struktura zatrudnienia w CRDT wskazuje, że wśród pracowników pełnozatrudnionych dominują osoby w przedziale wiekowym 45-55 lat (36%) w liczbie prawie 117 tys. Tuż za nimi plasują się pracownicy w wieku 35-44 lat (33%) i nieco dalej w wieku 25-34 lat (22%). Na pozostałe grupy wiekowe, tzn. poniżej 15 lat, 15-24 lat i powyżej 55 lat, przypada zaledwie po 5-6% ogółu zatrudnionych (patrz wykres 6.4). Generalnie struktura wiekowa zatrudnionych w CRDT jest zbliżona do cechującej całą gospodarkę, z nieznaczną tendencją do zwiększonego udziału osób w średnim wieku i na niekorzyść najmłodszych – w wieku 15-24 lat.

Wykres 6.4. Struktura zatrudnienia w CRDT według wieku w 2000 roku*



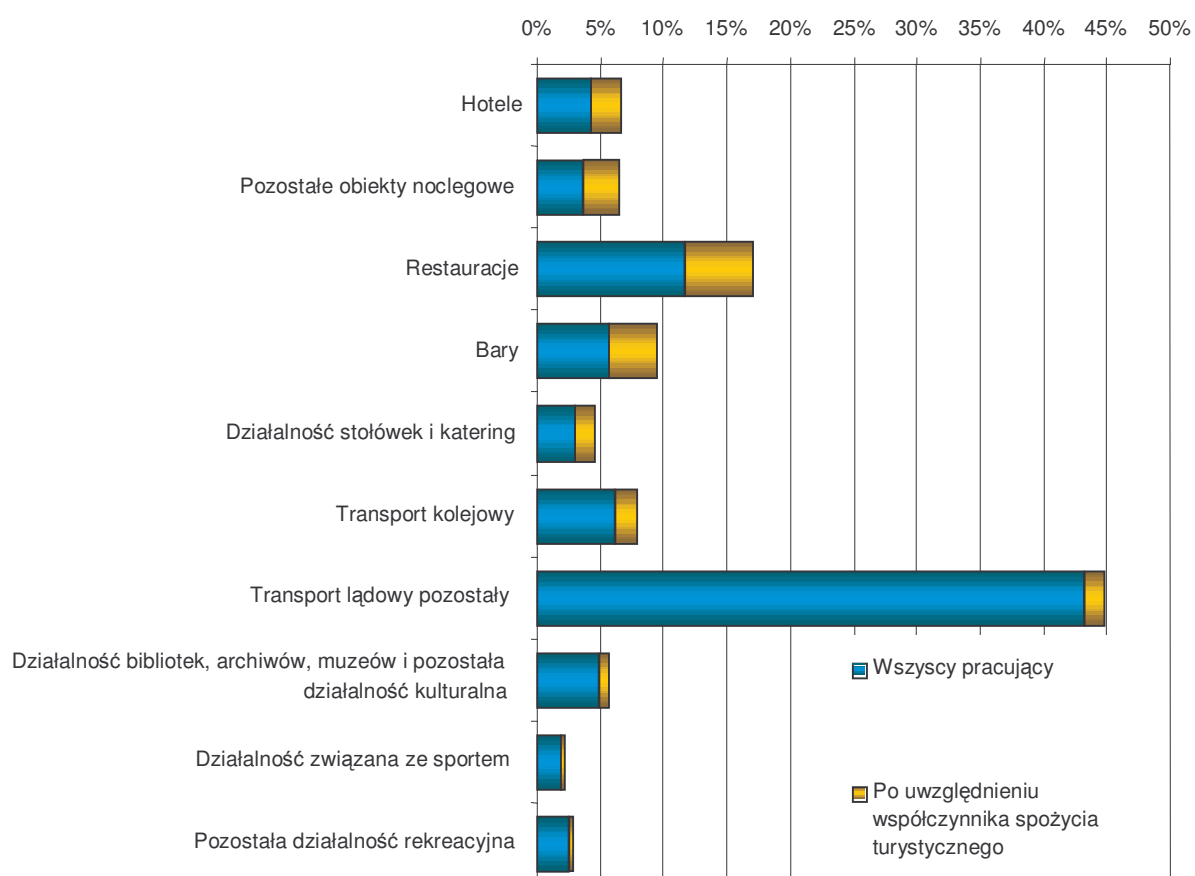
* Dla transportu lotniczego brak danych.

Poszczególne rodzaje działalności w ramach CRDT wykazują jednak dość znaczne zróżnicowanie struktury zatrudnionych według wieku. Na przykład w grupie *działalność agencji podróży* aż 52% to osoby w wieku 25-34 lat, a tylko 10% stanowią pracownicy w wieku 45-55 lat. Z kolei w grupie *działalność biur turystycznych* ponad 15% zatrudnionych należy do najstarszej grupy wiekowej (tablica V modułu). Osoby z najmłodszej grupy wiekowej (15-24 lat) mogą liczyć na zatrudnienie w *wynajmie samochodów* oraz w *hotelach i restaura-*

cyjach, a także w działalności pośredniczo-organizatorskiej. Udział tej grupy wiekowej wśród zatrudnionych w wymienionych rodzajach działalności jest wyraźnie wyższy niż przeciętnie w gospodarce. Z kolei znaczący udział seniorów można zaobserwować wśród zatrudnionych w transporcie wodnym, działalności kulturalno-rekreacyjnej i wynajmie samochodów.

Współczynnik spożycia turystycznego II zaczerpnięty z tablicy 3 RST i wykorzystany w tablicy VII modułu zatrudnienia pozwala określić wielkość zatrudnienia w poszczególnych CRDT, którą można przypisywać bezpośrednio obsłudze ruchu turystycznego. Współczynnik przybiera największą wartość w odniesieniu do pozostałych obiektów noclegowych (0,758), a następnie transportu lotniczego (0,713) oraz hoteli (0,546). W wymienionych grupach wielkość zatrudnienia „turystycznego” jest najbardziej zbliżona do całkowitego. Natomiast w odniesieniu do transportu lądowego czy wodnego nastąpiła po przeliczeniu istotna zmiana: zatrudnienie, które można przypisywać obsłudze ruchu turystycznego, jest w wymienionych grupach prawie czterokrotnie niższe niż zatrudnienie całkowite. Przeliczenie liczby pracujących (a także zatrudnionych) według podanego współczynnika zmienia obraz udziału poszczególnych CRDT w całkowitym zatrudnieniu w CRDT łącznie (patrz wykresy 6.5. i 6.6).

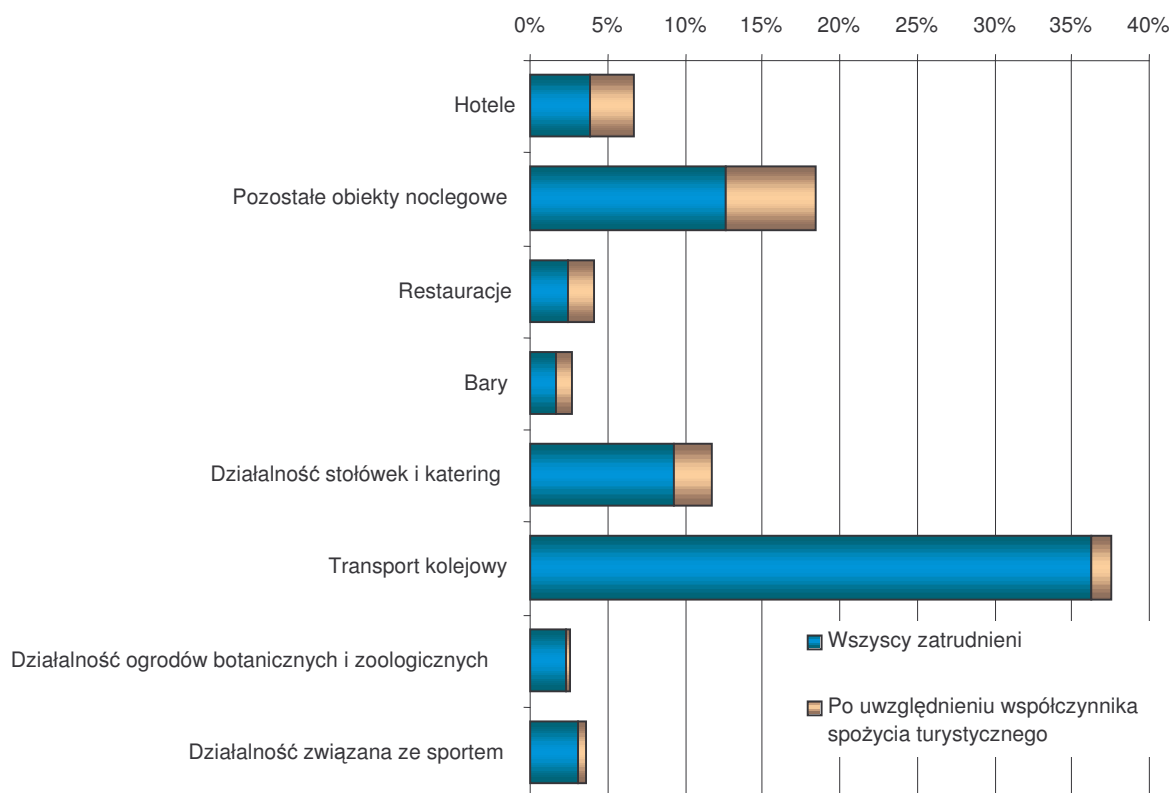
Wykres 6.5. Udział poszczególnych CRDT w liczbie pracujących ogółem



Pod względem przeciętnej liczby pracujących (wykres 6.5), po zastosowaniu współczynnika spożycia turystycznego (górna część słupków) znacząco wyróżniają się udziały takich

grup, jak: *restauracje* (5%) i *bary* (4%). Wykres pozwala jednak zauważyć, jak istotna była tam zmiana wynikająca z zastosowania współczynnika (spadek odpowiednio z 12% i 6%). W takich grupach, jak *hotele* (2%) i *pozostałe obiekty noclegowe* (3%), w których zmiana była stosunkowo najmniejsza, udział jest w dalszym ciągu znaczący. Radykalna zmiana nastąpiła natomiast w odniesieniu do *transportu kolejowego* oraz *pozostałego lądowego*, gdzie zastosowanie współczynnika sprawiło, że udział w liczbie pracujących we wszystkich CRDT ogółem zmalał odpowiednio z 6% i 43% do zaledwie 2%. Podobne zmiany – choć nie tak znaczące – można zauważyć w odniesieniu do *działalności rekreacyjnej* i *działalności związanej ze sportem*.

Wykres 6.6. Udział poszczególnych CRDT w liczbie zatrudnionych ogółem



Zastosowanie współczynnika spożycia turystycznego zmieniło też udział poszczególnych CRDT w liczbie zatrudnionych ogółem w CRDT (patrz wykres 6.6).

„Turystyczne” zatrudnienie przypada głównie na grupy: *pozostałe obiekty noclegowe* (6%), *hotele* (3%) oraz wszystkie rodzaje działalności gastronomicznej (1 do 2%).

Zmiany wynikające z zastosowania współczynnika były w wypadku zatrudnionych większe niż dla pracujących. Jest to szczególnie widoczne w odniesieniu do *pozostałych obiektów noclegowych*, w których pierwotnie udział ten wynosił 13%, a więc spadł o ponad połowę. Podobnie jak poprzednio, największa zmiana dotyczy *transportu kolejowego*: udział w liczbie zatrudnionych ogółem w CRDT spadł z 36% do 1%, co wskazuje, że tylko nieznaczną część zatrudnienia w omawianej grupie przypisać można obsłudze ruchu turystycznego. Nie tak

drastyczny, ale również znaczący jest spadek w grupie *działalność stołówek i catering* (z 9% do 2%).

Interesujących informacji o sile roboczej w CRDT dostarcza analiza wydajności pracy mierzonej jako iloraz produkcji globalnej i liczby pracujących (tablica VII modułu zatrudnienia). Generalnie CRDT (tak jak w całym rozdziale, bez uwzględniania produkcji turystycznych dóbr trwałego użytku i obsługi nieruchomości) charakteryzowały się wydajnością niższą niż przeciętna dla całej gospodarki. W 2000 roku na jednego pracującego w CRDT przypadało 89 tys. PLN produkcji globalnej, dla całej zaś gospodarki – 116 tys. Analizowanie przeciętnych wielkości daje jednak uproszczony obraz efektywności siły roboczej zatrudnionej w obsłudze ruchu turystycznego, ponieważ wydajność w poszczególnych rodzajach działalności była bardzo zróżnicowana. Najwyższy wskaźnik charakteryzuje *wynajem samochodów osobowych* (1 063 tys. PLN). Wysoka jest również wartość tego wskaźnika dla *transportu wodnego* (355 tys. PLN) i *pozostałej działalności rekreacyjnej* (239 tys. PLN). Trzeba jednak pamiętać, że spożycie turystyczne obejmuje tylko niewielką część produkcji globalnej wymienionych rodzajów działalności. W rodzajach działalności, w których związek ten jest znacznie silniejszy, wydajność była przeważnie niższa, choć i tutaj były wyjątki. W tej grupie najwyższą wydajnością charakteryzował się *transport lotniczy*: na jednego pracującego przypadało tam 504 tys. PLN produkcji globalnej. Znacznie powyżej przeciętnej dla gospodarki kształtowała się także wydajność w *działalności pośrednicko-organizatorskiej* (218 tys. PLN) i w *hotelach* (182 tys. PLN). W pozostałych rodzajach działalności wielkość ta waha się w przedziale 50-80 tys. PLN (*pozostałe obiekty noclegowe, restauracje, działalność stołówek i catering, działalność związana ze sportem*). Wyjątek stanowią *bary*, w których wydajność pracy jest zaskakująco niska: wynosiła tylko 6 tys. PLN.

7. Akumulacja i aktywa niefinansowe turystycznych rodzajów działalności

7.1. Uwagi metodologiczne

Zgodnie z metodologią OECD, wartość akumulacji brutto i zasobów kapitałowych brutto obliczana jest w RST dla charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej, co wyklucza włączenie do niej nakładów związanych z turystyką, będących drugorzędną produkcją pozaturystycznych rodzajów działalności. Z dokonanego wcześniej przeglądu źródeł informacji statystycznej wynika, że zgodnie z *Metodologią rachunku satelitarnego turystyki dla Polski* możliwe było jedynie częściowe sporządzenie tablic 7 i 8 RST. Zostały w nich uwzględnione nakłady na drugie domy, nakłady na inne budynki i budowle, środki transportu oraz pozostałe środki trwałe. Nie została natomiast uwzględniona wartość gruntów (tylko w tabeli 8 uwzględniono w nakładach na *nieprodukowane aktywa niefinansowe* nakłady na ulepszenia gruntu). Zgodnie z *Metodologią* nie zostały również uwzględnione wartości niematerialne i prawne, a w zakresie aktywów nieprodukowanych niefinansowych – grunty i pozostały kapitał tego typu.

Zgodnie z propozycjami zawartymi w *Metodologii*, przyjęto ograniczoną listę rodzajów działalności. Wyłączono transport kolejowy, ponieważ przewozy pasażerskie, zwłaszcza turystyczne, stanowią tylko niewielką część jego produkcji globalnej i nie są istotną przesłanką podejmowanych decyzji inwestycyjnych. Z kolei włączono grupę 63.2 *pozostała działalność wspomagająca transport*, gdyż przeważająca część świadczonych przez nią usług konsumowana jest przez odwiedzających, chociaż nie nabywają jej bezpośrednio. Dla podkreślenia tego, dane na temat akumulacji i zasobów kapitałowych CRDT będą w dalszej części opracowania odpowiednio interpretowane.

Zalecane w przypadku tabeli 8 RST włączenie wskaźników wykorzystania zdolności eksploatacyjnej majątku trwałego zostało zgodnie z propozycjami *Metodologii* ograniczone

w obecnej edycji RST do wykorzystania bazy noclegowej oraz środków transportu, przede wszystkim samolotów.

Tablica 7: *Akumulacja brutto charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej, ceny bieżące* – powinna dostarczyć informacji na temat akumulacji brutto. Oznacza to, że w tabelicy uwzględnione powinny być nie tylko nakłady brutto na środki trwałe, ale także nakłady netto poniesione w związku z zakupem gruntów oraz nieprodukowanych, niefinansowych aktywów (takich jak prawa lądowania). Są one efektem działalności regulacyjnej rządów, mogą mieć również znaczną wartość. Do tego typu aktywów należą licencje taksówkarskie oraz korzystanie z franszyzy przez hotele i obiekty gastronomiczne. Chociaż nabycie aktywów niefinansowych nie jest elementem popytu turystycznego, to kapitał stanowi podstawę świadczenia usług (i dóbr) turystycznych. Z tego powodu dane zawarte w tablicy 7 służą pomiarowi akumulacji w odniesieniu do poszczególnych rodzajów aktywów: budynków mieszkalnych, budynków niemieszkalnych, sprzętu transportowego, komputerów i innego sprzętu elektronicznego, gruntów i innych nieprodukowanych aktywów. Co więcej, produkowane aktywa niefinansowe mają podstawowe znaczenie dla budowy modeli pośredniego oddziaływania turystyki na gospodarkę i zatrudnienie.

Uwzględnione w tablicy 7 RST rodzaje działalności są identyczne jak w pozostałych tablicach, z tym że włączono do niej *usługi na rzecz transportu lotniczego*. Chodzi bowiem o pełne uwzględnienie nakładów na infrastrukturę lotniczą, które często ponoszone są przez przedsiębiorstwa inne niż linie lotnicze. W tablicy nie uwzględniono natomiast nakładów kapitałowych ponoszonych w związku z produkcją turystycznych trwałych dóbr konsumpcyjnych. Wynika to z tego, że stanowią one tylko niewielki ułamek produkcji właściwych dla nich rodzajów działalności.

Ze względu na niepełne ujmowanie wartości gruntów w ewidencji księgowej i brak możliwości oszacowania pozostałych nakładów na nieprodukowane aktywa niefinansowe, w opracowaniu dokonano zmiany tytułu tablicy 7 RST. Obecny tytuł brzmi ***Nakłady inwestycyjne na środki trwałe w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2000 roku, ceny bieżące***.

Z podobnego względu zmieniono nazwę tablicy 8 RST z *Zasoby kapitałowe brutto charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej* na ***Wartość netto środków trwałych w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2000 roku, ceny bieżące***.

Zakres tablicy 8 jest podobny jak tablicy 7, jednak w przeciwieństwie do poprzedniej, nie mierzy ona przepływów w określonym czasie, lecz stan zasobów na koniec okresu. Ponadto zawiera dodatkową kolumnę, zatytułowaną „wykorzystanie zdolności usługowej”. Poznanie wartości tego wskaźnika pozwala określić, jak dany rodzaj działalności wykorzystuje posiadane aktywa; pozwala przewidywać presję na ceny i zapotrzebowanie na kapitał.

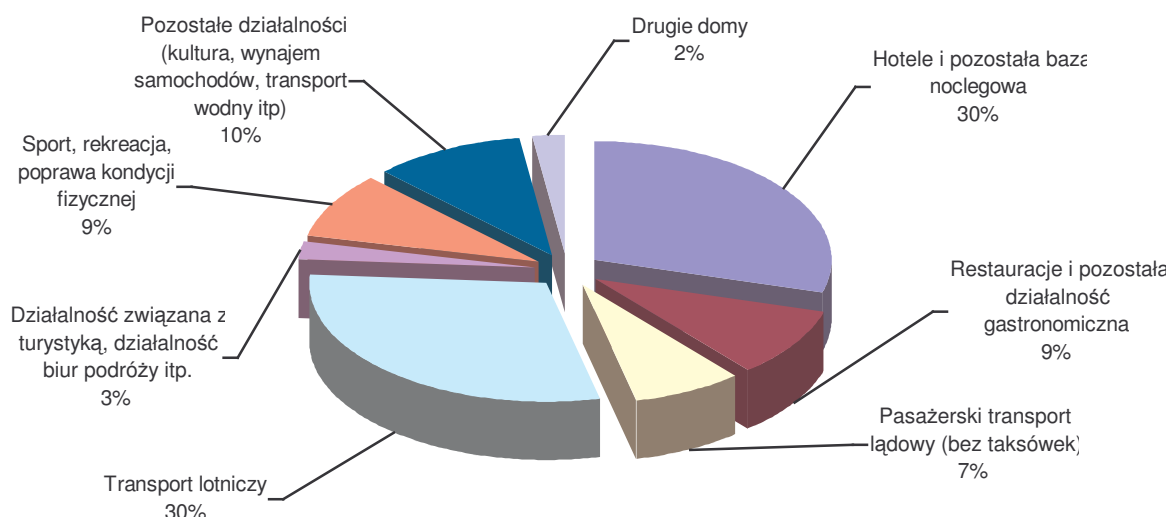
Uzyskanie odpowiednich informacji dotyczących wartości gruntów i nieprodukowanych, niefinansowych aktywów okazało się niemożliwe. Zebranie danych umożliwiających oszacowanie tych wartości wymagałoby długotrwałych badań z wykorzystaniem specyficznych metod, np. informacji pochodzących z aktualnych przetargów i o opłatach franszyzowych, możliwych do uzyskania tylko od zainteresowanych stron.

W odniesieniu do danych dotyczących nakładów i środków trwałych brutto nie zastosowano (zgodnie z przyjętą metodologią OECD) korekty tych wartości za pomocą współczynnika spożycia turystycznego II, ponieważ nie miałyby to logicznego uzasadnienia (trudno stwierdzić, że np. inwestycją turystyczną było 75% samolotu).

7.2. Nakłady inwestycyjne w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2000 roku

Nakłady inwestycyjne na budynki i budowle, środki transportu oraz pozostałe środki trwałe, łącznie z nakładami na ulepszenia gruntu, w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2000 roku wyniosły 3,4 mld PLN, co stanowi 2,6% nakładów inwestycyjnych ogółem. Strukturę nakładów przedstawia wykres 7.1.

Wykres 7.1. Udział wybranych grup działalności w nakładach inwestycyjnych charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej



W nakładach inwestycyjnych dominują dwie grupy działalności: hotele i pozostała baza noclegowa¹⁰ oraz transport lotniczy. W 2000 roku oddano do użytku (nowe inwestycje lub generalne remonty) 1 419 obiektów o kubaturze 1 236 tys. m³, w tym 310 hoteli. Produkcja budowlano-montażowa w 2000 roku w grupie hoteli i budynków zakwaterowania turystycz-

¹⁰ Polska Klasyfikacja Obiektów Budowlanych w sekcji 12 *Budynki niemieszkalne* wyróżnia grupę obiektów *Hotele i budynki zakwaterowania turystycznego*, w której mieszczą się dwie klasy:

- 1211 *Budynki hoteli* – obejmująca: hotele, motele, gospody, pensjonaty i podobne budynki oferujące zakwaterowanie, z restauracjami lub bez, samodzielne restauracje i bary,
- 1212 *Budynki zakwaterowania turystycznego, pozostałe* – schroniska młodzieżowe, schroniska górskie, domki kempingowe, domy wypoczynkowe oraz pozostałe budynki zakwaterowania turystycznego.

nego zrealizowana systemem zleceńowym przez podmioty budowlane, w których liczba pracujących przekracza 9 osób, wyniosła 704,8 mln PLN.

Tablica 7.1. Hotele i budynki zakwaterowania turystycznego oddane do użytku w latach 2000-2001

Województwo	Liczba obiektów*	Liczba hoteli
Dolnośląskie	35	18
Kujawsko-pomorskie	114	17
Lubelskie	51	15
Lubuskie	94	13
Łódzkie	121	27
Małopolskie	43	21
Mazowieckie	254	23
Opolskie	17	6
Podkarpackie	34	16
Podlaskie	38	7
Pomorskie	175	21
Śląskie	83	42
Świętokrzyskie	9	5
Warmińsko-mazurskie	116	21
Wielkopolskie	129	36
Zachodniopomorskie	106	22
POLSKA	1419	310

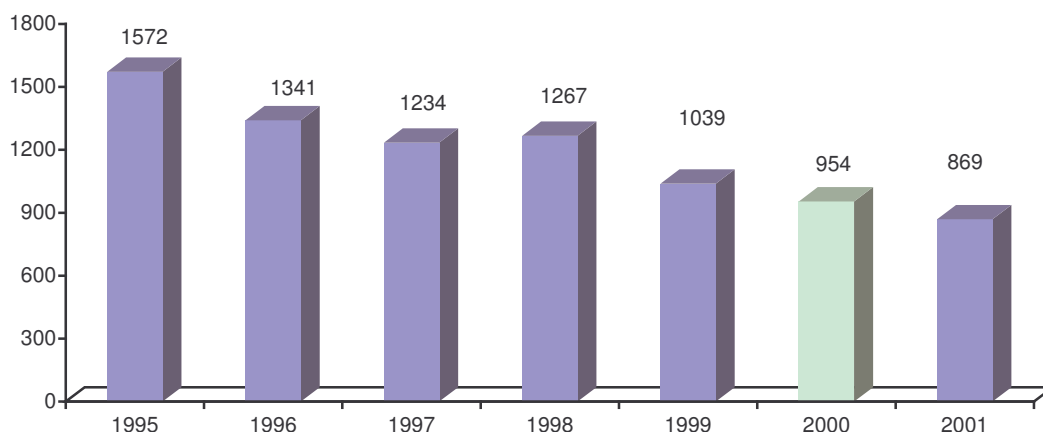
* Hoteli i budynków zakwaterowania turystycznego.

Źródło: *Budownictwo – wyniki działalności w 2001 r.* Warszawa GUS 2002.

Przedstawione informacje dotyczyły bazy zakwaterowania zbiorowego. Jeśli chodzi o bazę zakwaterowania indywidualnego, w zakres RST wchodzi tylko tzw. drugie domy. Nie ma danych GUS z 2000 roku dotyczących kategorii *Domy letnie i domki wypoczynkowe oraz rezydencje wiejskie*¹¹. Kategoria ta została wyodrębniona przez GUS w 2001 roku. W poprzednich latach stosowano kategorię *domki kempingowe*. W 2001 roku oddano do użytku 869 obiektów o kubaturze 247,9 tys. m³. Instytut Turystyki szacuje, że w 2000 roku oddano do użytku około 950 obiektów o wartości 77,7 mln PLN. Zmiany w tym zakresie obrazuje wykres 7.2.

¹¹ Nieprzystosowane do stałego zamieszkania.

Wykres 7.2. Domy letniskowe i domki wakacyjne oraz rezydencje wiejskie*



* Nie przeznaczone do stałego zamieszkania

Dane za lata 1995-1999 dotyczą tzw. domków kempingowych, za rok 2001 – domów letniskowych i domków wakacyjnych oraz rezydencji wiejskich. Za rok 2000 oszacowanie Instytutu Turystyki.

Źródło: *Budownictwo, wyniki działalności*. Warszawa GUS. 1995-2001.

Tablica 7.2. Oszacowania wybranych wielkości dla domów letniskowych i domków wakacyjnych oraz rezydencji wiejskich w latach 2000-2001

Wyszczególnienie	2000	2001
Wartość produkcji oddanych domów w mln PLN	77,8	53,8
Liczba domów oddanych do użytku	954	869
Kubatura w tys. m ³	274,3	249,9

Źródło: *Budownictwo, wyniki działalności*. Warszawa GUS 1995-2001.

W 2000 roku zakupiono 12 samolotów pasażerskich. W tym samym roku łącznie na zakup środków transportu w sektorze transportu lotniczego poniesiono nakłady w wysokości około 974,3 mln PLN. Łączne nakłady na transport lotniczy w 2000 roku wyniosły 1039 mln PLN.

Wykorzystanie miejsc w samolotach pasażerskich w 2000 roku na liniach krajowych wynosiło 52,0%, a na liniach zagranicznych – 69,8%.

Tablica 7.3. Nakłady inwestycyjne na środki trwałe w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2000 roku, ceny bieżące (w mln PLN)

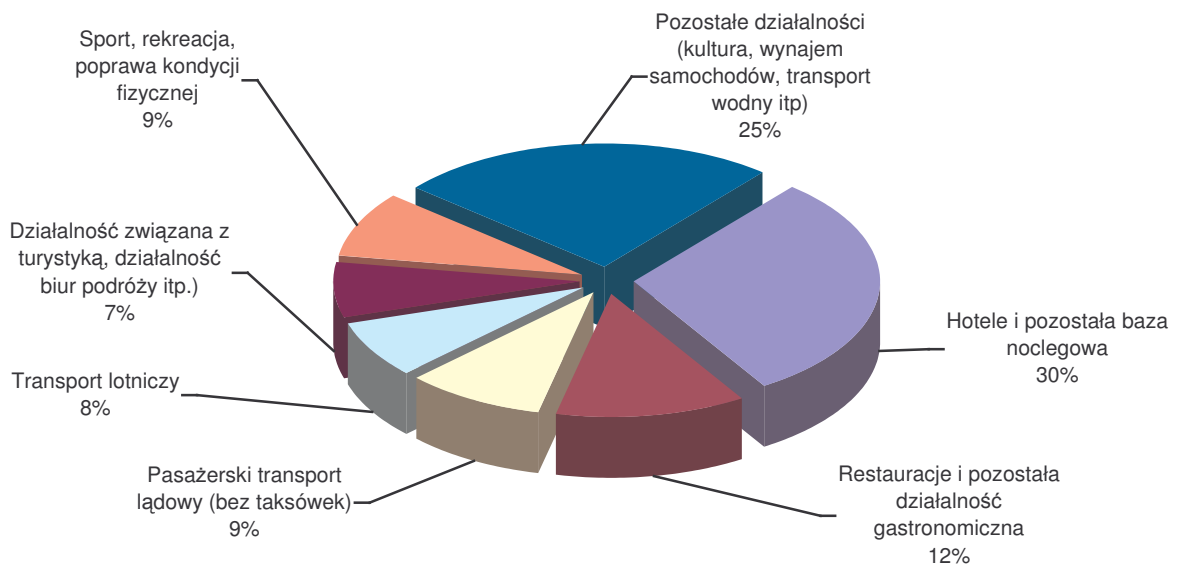
Rodzaj działalności		Nakłady na produkowane aktywa niefinansowe					Nieprodu- kowane aktywa niefi- nansowe ogółem
		Budynki mieszkal- ne	Pozostałe budynki i budowle	Środki transpor- tu	Pozostałe	Ogółem	
	Drugie domy (dane za 2001 r.)	77,7				77,7	0,0
55.1	Hotele	.	736,3	17,6	190,6	944,4	0,3
55.2	Pozostałe obiekty noclegowe	.	36,2	4,1	18,0	58,2	0,1
55.3	Restauracje	.	184,1	18,5	84,9	287,5	0,0
55.4	Bary	.	16,4	1,3	2,3	20,1	0,0
55.5	Działalność stołówek i catering	.	7,7	1,1	3,7	12,5	0,0
60.21	Pozostały pasażerski trans- port, rozkładowy lądowy	.	47,9	153,0	24,3	225,2	0,0
60.23	Pozostały pasażerski trans- port lądowy (bez taksówek)	.	0,5	20,9	0,7	22,1	0,0
61	Transport wodny	.	5,4	0,4	1,1	6,9	0,0
62	Transport lotniczy	.	44,4	946,0	18,8	1009,2	0,0
63.3	Działalność związana z turystyką	.	30,4	39,2	17,9	87,4	0,1
71.1	Wynajem samochodów oso- bowych	.	3,2	69,2	11,7	84,0	0,1
92.3	Inna działalność artystyczna i rozrywkowa	.	78,8	6,1	44,7	129,5	0,0
92.5	Działalność bibliotek, archi- wów, muzeów i pozost. dział. kulturalna	.	60,5	4,4	30,0	94,9	0,0
92.6	Działalność związana ze sportem	.	170,8	10,5	47,3	228,6	0,3
92.7	Pozostała działalność rekre- acyjna	.	46,1	5,2	24,3	75,6	0,1
93.04	Działalność związana z poprawą kondycji fizycznej	.	12,4	4,2	10,8	27,4	0,0
Ogółem		77,7	1481,0	1301,6	531,1	3391,4	1,0

Źródło: Obliczenia Instytutu Turystyki, tablica 7 RST.

7.3. Wartość netto środków trwałych w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2000 roku

Wartość netto środków trwałych, obejmująca produkowane aktywa niefinansowe (budynki i budowle, środki transportu i pozostałe produkowane aktywa niefinansowe) w rodzajach działalności charakterystycznych dla działalności turystycznej (bez wartości gruntów i drugich domów), w 2000 roku wyniosła 17,0 mld PLN, co stanowi 1,3% wartości netto środków trwałych ogółem. Strukturę wartości przedstawia wykres 7.3.

Wykres 7.3. Udział wybranych grup działalności w wartości netto środków trwałych charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w 2000 roku



W podanej wartości netto środków trwałych nie uwzględniono wartości gruntów. Nie uwzględniono także wartości domów wakacyjnych.

Tablica 7.4. Wartość netto środków trwałych* w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2000 roku, ceny bieżące (w mln PLN)

Rodzaj działalności	Produkowane aktywa niefinansowe					Współczynnik specjalizacji	Wykorzystanie środków trwałych	Miernik wykorzystania środków trwałych	
	Budynki mieszkalne	Pozostałe budynki i budowle	Środki transportu	Pozostałe	Ogółem				
	Drugie domy**	x	.	
55.1	Hotele	.	3775,1	45,2	462,1	4282,4	0,958	35,8	Wykorzystanie miejsc %***
55.2	Pozostałe obiekty noclegowe	.	764,8	14,8	67,8	847,4	0,95	37,4	
55.3	Restauracje	.	1446,0	71,9	407,8	1925,7	0,973	.	
55.4	Bary	.	62,6	4,9	15,2	82,6	1	.	
55.5	Działalność stołówek i catering	.	77,6	4,8	13,7	96,1	0,986	.	
60.21	Pozostały pasażerski transport rozkładowy lądowy	.	599,3	758,6	89,2	1447,1	0,259	828,6	mln pas.
60.23	Pozostały pasażerski transport lądowy (bez taksówek)	.	7,5	107,8	4,2	119,5	0,259	125,9	mln pas.
61	Transport wodny	.	47,1	25,3	3,9	76,4	0,086	1,9****	mln pas.
62	Transport lotniczy	.	894,7	329,7	95,9	1320,3	0,971	2,9	mln pas.
63.3	Działalność związana z turystyką	.	866,6	184,0	168,8	1219,4	0,829	.	
71.1	Wynajem samochodów osobowych	.	1,8	81,1	18,7	101,6	0,05	.	
92.3	Inna działalność artystyczna i rozrywkowa	.	2041,7	34,1	295,1	2370,8	0,861	.	
92.5	Działalność bibliotek, archiwów, muzeów i pozost. dział. kulturalna	.	1336,6	21,1	257,6	1615,4	0,855	16,6	mln osób w muzeach
92.6	Działalność związana ze sportem	.	614,4	34,5	120,8	769,6	0,861	.	
92.7	Pozostała działalność rekreacyjna	.	402,7	15,6	87,4	505,7	0,851	.	
93.04	Działalność związana z poprawą kondycji fizycznej	.	126,5	13,0	49,7	189,3	0,932	.	
Ogółem		.	13064,9	1746,5	2157,9	16969,3	x	x	

*Przeciętne w roku.

**Brak danych dotyczących wartości środków trwałych.

*** Stopień wykorzystania pokoi w hotelach wyniósł 40,6%

**** W tym promy międzynarodowe 624 tys., a żegluga śródlądowa 1 265 tys. osób.

Źródło: Obliczenia Instytutu Turystyki, tablica 7 RST.

8. Wpływy podatkowe i dotacje związane z turystyką

8.1. Uwagi metodologiczne

Informacje o podatkach pojawiają się w systemie rachunków narodowych w dwóch grupach transakcji związanych z działaniami gospodarczymi. Pierwszą grupę stanowią transakcje dotyczące produkcji i tworzenia dochodów, drugą zaś transakcje podziału pierwotnego i wtórnego dochodów. **W rachunkach produkcji i tworzenia dochodów** wykazana jest wartość podatków od produktów i dotacji do produktów (określanych jako podatki pośrednie netto) oraz podatków od producentów i dotacji dla producentów (określanych łącznie jako podatki od producentów netto). Podatki związane z produktami obejmują:

- cła i inne opłaty importowe,
- podatek od towarów i usług VAT od produktów krajowych i zagranicznych,
- pozostałe podatki od produktów, tj. podatek akcyzowy od wyrobów krajowych i podatki od niektórych rodzajów usług (np. od gier liczbowych i loterii) oraz zryczałtowany podatek od towarów i usług od okazjonalnych przewozów osób.

Wartości wymienionych podatków w odniesieniu do produktów turystycznych przedstawia tablica 2 RST.

Podatki od producentów obejmują:

- podatek od środków transportowych,
- podatek od nieruchomości,
- opłaty za zanieczyszczenie środowiska,
- opłaty skarbowe,
- inne podatki i opłaty.

Informacje o wysokości tych podatków w odniesieniu do działalności turystycznej zawiera tablica 1 RST.

Dotacje w całej gospodarce narodowej są ustalane corocznie w trybie ustawowym. Ustawa budżetowa ściśle określa zarówno wysokość dotacji, jak i cele, na które ma ona być przeznaczone.

czona. Ogólna kwota dzielona jest na trzy podstawowe rodzaje dotacji: celowe, przedmiotowe i podmiotowe¹².

Dotacje celowe są przeznaczone na finansowanie zadań z zakresu administracji rządowej oraz na dofinansowanie zadań własnych gmin. Ten typ dotacji nie pojawia się bezpośrednio w RST, ale finansowana jest w ten sposób część spożycia sektora rządowego i samorządowego.

Dotacje przedmiotowe przekazano w 2000 roku m.in. na dopłaty do następujących wyrobów i usług:

- krajowych przewozów pasażerskich na wyrównanie przewoźnikom kolejowym utraczonych przychodów z tytułu ulgowych i bezpłatnych przejazdów,
- posiłków sprzedawanych w barach mlecznych.

Ten typ dotacji w odniesieniu do produktów turystycznych wykazany jest w tabelicy 2 RST.

Dotacje podmiotowe w 2000 roku otrzymali między innymi:

- przewoźnicy wykonujący krajowe autobusowe przewozy pasażerskie,
- Kopalnia Soli Wieliczka,
- Wojewódzki Park Kultury i Wypoczynku (woj. śląskie).

Dotacje te wykazane są w tabelicy 1 RST jako dotacje dla producentów.

Informacje na temat wymienionych typów podatków i dotacji wykazywane są w rachunku produkcji i pierwotnego podziału dochodów. Inne rodzaje podatków wykazywane są w rachunku wtórnego podziału dochodów, jednak zgodnie z tym, co powiedziano w rozdziale 1, zakres przyjętej metodologii RST nie obejmuje transakcji podziałowych. Służy on przede wszystkim określeniu znaczenia poszczególnych grup jednostek w tworzeniu wartości dodanej w rodzajach działalności związanych z turystyką. Z tego względu analiza wpływów podatkowych z turystyki przeprowadzona w ramach rachunku satelitarnego **nie uwzględnia wpływów z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych i osób fizycznych**.

Istnieje również podatek ściśle związany z turystyką, który nie mógł być uwzględniony w rachunku z przyczyn metodologicznych. Dotyczy to tzw. opłaty klimatycznej. Jest ona pobierana od turystów i stanowi dochód budżetów gmin. W rachunkach narodowych tego rodzaju opłaty nie są uwzględniane w rachunku tworzenia dochodów, lecz analogicznie jak podatek dochodowy – w rachunku podziału wtórnego dochodów. Opłaty te są traktowane jako transfery bieżące pod nazwą „opłaty lokalne”.

Podatki są najważniejszym źródłem dochodów państwa, stanowią bowiem 90% wszystkich wpływów budżetu centralnego. Z tego względu określenie udziału turystyki w tworzeniu tych dochodów jest jednym z ważnych aspektów rachunku satelitarnego turystyki. Tablice wynikowe rachunku satelitarnego umożliwiają określenie udziału poszczególnych turystycznych rodzajów działalności w generowaniu podatków, a także struktury wpływów podatkowych według rodzajów podatków. Aby określić rzeczywisty wkład turystyki w tworzenie dochodów podatkowych państwa, w pierwszej kolejności ustalono salda podatków pośrednich (podatki od produktów minus dotacje do produktów) i podatki od producentów pomniejszono o dotacje dla producentów. Obliczone na podstawie tabelicy 2 RST salda podatków pośrednich dla każdego produktu zostały

¹² Ustawa budżetowa na rok 2000 z dnia 21 stycznia 2000 r. Dziennik Ustaw nr 7, poz. 85.

skorygowane przez zastosowanie współczynników spożycia turystycznego (wartości tych współczynników odpowiadające produktom znajdują się w tabelicy 2 RST). W odniesieniu do podatków od producentów zastosowano dwa podejścia. Po pierwsze, ustalono wielkość podatków netto dla charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej. Pozwoliło to określić wkład podmiotów tej grupy we wpływy podatkowe netto od producentów w całej gospodarce. Po drugie, oszacowano wartość tych podatków dla działalności związanej bezpośrednio z obsługą ruchu turystycznego (analogicznie przy szacowaniu turystycznego PKB). Do obliczeń zastosowano współczynniki TWD (odpowiednie wartości znajdują się w tabelicy 4 RST), a rachunkiem objęto tylko saldo podatków od producentów w charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności.

8.2. Wpływy podatkowe i dotacje do turystyki w 2000 roku

W 2000 roku wpływy państwa z podatków pośrednich (łącznie z VAT) wyniosły 89 481 254 tys. PLN. Największy udział we wpływach budżetu centralnego miały podatek od towarów i usług VAT (63%) i podatek akcyzowy (27,4%). Cła i inne podatki związane z importem stanowiły 9,6% ogólnych dochodów z podatków pośrednich.

Podatki od produktów turystycznych stanowiły 37,3% wpływów ogółem, tj. 33 404 891 tys. PLN. W strukturze podatków zapłaconych od produktów turystycznych (zarówno charakterystycznych, jak i pozostałych) dominował podatek akcyzowy (72,7%), VAT stanowił 15,1%, a cła 12,2%. Należy jednak zwrócić uwagę, że na charakterystyczne produkty turystyczne przypada tylko 3,8% wpływów z podatków pośrednich od ogółu produktów turystycznych.

Wpływy **podatkowe od produkcji netto** (po uwzględnieniu dotacji) wyniosły w całej gospodarce 11 024 879 tys. PLN, z czego **na działalność turystyczną** przypadło 22,2% tej sumy, tj. 2 448 282 tys. PLN. Dane na temat wpływów podatkowych i dotacji w turystycznych i związanych z produktami turystycznymi rodzajach działalności zawiera tablica 8.1.

Tablica 8.1. Struktura wpływów podatkowych i dotacji w 2000 roku, według rodzajów podatków (w tys. PLN)

Wyszczególnienie	Produkcja globalna	Razem działalność turystyczna	Charakterystyczna działalność turystyczna	Pozostała działalność związana z turystyką	Udział działalności turystycznej w gospodarce (w %)
Cła i inne opłaty importowe	8 785 753	4 237 430	5 681	4 231 749	48,2
Podatek od towarów i usług VAT	57 789 325	5 213 587	1 315 000	3 898 587	9,0
Pozostałe podatki od produktów (akcyza)	25 194 982	25 120 200	0	25 120 200	99,7
Dotacje do produktów	-2 288 806	-1 166 326	-1 166 326	0	50,9
Podatki od producentów	13 849 291	2 670 577	1 670 830	999 747	19,3
Dotacje dla producentów	-2 824 412	-222 295	-113 521	-108 774	7,9

Ponieważ znaczna część podatków i dotacji związana z produktami i działalnością turystyczną nie ma bezpośredniego związku z ruchem turystycznym, warto porównać te dane z zamieszczonymi w tabelicy 8.2. Zawiera ona analogiczne kategorie podatków i dotacji obliczone przy zastosowaniu współczynnika spożycia turystycznego II.

Tabela 8.2. Struktura wpływów podatkowych i dotacji z turystyki (w tys. PLN)*

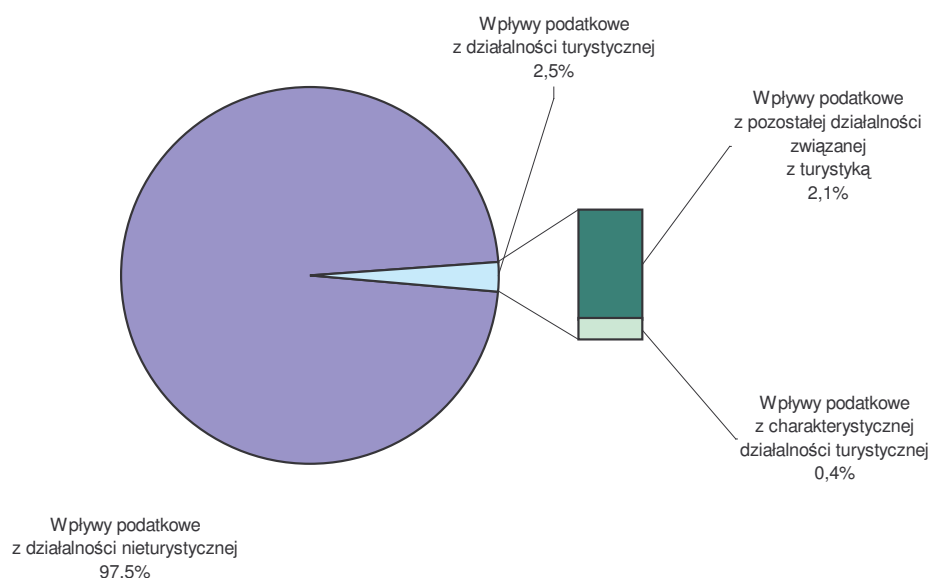
Wyszczególnienie	Razem działalność turystyczna	Charakterystyczna działalność turystyczna	Pozostała działalność związana z turystyką	Wszystkie rodzaje działalności	Udział turystyki w gospodarce w %
Podatki ogółem	2 519 158	374 585	2 144 573	100 506 133	2,5
Podatki netto od produktów	2 131 553	-13 020	2 144 573	89 481 254	2,4
cła i inne opłaty importowe	268 655	1 500	267 155	8 785 753	3,1
podatek od towarów i usług VAT	833 302	376 082	457 220	57 789 325	1,4
pozostałe podatki od produktów (akcyza)	1 420 198	0	1 420 198	25 194 982	5,6
dotacje do produktów	-390 601	-390 601	0	-2 288 806	17,1
Podatki netto od producentów	387 605	387 605	x	11 024 879	3,5
podatki od producentów	411 104	411 104	x	13 849 291	3,0
dotacje dla producentów	-23 499	-23 499	x	-2 824 412	8,3

* Wartości podatków zamieszczone w tej tabelicy zostały obliczone przy zastosowaniu współczynników spożycia turystycznego i współczynników TWD

W 2000 roku **wpływy podatkowe bezpośrednio wypracowane przez turystykę** wyniosły 2 519 158 tys. PLN, co stanowiło 2,5% wpływów podatkowych w całej gospodarce. W tej sumie 14,9%, tj. 374 585 tys. PLN, zostało wypracowane przez działy gospodarki zaliczane do charakterystycznych turystycznych rodzajów działalności, tzn. hotele i restauracje, transport pasażerski, usługi agencji turystycznych, kulturę, rekreację i sport. Zdecydowanie większa część ogólnej sumy wpływów podatkowych (85,1%) powstała w pozostałych rodzajach działalności związanych z turystyką. Fakt ten potwierdza istotną rolę turystyki w indukowaniu dochodów podatkowych w innych działach gospodarki, a nie tylko w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej (CRDT).

Podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów wyniosły 2 131 553 tys. PLN, to znaczy 2,4% ogólnych dochodów państwa z podatków pośrednich. Udział podatków wypracowanych bezpośrednio przez turystykę we wpływach podatkowych państwa ilustruje wykres 8.1.

Wykres 8.1. Udział turystyki w tworzeniu wpływów podatkowych państwa w 2000 roku



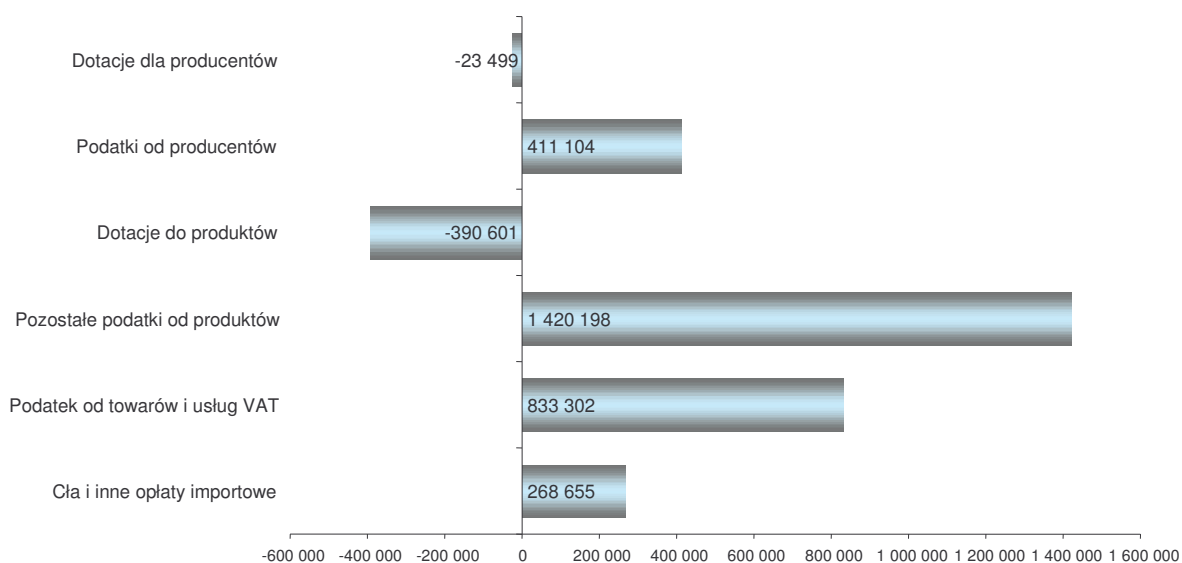
Chociaż ogólne saldo wpływów podatkowych i dotacji w 2000 roku było w turystyce dodatnie, należy zwrócić uwagę, że w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej dotacje przewyższyły wpływy z podatków pośrednich o 13 020 tys. PLN. Zdecydowały o tym bardzo wysokie dopłaty do pasażerskich przewozów kolejowych i autobusowych, które stanowiły 90,9% dotacji do wszystkich produktów turystycznych oraz 15,8% dotacji do produktów w całej gospodarce.

Usługi hoteli i innych miejsc krótkotrwałego zakwaterowania nie były dotowane w 2000 roku, a z tytułu podatku VAT od tych usług do budżetu państwa wpłynęło ogółem 23 194 tys. PLN, z czego bezpośrednio z obsługą ruchu turystycznego związane było 12 005 tys. PLN. W usługach gastronomicznych i cateringowych wpływy z VAT-u wyniosły ogółem 20 042 tys. PLN (w tym po zastosowaniu współczynnika spożycia turystycznego II – 12 867 tys.) i nie wystarczyły na pokrycie dotacji, którą otrzymały bary mleczne: 20 435 PLN (13 119 tys. PLN z tytułu spożycia turystycznego). Łączny bilans podatków od produktów oraz dotacji do produktów w dziale *hotele i restauracje* (55) wyniósł 22 801 tys. PLN, z czego bezpośrednio turystyka wypracowała kwotę 17 460 tys. Podatki od producentów tego działu z tytułu podatku od nieruchomości i środków transportowych były sześciokrotnie wyższe niż wpływy z tytułu podatków pośrednich.

W działalności związanej z kulturą, rekreacją i sportem dotacje do produktów wyniosły 85 717 tys. PLN, a wpływy były wyższe o 354 498 tys. Po uwzględnieniu spożycia turystycznego kwoty te wyniosły odpowiednio: 15 514 tys. i 56 606 tys. PLN.

Na wykresie 8.2 zilustrowano, jak poszczególne rodzaje podatków i dotacji kształtowały ogólne saldo wpływów podatkowych z turystyki w 2000 roku.

Wykres 8.2. Struktura wpływów podatkowych i dotacji we wszystkich rodzajach działalności turystycznej według rodzajów podatków (w tys. PLN)



Ujemne saldo podatków pośrednich, w wysokości $-491\,915$ tys. zł, wystąpiło jedynie w transporcie, z czego na turystykę przypadło 27,8% tej sumy, tj. $-136\,802$ tys. zł. W pozostałych rodzajach działalności związanych z turystyką nie było dotacji do produktów.

Jak wynika z danych zawartych w tablicy 1 RST, zjawisko dotacji dla producentów nie wystąpiło zaledwie w kilku rodzajach działalności, takich jak: produkcja i *naprawa łodzi wycieczkowych i sportowych* (35.12), *ubezpieczenia pozostałe* (66.03) oraz *działalność związana z organizacją targów i wystaw* (74.84A). Wielkość dotacji była jednak bardzo zróżnicowana w zależności od rodzaju prowadzonej działalności.

Dotacja dla producentów w dziale *hotele i restauracje* (55) wyniosła zaledwie 2 308 tys. PLN i wpływy podatkowe od producentów przewyższyły ją o 194 592 tys. (z czego bezpośrednio można przypisać turystyce 104 779 tys.). Podatki od producentów z działu 55 stanowiły 4,2% ogółu wpływów podatkowych z turystyki.

Największe dotacje otrzymali producenci w dziale *transportu* (60), gdzie łączna suma dotacji w 2000 roku wyniosła 90 023 tys. PLN (na turystykę przypadło 15% tej sumy, tj. 13 483 tys.). Należy zwrócić uwagę, że 97,5% całej dotacji w dziale 60 było skierowane do transportu kolejowego (43 489 tys. PLN) i lądowego (44 302 tys. PLN), gdy działalność transportu lotniczego była dotowana w wysokości zaledwie 40 tys. PLN. Wpływy podatkowe od producentów były pięciokrotnie większe od dotacji, co dało saldo w wysokości 90 767 tys. PLN. Kwota ta stanowiła 3,6% wpływów podatkowych państwa bezpośrednio z turystyki.

Analizując udział poszczególnych charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w „tworzeniu” wpływów podatkowych widzimy dominującą rolę *działalności związanej z rekreacją i sportem*. Podatki pośrednie oraz podatki od producentów z tego działu stanowiły w 2000 roku 45,4% podatków w CRDT i 6,7% ogólnych wpływów podatkowych z turystyki. Na drugim miejscu znalazły się *hotele i restauracje* z udziałem 32,6% wpływów w CRDT

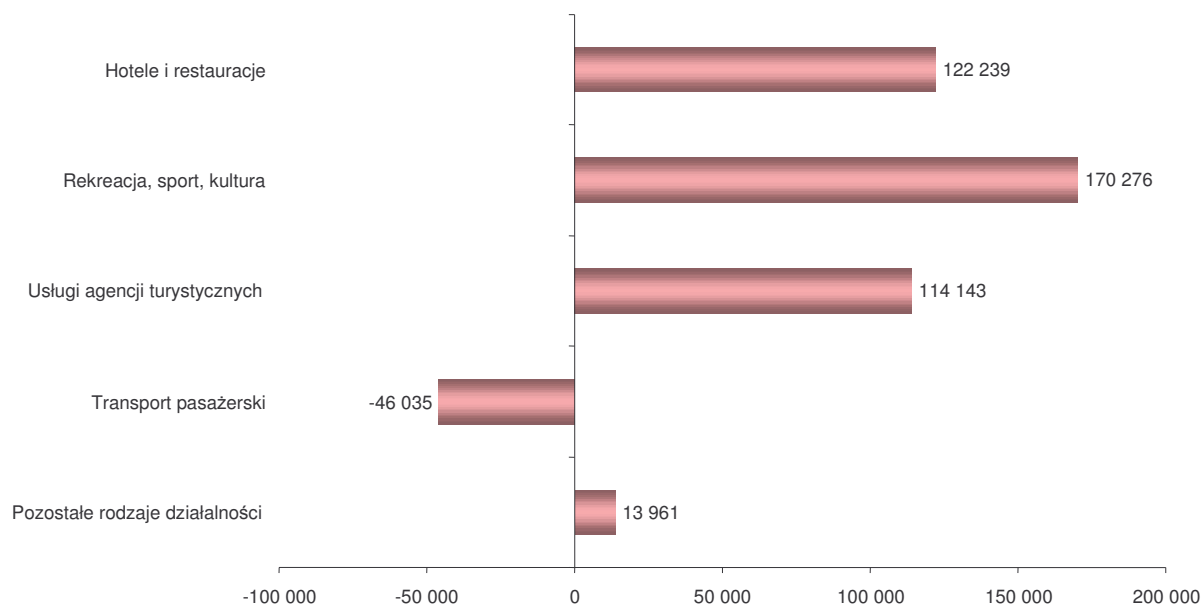
i 4,8% dochodów podatkowych ogółem. Agencje turystyczne wypracowały 4,5% wpływów podatkowych państwa z turystyki. Znaczenie poszczególnych działów w generowaniu wpływów podatkowych z turystyki ilustruje wykres 8.3.

Tablica 8.3. Struktura wpływów podatkowych z charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej i produktów (w tys. PLN)*

Rodzaj działalności/produkt	Wpływy podatkowe ogółem	w tym:	
		podatki od produktów minus dotacje do produktów	podatki od producentów minus dotacje dla producentów
Hotele i restauracje	122 239	17 460	104 779
Transport pasażerski	-46 035	-136 802	90 767
Usługi agencji turystycznych	114 143	40 567	73 576
Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem	170 276	56 606	113 670
Wynajem samochodów	1 556	477	1 079
Pozostałe rodzaje działalności (17.4, 34.2, 35.12)	12 405	8 672	3 733
Ogółem podatki turystyczne netto	374 585	-13 020	387 605

* Z uwzględnieniem współczynnika spożycia turystycznego II.

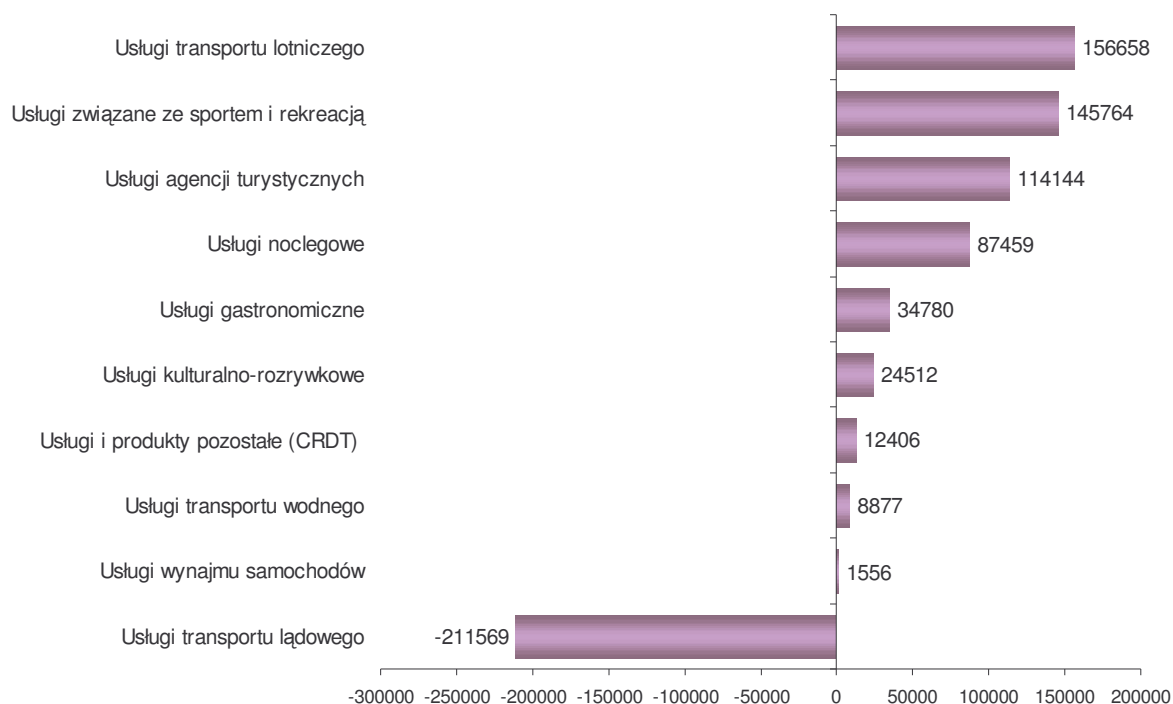
Wykres 8.3. Struktura wpływów podatkowych w CRDT według działów (w tys. PLN)



Wykres 8.3. prezentuje ogólne sumy podatków w działach, ale nie umożliwia pełnej analizy roli, jaką odgrywają poszczególne rodzaje działalności turystycznej w tworzeniu wpływów podatkowych.

Na wykresie 8.4. zaprezentowano dochody podatkowe z trzech rodzajów transportu (dział 60), rozdzielono usługi noclegowe i gastronomiczne (dział 55) oraz usługi związane ze sportem i rekreacją i usługi kulturalno-rozrywkowe (dział 92).

Wykres 8.4. Struktura wpływów podatkowych w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej (w tys. PLN)



Na pierwszym miejscu pod względem wielkości zapłaconych podatków znalazł się transport lotniczy (156 658 tys. PLN), a na drugim – działalność związana ze sportem i rekreacją (145 764 tys. PLN).

W dotychczasowych rozważaniach przeanalizowano udział turystycznych rodzajów działalności w generowaniu podatków związanych z produkcją i importem. Chcąc w pełni ukazać rolę turystyki w tworzeniu wpływów podatkowych państwa, należałoby rozszerzyć analizę o podatek dochodowy od osób fizycznych i prawnych zapłacony przez zatrudnionych i pracodawców oraz składki na ubezpieczenia społeczne.

Zawarte w tabelicy 1 RST dane o wynagrodzeniach i pozostałych kosztach związanych z zatrudnieniem mogą stanowić podstawę do oszacowania kwot właściwych dla turystyki. Do obliczenia wartości podatku dochodowego zapłaconego przez pracowników w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej przyjęto założenie, że stopa procentowa faktycznie uzyskiwana w podatku dochodowym od osób fizycznych wynosi 15,67% (9,22% bez składki zdrowotnej)¹³.

¹³ Rzeczpospolita 2003 nr 43, B s.1.

Na podstawie współczynnika TWD (z tablicy 4 RST) obliczono, jaka część wynagrodzeń przypada na pracujących w turystyce, i od tej kwoty wyliczono zapłacony podatek. W analogiczny sposób obliczono wartość składek na ubezpieczenia społeczne przypadającą na turystykę.

Zgodnie z przeprowadzonym rachunkiem, wpływy z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych wyniosły w turystycznych rodzajach działalności 731 971 tys. PLN, a składki na ubezpieczenia społeczne – 769 122 tys. PLN.

Po zsumowaniu tych kwot z wartością podatków od produktów i produkcji otrzymujemy łączną sumę wpływów podatkowych państwa z turystyki (bez podatków od osób prawnych), która wyniosła w 2000 roku 4 020 251 tys. PLN.

9. Wnioski i rekomendacje

Przedstawiony w niniejszym opracowaniu RST dla Polski za 2000 rok według metodologii zaproponowanej przez OECD wydaje się potwierdzać tezę, że jest to dobre narzędzie analityczne, pozwalające ocenić wpływ turystyki na gospodarkę narodową. Z tego punktu widzenia należy postulować sporządzanie takiego rachunku także w przyszłości. Pełne wdrożenie wspomnianej metodologii nie było jednak wolne od trudności, które należałoby przezwyciężyć. W pierwszym rzędzie dotyczy to danych opisujących stronę popytową turystyki. Do najważniejszych problemów, które powinny zostać rozwiązane, można zaliczyć:

- brak informacji na temat jednodniowych podróży turystycznych mieszkańców Polski,
- brak kompletnych informacji dotyczących spożycia usług kongresowo-wystawienniczych związanych z obsługą turystyki kongresowej,
- brak kompletnych informacji na temat skali wynajmu samochodów osobowych,
- brak kompletnych danych dotyczących turystyki uzdrowiskowej.

Rozwiązanie pierwszego z wymienionych problemów wydaje się dość trudne, ponieważ odpowiednie badanie musiałoby być prowadzone kilka razy do roku. W tej sytuacji pozostaje albo pozostawienie tych podróży poza zakresem RST, albo włączenie do badań modułowych pytania o aktywność tego typu w ciągu ostatniego miesiąca i dokonanie ekstrapolacji wyników na resztę roku. Wymagałoby to jednak wcześniejszego rozeznania zjawiska sezonowości tego typu podróży.

Także uzupełnienie luki informacyjnej dotyczącej usług kongresowo-wystawienniczych jest trudne z punktu widzenia organizacji odpowiedniego badania. W tym wypadku jednostką badania powinny być raczej przedsiębiorstwa korzystające z takich usług lub oferujące je firmy. Ustalenie odpowiednich wielkości na podstawie wykorzystanych w obecnej wersji RST badań uczestników ruchu turystycznego jest niemożliwe. Oznacza to konieczność przeprowadzenia specjalnego badania, to zaś pociągałoby za sobą odpowiednie wydatki. Tak samo wygląda sprawa pełniejszego ujęcia spożycia turystycznego w zakresie wynajmu samochodów osobowych.

W odniesieniu do usług uzdrowiskowych, sytuacja powinna ulegać poprawie w miarę prywatyzacji tego sektora. Dodatkowe komplikacje wynikają jednak z nakładania się tutaj dwóch rodzajów działalności: usług służby zdrowia i działalności związanej z poprawą kondycji fizycznej. Rozwiązanie tego problemu wymaga współdziałania ze strony GUS w zakresie precyzyjnego zdefiniowania tych dwóch zjawisk i zbierania o nich informacji.

Jak można zauważyć, wykorzystane w RST dla 2000 roku dane dotyczące spożycia turystycznego nie we wszystkich przypadkach były wystarczająco zdezagregowane. Dotyczy to zwłaszcza usług gastronomicznych i rekreacyjno-kulturalnych. Wydaje się jednak, że osiągnięcie większego stopnia dezagregacji w badaniach wydatków odwiedzających jest niemożliwe. Mimo wszystko można przyjąć, że obecny stopień dezagregacji jest wystarczający do celów RST. Poważniejszym zagadnieniem jest natomiast określenie, czy zakupywane usługi są świadczone przez podmioty-rezydentów polskiej gospodarki, czy przez nierezydentów. Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej i liberalizacja rynku problem ten jeszcze zaostrzą. Wydaje się, że ustalanie odpowiednich wielkości za pośrednictwem badań uczestników ruchu turystycznego jest nierealistyczne, ponieważ trudno będzie osiągnąć reprezentatywność wyników, a ponadto nabywcy nie zawsze orientują się, jaki jest status prawny podmiotu, z którego usług korzystają. W tej sytuacji konieczne jest podjęcie ścisłej współpracy z NBP, tak aby na podstawie płatności i transakcji z zagranicą można było wyeliminować produkty oferowane przez nierezydentów.

Jeśli chodzi o stronę podażową RST, w zasadzie można przyjąć, że zakres uzyskanych informacji jest wystarczający. Wypełnienie wszystkich pozycji RST było wprawdzie jeszcze niemożliwe, jednak w miarę doskonalenia systemu rachunków narodowych w Polsce oraz statystyki rynku pracy trudności powinny zostać przezwyciężone. Odrębnym zagadnieniem jest strona organizacyjna przygotowywania danych podażowych na potrzeby RST. W razie podjęcia decyzji o systematycznym jego sporządzaniu należałoby podjąć rozmowy z GUS na temat odpowiedniego grupowania danych wyjściowych ze sprawozdawczości przedsiębiorstw i innych sektorów instytucjonalnych. Dotyczy to zwłaszcza grup bilansowych występujących w rachunku wyrobów i usług.

Warto ponadto zauważyć, że istotnym problemem przy sporządzaniu RST jest niedostosowanie struktury klasyfikacji rodzajów działalności i produktów do realiów gospodarki turystycznej. Wynika to z przyjętych międzynarodowych uregulowań, które mogą być zmienione przy ewentualnej współpracy ze Światową Organizacją Turystyki, chociaż dotychczasowe doświadczenia z SICTA nie były najlepsze. Ale przy niższych poziomach klasyfikacji swoboda poszczególnych państw jest większa i należałoby dopilnować, aby zakres kategorii, podkategorii oraz ewentualnie klas produktów i rodzajów działalności był precyzyjnie dostosowany do potrzeb analizy gospodarki turystycznej.

W zakresie ewentualnego doskonalenia metodologii RST wydaje się, że rozważenia wymagają następujące kwestie:

- czy RST będzie regularnie sporządzany w cyklu rocznym i czy w pełnym zakresie,
- czy lista produktów turystycznych i rodzajów działalności jest wystarczająca, czy też należy ją uzupełnić,

- czy przestać na zastosowanej metodologii, czy też podjąć prace związane z uwzględnieniem wtórnego podziału dochodów lub innych zagadnień występujących w rachunkach narodowych; prace te mogą być podjęte samodzielnie przez Polskę lub na forum organizacji międzynarodowych.

Metodologia RST zakłada jego wykorzystanie do badania dynamiki zjawisk związanych z efektami ekonomicznymi turystyki. Uzyskanie pełnej porównywalności analizowanych wielkości wymaga zastosowania stałych cen. Jeśli w Polsce zostanie podjęta decyzja o sporządzaniu RST w cenach bieżących i stałych, konieczne będzie przeprowadzenie prac wstępnych, by ocenić obecne możliwości przygotowywania RST w cenach z wybranego okresu.

Tablice RST

Spis tablic RST

Tablica 1.	Rachunek produktów charakterystycznych dla turystyki, ceny bieżące	86
Tablica 2.	Podaż i wykorzystanie wyrobów i usług turystycznych, ceny nabywcy bieżące	94
Tablica 3.	Podaż charakterystycznych dla turystyki i pozostałych rodzajów działalności oraz wykorzystanie turystyczne według kategorii odwiedzających; wersja netto, ceny bieżące	98
Tablica 4.	Turystyczna wartość dodana w charakterystycznych i pozostałych rodzajach działalności: wersja netto	99
Tablica 5.	Pracujący w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2000 roku	100
Tablica 6.	Charakterystyka odwiedzających.....	101
Tablica 7.	Nakłady inwestycyjne na środki trwałe w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2000 roku, ceny bieżące	105
Tablica 8.	Wartość netto środków trwałych w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2000 roku, ceny bieżące	106

**Tablica 1. Rachunek produktów charakterystycznych dla turystyki, ceny bieżące
(tys. PLN)**

	CHARAKTERYSTYCZNE TURYSTYCZNE RODZAJE DZIAŁALNOŚCI								
	55.1 Hotele	55.2 Pozostałe obiekty noclegowe	55.3 Restauracje	55.4 Bary	55.5 Działalność stołówek i katering	60.1 Transport kolejowy	60.2 Transport lądowy pozostały	61 Transport wodny	62 Transport lotniczy
0	01	02	03	04	05	06	07	08	09
Produkty turystyczne w cenach bazowych									
<i>Produkty charakterystyczne</i>									
55.1 Usługi hoteli	5 004 264	16 136	38 647	0	62 575	20 895	65 082	6 912	9 611
55.2 Usługi świadczone przez kempingi oraz inne miejsca krótkotrwałego zakwaterowania	56 680	1 812 664	1 634	0	64 519	2 305	7 179	763	1 059
55.3 Usługi gastronomiczne	172 399	117 658	3 782 192	13 195	30 623	16 385	51 035	5 419	7 535
55.4 Usługi związane z podawaniem napojów	1 161	0	237 855	210 982	0	863	2 686	285	397
55.5 Usługi stołówkowe i usługi dostarczania posiłków dla odbiorców zewnętrznych	1 837	14 032	252 407	5 053	1 011 209	15 331	47 752	5 071	7 052
60.10.1 Usługi w zakresie międzymiastowych kolejowych, pasażerskich przewozów	0	0	0	0	0	4 329 996	0	0	0
60.21 Usługi pasażerskiego transportu rozkładowego lądowego pozostałe	0	0	0	0	0	0	5 725 356	0	0
60.23 Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe	1 388	664	0	0	0	329 596	1 026 743	0	0
61.10.1 Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego	0	0	0	0	0	0	0	64 686	0
61.20.1 Usługi transportu wodnego śródlądowego pasażerskiego	0	0	0	0	0	0	0	14 440	0
62.10.1 Przewozy rozkładowe lotnicze pasażerskie	0	0	0	0	0	0	0	0	2 297 886
62.20.1 Przewozy lotnicze pasażerskie pozarozkładowe	0	0	0	0	0	0	0	0	233 099
63.3 Usługi agencji turystycznych i pilotażu, gdzie indziej niesklasyfikowane*	33 472	8 254	769	0	839	0	0	13 285	428
71.1 Usługi wynajmu samochodów osobowych	0	0	0	0	0	55 392	172 528	9 161	25 480
92.3 Usługi rozrywkowe pozostałe	3 290	186	19 071	0	0	0	0	0	0
92.5 Usługi świadczone przez biblioteki, archiwa, muzea i inne	2 175	0	2 035	0	0	0	0	0	0
92.6 Usługi związane ze sportem	4 653	3 212	0	0	0	0	0	0	0
92.7 Usługi rekreacyjne	163	0	1 255	0	0	155	483	0	0
93.04 Usługi związane z poprawą kondycji fizycznej	624	0	0	0	0	0	0	0	0
70.2 Usługi w zakresie wynajmowania nieruchomości na własny rachunek – szacowany czynsz	118 233	37 679	25 953	0	7 228	0	0	0	0
<i>Turystyczne dobra trwałego użytku</i>									
17.40.22 Materiały brezentowe... namioty i wyroby kempingowe	0	0	0	0	0	0	0	0	0
34.20.22 Przyczepy i naczepy przeznaczone do mieszkania lub do celów turystycznych	0	0	0	0	0	98	306	33	45
35.12 Łodzie wypożyczkowe i sportowe	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Razem charakterystyczne produkty turystyczne	5 400 339	2 010 485	4 361 818	229 230	1 176 993	4 771 016	7 099 150	120 055	2 582 592
<i>Współczynnik specjalizacji I</i>	<i>0,735</i>	<i>0,748</i>	<i>0,678</i>	<i>0,719</i>	<i>0,664</i>	<i>0,470</i>	<i>0,200</i>	<i>0,039</i>	<i>0,931</i>

* Tylko marże organizatorów

**Tablica 1. cd. Rachunek produktów charakterystycznych dla turystyki, ceny bieżące
(tys. PLN)**

	CHARAKTERYSTYCZNE TURYSTYCZNE RODZAJE DZIAŁALNOŚCI							
	63.3 Działalność związana z turystyką	71.1 Wynajem samochodów osobowych	92.3 Inna działalność artystyczna rozrywkowa i twórcza...	92.5 Działalność bibliotek, archiwów, muzeów i pozostała dział. kulturalna	92.6 Działalność związana ze sportem	92.7 Pozostała działalność rekreacyjna	93.04 Działalność związana z poprawą kondycji fizycznej	70.2 Obsługa nieruchomości wynajem
0	10	11	12	13	14	15	16	17
Produkty turystyczne w cenach bazowych								
<i>Produkty charakterystyczne</i>								
55.1 Usługi hoteli	36 653	1 312	0	0	0	0	0	25 529
55.2 Usługi świadczone przez kempingi oraz inne miejsca krótkotrwałego zakwaterowania	4 043	254	3 078	1 638	1 479	6 202	0	4 952
55.3 Usługi gastronomiczne	28 741	1 543	2 924	1 556	1 405	5 892	0	30 152
55.4 Usługi związane z podawaniem napojów	1 513	81	154	82	74	310	0	1 502
55.5 Usługi stołówkowe i usługi dostarczania posiłków dla odbiorców zewnętrznych	26 893	93	0	0	0	0	0	1 804
60.10.1 Usługi w zakresie międzymiastowych kolejowych, pasażerskich przewozów	46 569	0	0	0	0	0	0	0
60.21 Usługi pasażerskiego transportu rozkładowego lądowego pozostałe	7 647	0	0	0	0	0	0	0
60.23 Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe	68 824	571	0	0	0	0	0	11 126
61.10.1 Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego	98	0	0	0	0	0	0	0
61.20.1 Usługi transportu wodnego śródlądowego pasażerskiego	4	0	0	0	0	0	0	15
62.10.1 Przewozy rozkładowe lotnicze pasażerskie	0	0	0	0	0	0	0	0
62.20.1 Przewozy lotnicze pasażerskie pozarozkładowe	6 712	0	0	0	0	0	0	0
63.3 Usługi agencji turystycznych i pilotażu, gdzie indziej niesklasyfikowane*	3 261 762	19	3 575	1 903	1 718	7 204	0	355
71.1 Usługi wynajmu samochodów osobowych	97 161	1 207 758	36 731	19 553	17 654	74 023	0	146
92.3 Usługi rozrywkowe pozostałe	0	19	2 091 058	0	1 730	136 146	0	382
92.5 Usługi świadczone przez biblioteki, archiwa, muzea i inne	0	30	18 888	1 129 744	865	118 070	0	592
92.6 Usługi związane ze sportem	4 131	3	0	0	1 016 483	116 700	0	40
92.7 Usługi rekreacyjne	0	7	7 555	1 506	3 461	3 968 422	124	112
93.04 Usługi związane z poprawą kondycji fizycznej	0	74	169	90	81	340	817 002	1 399
70.2 Usługi w zakresie wynajmowania nieruchomości na własny rachunek – szacowany czynsz	0	106	0	0	0	0	0	18 520 325
<i>Turystyczne dobra trwałego użytku</i>								
17.40.22 Materiały brezentowe... namioty i wyroby kempingowe	0	0	0	0	0	0	0	0
34.20.22 Przyczepy i naczepy przeznaczone do mieszkania lub do celów turystycznych	172	12	0	0	0	0	0	234
35.12 Łodzie wypożyczkowe i sportowe	0	11	51	27	24	102	0	218
Razem charakterystyczne produkty turystyczne	3 590 923	1 211 893	2 164 183	1 156 099	1 044 974	4 433 411	817 126	18 598 883
<i>Współczynnik specjalizacji I</i>	<i>0,724</i>	<i>0,815</i>	<i>0,822</i>	<i>0,835</i>	<i>0,832</i>	<i>0,648</i>	<i>0,781</i>	<i>x</i>

* Tylko marże organizatorów

Tablica 1. cd. Rachunek produktów charakterystycznych dla turystyki, ceny bieżące (tys. PLN)

	CHARAKTERYSTYCZNE TURYSTYCZNE RODZAJE DZIAŁALNOŚCI			DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z TURYSTYKĄ			
	17.4 Produk- cja gotowych artykułów włókienni- czych, oprócz odzieży	34.2 Produk- cja nadwozi pojazdów mech.: pro- dukcja przy- czep i naczep	35.12 Pro- dukcja oraz naprawa łodzi wycieczko- wych i spor- towych	15 Produkcja artykułów spożywczych i napojów	16 Produkcja wyrobów tytoniowych	17.7 Produk- cja wyrobów pończoszni- czych i odzie- ży dzianej	18 Produkcja wyrobów futrarskich
0	18	19	20	21	22	23	24
Produkty turystyczne w cenach bazowych							
<i>Produkty charakterystyczne</i>							
55.1 Usługi hoteli	742	704	218	60 112	60	670	3 779
55.2 Usługi świadczone przez kempingi oraz inne miejsca krótkotrwałego zakwaterowania	0	0	0	0	0	0	0
55.3 Usługi gastronomiczne	0	0	0	0	0	0	0
55.4 Usługi związane z podawaniem napojów	0	0	0	0	0	0	0
55.5 Usługi stołówkowe i usługi dostarczania posiłków dla odbiorców zewnętrznych	0	0	0	0	0	0	0
60.10.1 Usługi w zakresie międzykrajowych kolejowych, pasażerskich przewozów	0	0	0	0	0	0	0
60.21 Usługi pasażerskiego transportu rozkładowego lądowego pozostałe	0	540	0	0	0	0	3 145
60.23 Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe	752	2 162	836	0	27	680	28 303
61.10.1 Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego	0	0	0	2 447	0	0	0
61.20.1 Usługi transportu wodnego śródlądowego pasażerskiego	0	0	0	0	0	0	0
62.10.1 Przewozy rozkładowe lotnicze pasażerskie	0	0	0	0	0	0	0
62.20.1 Przewozy lotnicze pasażerskie pozarozkładowe	0	0	0	0	0	0	0
63.3 Usługi agencji turystycznych i pilotażu, gdzie indziej niesklasyfikowane*	0	0	0	46 680	0	0	0
71.1 Usługi wynajmu samochodów osobowych	68	762	236	4 649	434	61	2 005
92.3 Usługi rozrywkowe pozostałe	53	142	44	6 117	0	48	3 343
92.5 Usługi świadczone przez biblioteki, archiwa, muzea i inne	0	0	0	0	0	0	0
92.6 Usługi związane ze sportem	0	0	0	0	0	0	0
92.7 Usługi rekreacyjne	0	0	0	0	0	0	0
93.04 Usługi związane z poprawą kondycji fizycznej	0	0	0	33 363	0	0	0
70.2 Usługi w zakresie wynajmowania nieruchomości na własny rachunek – szacowany czynsz	9 639	2 587	801	162 041	868	8 712	86 978
<i>Turystyczne dobra trwałego użytku</i>							
17.40.22 Materiały brezentowe... namioty i wyroby kempingowe	144 775	0	0	4 865	0	7 360	0
34.20.22 Przyczepy i naczepy przeznaczone do mieszkania lub do celów turystycznych	0	90 545	410	0	0	0	0
35.12 Łodzie wypożyczkowe i sportowe	0	72	216 735	0	0	0	0
Razem charakterystyczne produkty turystyczne	156 029	97 514	219 280	320 274	1 389	17 531	127 553
<i>Współczynnik specjalizacji I</i>	x	x	0,900	x	x	x	x

* Tylko marże organizatorów

**Tablica 1. cd. Rachunek produktów charakterystycznych dla turystyki, ceny bieżące
(tys. PLN)**

	DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z TURYSTYKA						
	19.3 Produk- cja obuwia	23.2 Wytwa- rzanie i przet- warzenie produktów rafinacji ropy naftowej	66.03 Ubez- pieczenia pozostałe	74.84.A Dzia- łalność zwi- ązana z orga- nizacją tar- gów i wystaw	Wszystkie pozostałe rodzaje dzia- łalności	Produkcja globalna w cenach bazowych	Współczyn- nik koncent- racji
0	25	26	27	28	29	30	31
Produkty turystyczne w cenach bazowych							
<i>Produkty charakterystyczne</i>							
55.1 Usługi hoteli	515	3 485	15	3 066	812 164	6 173 146	0,811
55.2 Usługi świadczone przez kempingi oraz inne miejsca krótkotrwałego zakwaterowania	0	0	0	595	194 742	2 163 786	0,838
55.3 Usługi gastronomiczne	0	0	0	3 612	841 737	5 114 003	0,740
55.4 Usługi związane z podawaniem napojów	0	0	0	190	53 128	511 263	0,413
55.5 Usługi stołówkowe i usługi dostarczania posiłków dla odbiorców zewnętrznych	0	0	0	217	192 636	1 581 387	0,639
60.10.1 Usługi w zakresie międzymiastowych kolejowych, pasażerskich przewozów	0	0	0	0	73 152	4 449 717	0,973
60.21 Usługi pasażerskiego transportu rozkładowego lądowego pozostałe	0	17 420	0	0	1 366 266	7 120 374	0,804
60.23 Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe	267	69 680	0	1 336	237 138	1 780 093	0,574
61.10.1 Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego	0	0	0	0	169	67 400	0,960
61.20.1 Usługi transportu wodnego śródlądowego pasażerskiego	0	0	0	0	1 741	16 200	0,891
62.10.1 Przewozy rozkładowe lotnicze pasażerskie	0	0	0	0	842	2 298 728	1,000
62.20.1 Przewozy lotnicze pasażerskie pozarozkładowe	0	0	0	0	0	239 811	0,972
63.3 Usługi agencji turystycznych i pilotażu, gdzie indziej niesklasyfikowane*	0	0	0	43	128 561	3 508 867	0,926
71.1 Usługi wynajmu samochodów osobowych	901	977	0	19	74 359	1 800 058	0,671
92.3 Usługi rozrywkowe pozostałe	0	292	0	82	523 294	2 785 297	0,751
92.5 Usługi świadczone przez biblioteki, archiwa, muzea i inne	0	0	0	127	172 429	1 444 955	0,782
92.6 Usługi związane ze sportem	0	0	0	8	168 553	1 313 783	0,774
92.7 Usługi rekreacyjne	0	0	0	24	733 614	4 716 881	0,841
93.04 Usługi związane z poprawą kondycji fizycznej	0	0	13	168	113 558	966 881	0,845
70.2 Usługi w zakresie wynajmowania nieruchomości na własny rachunek – szacowany czynsz	11 122	15 801	0	17 542	8 890 038	27 915 653	x
<i>Turystyczne dobra trwałego użytku</i>							
17.40.22 Materiały brezentowe... namioty i wyroby kempingowe	115	0	0	0	20 885	178 000	0,823
34.20.22 Przyczepy i naczepy przeznaczone do mieszkania lub do celów turystycznych	15 600	0	0	28	19 678	127 161	0,712
35.12 Łódzie wypożyczkowe i sportowe	0	0	0	26	15 852	233 118	0,930
Razem charakterystyczne produkty turystyczne	28 520	107 655	28	27 083	14 634 536	76 506 562	0,800
<i>Współczynnik specjalizacji I</i>	<i>x</i>	<i>x</i>	<i>x</i>	<i>x</i>	<i>0,191</i>	<i>x</i>	<i>x</i>

* Tylko marże organizatorów

**Tablica 1. cd. Rachunek produktów charakterystycznych dla turystyki, ceny bieżące
(tys. PLN)**

	CHARAKTERYSTYCZNE TURYSTYCZNE RODZAJE DZIAŁALNOŚCI								
	55.1 Hotele	55.2 Pozostałe obiekty noclegowe	55.3 Restauracje	55.4 Bary	55.5 Działalność stołówek i katering	60.1 Transport kolejowy	60.2 Transport lądowy pozostały	61 Transport wodny	62 Transport lotniczy
0	01	02	03	04	05	06	07	08	09
<i>Produkty związane z turystyką</i>									
15 Produkty spożywcze i napoje	7 837	0	68 969	0	16 595	64 916	202 195	21 473	29 858
16 Wyroby tytoniowe	0	0	0	0	0	0	0	0	0
17.7 Wyroby o splocie dzianinowym oraz szedłkowym i trykotaże	0	0	0	0	0	0	0	0	0
18 Odzież, futra	0	0	0	0	0	598	0	197	274
19.3 Obuwie	0	0	0	0	0	0	0	0	0
23.2 Produkty rafinacji ropy naftowej	0	0	0	0	0	27	84	9	13
66.03 Usługi ubezpieczeniowe pozostałe inne niż ubezpieczenia na życie	0	0	90	0	0	0	0	0	0
74.84.15 Usługi związane z organizacją targów, wystaw i kongresów	23	0	22	0	0	0	0	0	0
50 Usługi w zakresie handlu pojazdami i ich naprawa oraz handlu paliwami do pojazdów	0	0	0	0	0	0	0	0	0
51 Usługi handlu hurtowego i komisowego	0	0	0	0	0	0	0	0	0
52 Usługi handlu detalicznego	1 116 669	291 645	997 212	64 324	308 058	133 688	137 746	30 844	25 292
Razem produkty turystyczne	6 524 868	2 302 130	5 428 111	293 554	1 501 646	4 970 245	7 439 175	172 578	2 638 029
<i>Współczynnik specjalizacji II</i>	<i>0,958</i>	<i>0,950</i>	<i>0,973</i>	<i>1,000</i>	<i>0,986</i>	<i>0,540</i>	<i>0,259</i>	<i>0,086</i>	<i>0,971</i>
Produkty pozostałe	285 404	121 528	149 411	0	21 460	4 234 549	21 230 935	1 843 087	80 011
Ogółem produkty w cenach bazowych (produkcja globalna)	6 810 272	2 423 658	5 577 522	293 554	1 523 106	9 204 794	28 670 110	2 015 665	2 718 040
Zużycie pośrednie w cenach nabywcy	3 684 872	1 184 085	2 895 793	134 929	738 008	4 306 784	12 414 318	1 781 563	2 489 752
Wartość dodana brutto w cenach bazowych	3 125 400	1 239 573	2 681 729	158 625	785 098	4 898 010	16 255 792	234 102	228 288
Wynagrodzenia	1 493 070	656 601	1 164 353	52 911	292 691	2 850 280	4 465 642	125 617	344 854
Składki na ubezpieczenia społeczne	241 561	111 933	167 940	4 558	32 937	526 440	763 700	25 511	52 417
Inne koszty związane z zatrudnieniem	65 744	32 635	40 299	181	5 151	314 661	407 835	137 074	17 397
Podatki od producentów	101 864	19 802	64 870	758	9 694	162 486	255 243	9 194	70 852
Dotacje dla producentów	-1 282	-239	-778	-2	-95	-43 489	-44 302	-2 192	-40
Nadwyżka operacyjna brutto	1 224 443	418 841	1 245 045	100 219	444 720	1 087 632	10 407 674	-61 102	-257 192
Pozostałe zmienne									
Liczba zatrudnionych	33 721	21 807	72 124	14 172	9 839	52 767	206 122	5 403	5 329
Właściciele, współwłaściciele i pomagający członkowie rodzin	3 299	9 095	27 373	25 491	11 541	9	165 684	265	42
Przepracowane godziny ('000)
Środki trwale netto (na koniec okresu)	4 282 414	847 381	1 925 743	82 637	96 095	x	x	76 398	1 320 283
Nakłady brutto na środki trwałe	944 778	58 305	287 538	20 082	12 523		247 315	6 876	1 009 202

* Tylko marże organizatorów

**Tablica 1. cd. Rachunek produktów charakterystycznych dla turystyki, ceny bieżące
(tys. PLN)**

	CHARAKTERYSTYCZNE TURYSTYCZNE RODZAJE DZIAŁALNOŚCI							
	63.3 Działalność związana z turystyką	71.1 Wynajem samochodów osobowych	92.3 Inna działalność artystyczna rozrywkowa i twórcza...	92.5 Działalność bibliotek, archiwów, muzeów i pozostała dział. kulturalna	92.6 Działalność związana ze sportem	92.7 Pozostała działalność rekreacyjna	93.04 Działalność związana z poprawą kondycji fizycznej	70.2 Obsługa nieruchomości wynajem
0	10	11	12	13	14	15	16	17
<i>Produkty związane z turystyką</i>								
15 Produkty spożywcze i napoje	113 869	3 268	0	0	0	0	26	63 640
16 Wyroby tytoniowe	0	0	0	0	0	0	0	0
17.7 Wyroby o splocie dzianinowym oraz sztywnym i trykotaże	0	0	0	0	0	0	0	17
18 Odzież, futra	1 049	63	25	13	12	50	527	1 254
19.3 Obuwie	0	0	0	0	0	0	0	0
23.2 Produkty rafinacji ropy naftowej	46	1 938	0	0	0	0	0	0
66.03 Usługi ubezpieczeniowe pozostałe inne niż ubezpieczenia na życie	0	0	0	0	0	0	0	10
74.84.15 Usługi związane z organizacją targów, wystaw i kongresów	0	6	0	0	0	0	0	37
50 Usługi w zakresie handlu pojazdami i ich naprawa oraz handlu paliwami do pojazdów	0	0	0	0	0	0	0	0
51 Usługi handlu hurtowego i komisowego	0	0	0	0	0	0	0	0
52 Usługi handlu detalicznego	28 672	11 711	23 565	194	6 417	-76 688	10 469	85 325
Razem produkty turystyczne	3 734 559	1 228 879	2 187 773	1 156 306	1 051 403	4 356 773	828 148	18 749 166
<i>Współczynnik specjalizacji II</i>	<i>0,829</i>	<i>0,830</i>	<i>0,861</i>	<i>0,855</i>	<i>0,861</i>	<i>0,851</i>	<i>0,932</i>	<i>x</i>
Produkty pozostałe	769 008	252 315	353 290	196 323	169 856	764 106	59 997	521 739
Ogółem produkty w cenach bazowych (produkcja globalna)	4 503 567	1 481 194	2 541 063	1 352 629	1 221 259	5 120 879	888 145	19 270 905
Zużycie pośrednie w cenach nabywcy	708 055	216 502	1 295 704	611 012	582 177	3 024 609	208 852	3 483 763
Wartość dodana brutto w cenach bazowych	3 795 512	1 264 692	1 245 359	741 617	639 082	2 096 270	679 293	15 787 142
Wynagrodzenia	1 823 719	84 096	641 398	466 616	444 416	250 571	67 530	319 017
Składki na ubezpieczenia społeczne	304 249	11 323	122 563	90 011	79 077	34 177	5 535	57 613
Inne koszty związane z zatrudnieniem	128 516	4 139	30 597	22 485	20 827	11 515	2 216	25 369
Podatki od producentów	132 719	7 493	81 902	2 763	5 588	642 278	2 821	74 897
Dotacje dla producentów	-13 663	-394	-437	-3	-983	-99	-4	-3 034
Nadwyżka operacyjna brutto	1 419 972	1 158 035	369 336	159 745	90 157	1 157 828	601 195	15 313 280
Pozostałe zmienne								
Liczba zatrudnionych	14 408	883	47 134	41 102	13 094	17 623	.	.
Właściciele, współwłaściciele i pomagający członkowie rodzin	5 995	499	14 379	1 025	3 515	3 710	.	.
Przepracowane godziny ('000)								
Środki trwale netto (na koniec okresu)	1 219 421	101 551	2 370 834	1 615 374	769 623	505 665	189 271	
Nakłady brutto na środki trwale	87 514	84 098	129 531	94 919	228 877	75 760	27 432	drugie domy 77 681

* Tylko marże organizatorów

Tablica 1. cd. Rachunek produktów charakterystycznych dla turystyki, ceny bieżące (tys. PLN)

	CHARAKTERYSTYCZNE TURYSTYCZNE RODZAJE DZIAŁALNOŚCI			DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z TURYSTYKĄ			
	17.4 Produkcja gotowych artykułów włókienniczych, oprócz odzieży	34.2 Produkcja nadwozi pojazdów mech.: produkcja przyczep i nacze	35.12 Produkcja oraz naprawa łodzi wycieczkowych i sportowych	15 Produkcja artykułów spożywczych i napojów	16 Produkcja wyrobów tytoniowych	17.7 Produkcja wyrobów pończosniczych i odzieży dzianej	18 Produkcja wyrobów futrzarskich
0	18	19	20	21	22	23	24
<i>Produkty związane z turystyką</i>							
15 Produkty spożywcze i napoje	964	22	7	88 735 558	0	872	1 081
16 Wyroby tytoniowe	0	0	0	0	3 699 828	0	0
17.7 Wyroby o splocie dzianinowym oraz szydełkowym i trykotaże	110 112	0	0	0	0	850 836	8 575
18 Odzież, futra	65 418	92	28	5 270	0	50 123	8 703 728
19.3 Obuwie	453	0	0	0	0	409	34 894
23.2 Produkty rafinacji ropy naftowej	0	0	0	47 652	0	0	0
66.03 Usługi ubezpieczeniowe pozostałe inne niż ubezpieczenia na życie	0	0	0	0	0	0	0
74.84.15 Usługi związane z organizacją targów, wystaw i kongresów	0	0	0	0	0	0	0
50 Usługi w zakresie handlu pojazdami i ich naprawa oraz handlu paliwami do pojazdów	0	0	0	0	0	0	0
51 Usługi handlu hurtowego i komisowego	0	0	0	0	0	0	0
52 Usługi handlu detalicznego	17 552	1 931	367	2 205 226	42 340	10 848	795 908
Razem produkty turystyczne	350 528	99 559	219 682	91 313 980	3 743 557	930 619	9 671 739
<i>Współczynnik specjalizacji II</i>	<i>0,335</i>	<i>0,134</i>	<i>0,912</i>	<i>x</i>	<i>x</i>	<i>x</i>	<i>x</i>
Produkty pozostałe	695 066	643 816	21 090	963 096	52 744	14 348	72 978
Ogółem produkty w cenach bazowych (produkcja globalna)	1 045 594	743 375	240 772	92 277 076	3 796 301	944 967	9 744 717
Zużycie pośrednie w cenach nabywcy	677 273	567 904	92 782	71 347 520	2 444 245	575 732	5 088 601
Wartość dodana brutto w cenach bazowych	368 321	175 471	147 990	20 929 556	1 352 056	369 235	4 656 116
Wynagrodzenia	230 705	117 813	51 499	10 257 082	412 230	269 523	3 481 851
Składki na ubezpieczenia społeczne	44 500	20 720	10 130	1 865 690	69 103	46 313	639 873
Inne koszty związane z zatrudnieniem	9 675	6 927	1 614	602 163	49 075	11 452	162 143
Podatki od producentów	13 365	8 357	3 884	611 076	22 828	15 283	120 846
Dotacje dla producentów	-2 319	-166		-65 184		-3 777	-29 931
Nadwyżka operacyjna brutto	72 395	21 820	80 863	7 658 729	798 820	30 441	281 334
Pozostałe zmienne							
Liczba zatrudnionych	9 742	4 978	.	435 487	9 407	14 662	194 161
Właściciele, współwłaściciele i pomagający członkowie rodzin
Przepracowane godziny ('000)	.	.	.	x	x	x	x
Środki trwałe netto (na koniec okresu)	.	.	.	x	x	x	x
Nakłady brutto na środki trwałe	x	x	x	x	x	x	x

* Tylko marże organizatorów

Tablica 1. cd. Rachunek produktów charakterystycznych dla turystyki, ceny bieżące (tys. PLN)

	DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z TURYSTYKĄ						
	19.3 Produkcja obuwia	23.2 Wytwarzanie i przetwarzanie produktów rafinacji ropy naftowej	66.03 Ubezpieczenia pozostałe	74.84.A Działalność związana z organizacją targów i wystaw	Wszystkie pozostałe rodzaje działalności	Produkcja globalna w cenach bazowych	Współczynnik koncentracji
0	25	26	27	28	29	30	31
<i>Produkty związane z turystyką</i>							
15 Produkty spożywcze i napoje	0	216	160 933	7 643	14 110 529	103 610 471	0,856
16 Wyroby tytoniowe	0	0	0	0	0	3 699 828	x
17.7 Wyroby o splocie dzianinowym oraz szydełkowym i trykotaże	0	0	77	2	22 071	991 690	0,858
18 Odzież, futra	4 689	0	1 981	150	2 052 343	10 887 884	0,799
19.3 Obuwie	1 869 614	0	0	0	733 452	2 638 822	0,709
23.2 Produkty rafinacji ropy naftowej	0	21 785 755	0	0	2 059 815	23 895 339	0,912
66.03 Usługi ubezpieczeniowe pozostałe inne niż ubezpieczenia na życie	0	0	4 470 761	2	159 401	4 630 264	0,966
74.84.15 Usługi związane z organizacją targów, wystaw i kongresów	0	0	0	1 847 164	83 953	1 931 205	0,912
50 Usługi w zakresie handlu pojazdami i ich naprawa oraz handlu paliwami do pojazdów	0	0	0	0	9 452 119	9 452 119	x
51 Usługi handlu hurtowego i komisowego	0	0	0	0	75 248 241	75 248 241	x
52 Usługi handlu detalicznego	52 633	2 360 431	0	5 816	73 971 960	82 660 155	x
Razem produkty turystyczne	1 955 456	24 254 057	4 633 780	1 887 860	192 528 420	396 152 580	x
<i>Współczynnik specjalizacji II</i>	x	x	x	x	x	x	x
Produkty pozostałe	52 775	2 001 713	65 456	82 140	968 080 428	1 003 798 669	x
Ogółem produkty w cenach bazowych (produkcja globalna)	2 008 231	26 255 770	4 699 236	1 970 000	1 160 608 848	1 399 951 249	x
Zużycie pośrednie w cenach nabywcy	1 319 925	22 353 464	2 535 360	665 091	629 682 287	777 110 962	x
Wartość dodana brutto w cenach bazowych	688 306	3 902 306	2 163 876	1 304 909	530 926 561	622 840 287	x
Wynagrodzenia	441 776	650 519	709 677	109 725	208 535 878	240 811 660	x
Składki na ubezpieczenia społeczne	81 887	117 054	114 877	7 897	39 111 387	44 760 976	x
Inne koszty związane z zatrudnieniem	19 124	44 868	55 568	6 748	15 117 176	17 353 174	x
Podatki od producentów	24 016	198 152	2 114	5 432	11 178 714	13 849 291	x
Dotacje dla producentów	-3 449	-6 433			-2 602 117	-2 824 412	x
Nadwyżka operacyjna brutto	124 952	2 898 146	1 281 640	1 175 107	259 585 523	308 889 598	x
Pozostałe zmienne							x
Liczba zatrudnionych	248 334	14 184	.	.	.		x
Właściciele, współwłaściciele i pomagający członkowie rodzin		
Przepracowane godziny ('000)	x	x	x	x	x	x	x
Środki trwałe netto (na koniec okresu)	x	x	x	x	x	x	x
Nakłady brutto na środki trwałe	x	x	x	x	x	3314750,0	x

* Tylko marże organizatorów

Tablica 2. Podaż i wykorzystanie wyrobów i usług turystycznych, ceny nabywcy bieżące (tys. PLN)

	Podaż w cenach bazowych			Podatki związane z importem (poza VAT)	Podatek akcyzowy od wyrobów krajowych	Marża handlowa
	Produkcja krajowa	Import CIF*	Razem (01+02)			
0	01	02	03	04	05	06
Produkty turystyczne w cenach bazowych						
<i>Produkty charakterystyczne</i>						
55.1 Usługi hoteli	6 173 146	0	6 173 146	0	0	0
55.2 Usługi świadczone przez kempingi oraz inne miejsca krótkotrwalego zakwaterowania	2 163 786	0	2 163 786	0	0	0
55.3 Usługi gastronomiczne	5 114 003	0	5 114 003	0	0	0
55.4 Usługi związane z podawaniem napojów	511 263	0	511 263	0	0	0
55.5 Usługi stołowe i usługi dostarczania posiłków dla odbiorców zewnętrznych	1 581 387	0	1 581 387	0	0	0
60.10.1 Usługi w zakresie międzymiastowych kolejowych, pasażerskich przewozów	4 449 717	188 851	4 638 568	0	0	0
60.21 Usługi pasażerskiego transportu rozkładowego lądowego pozostałe	7 120 374	5 103	7 125 477	0	0	0
60.23 Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe	1 780 093	5 102	1 785 195	0	0	0
61.10.1 Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego	67 400	153 183	220 583	0	0	0
61.20.1 Usługi transportu wodnego śródlądowego pasażerskiego	16 200	4 515	20 715	0	0	0
62.10.1 Przewozy rozkładowe lotnicze pasażerskie	2 298 728	2 889 611	5 188 339	0	0	0
62.20.1 Przewozy lotnicze pasażerskie pozarozkładowe	239 811	321 068	560 879	0	0	0
63.3 Usługi agencji turystycznych i pilotażu, gdzie indziej niesklasyfikowane	3 508 867	0	3 508 867	0	0	0
71.1 Usługi wynajmu samochodów osobowych	1 800 058	0	1 800 058	0	0	0
92.3 Usługi rozrywkowe pozostałe	2 785 297	73 271	2 858 568	0	0	0
92.5 Usługi świadczone przez biblioteki, archiwa, muzea i inne**	1 444 955	154 909	1 599 864	0	0	0
92.6 Usługi związane ze sportem	1 313 783	31 106	1 344 889	0	0	0
92.7 Usługi rekreacyjne	4 716 881	0	4 716 881	0	0	0
93.04 Usługi związane z poprawą kondycji fizycznej	966 881	0	966 881	0	0	0
70.2 Usługi w zakresie wynajmowania nieruchomości na własny rachunek – szacowany czynsz	27 915 653	0	27 915 653	0	0	0
<i>Turystyczne dobra trwałego użytku</i>						
17.40.22 Materiały brezentowe...namioty i wyroby kempingowe	178 000	158 358	336 358	4 546	0	72 510
34.20.22 Przyczepy i naczepy przeznaczone do mieszkania lub do celów turystycznych	127 161	169 838	296 999	90	0	36 422
35.12 Łodzie wycieczkowe i sportowe	233 118	8 139	241 257	1 045	0	23 992
Razem charakterystyczne produkty turystyczne	76 506 562	4 163 054	80 669 616	5 681	0	132 924
Pozostałe produkty związane z turystyką						
15 Produkty spożywcze i napoje	103 610 471	8 746 474	112 356 945	1 497 332	6 187 000	31 885 103
16 Wyroby tytoniowe	3 699 828	57 840	3 757 668	76 403	6 356 000	3 334 107
17.7 Wyroby o splocie dzianinowym oraz szydełkowym i trykotaże	991 690	395 852	1 387 542	37 532	0	299 118
18 Odzież, futra	10 887 884	1 957 791	12 845 675	210 105	0	5 248 285
19.3 Obuwie	2 638 822	922 644	3 561 466	88 355	0	1 238 588
23.2 Produkty rafinacji ropy naftowej	23 895 339	4 099 019	27 994 358	2 322 022	12 577 200	17 891 278
66.03 Usługi ubezpieczeniowe pozostałe inne niż ubezpieczenia na życie	4 630 264	5 246 605	9 876 869	0	0	0
74.84.15 Usługi związane z organizacją targów, wystaw i kongresów	1 931 205	0	1 931 205	0	0	0
Razem produkty turystyczne	228 792 065	25 589 279	254 381 344	4 237 430	25 120 200	60 029 403
Produkty pozostałe	1 171 159 184	223 277 721	1 394 436 905	4 548 323	74 782	-60 029 403
Ogółem produkty	1 399 951 249	248 867 000	1 648 818 249	8 785 753	25 194 982	0

* W przypadku usług turystycznych spożywanych poza terytorium ekonomicznym Polski przyjęto wartość importu jako 0

** Łącznie podróże jednodniowe i turystyczne

*** Bez eksportu usług turystycznych wykorzystywanych na terytorium ekonomicznym Polski

Tablica 2. cd. Podaż i wykorzystanie wyrobów i usług turystycznych, ceny nabywcy bieżące (tys. PLN)

	Marża transportowa	VAT zapłacony	Dotacje do produktów	Podaż całkowita w cenach nabywcy (03+04+05+06+07+08+09)	Całkowita podaż krajowa (10-02)	Eksport FOB***
0	07	08	09	10	11	12
Produkty turystyczne w cenach bazowych						
<i>Produkty charakterystyczne</i>						
55.1 Usługi hoteli	0	17 174	0	6 190 320	6 190 320	0
55.2 Usługi świadczone przez kempingi oraz inne miejsca krótkotrwałego zakwaterowania	0	6 020	0	2 169 806	2 169 806	0
55.3 Usługi gastronomiczne	0	14 221	0	5 128 224	5 128 224	0
55.4 Usługi związane z podawaniem napojów	0	1 422	-20 435	492 250	492 250	0
55.5 Usługi stołowe i usługi dostarczania posiłków dla odbiorców zewnętrznych	0	4 399	0	1 585 786	1 585 786	0
60.10.1 Usługi w zakresie międzymiastowych kolejowych, pasażerskich przewozów	0	114 989	-516 531	4 237 026	4 048 175	410 682
60.21 Usługi pasażerskiego transportu rozkładowego lądowego pozostałe	0	297 119	-543 643	6 878 953	6 873 850	14 560
60.23 Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe	0	3 013	0	1 788 208	1 783 106	14 560
61.10.1 Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego	0	8 238	0	228 821	75 638	625
61.20.1 Usługi transportu wodnego śródlądowego pasażerskiego	0	3 530	0	24 245	19 730	406
62.10.1 Przewozy rozkładowe lotnicze pasażerskie	0	106 027	0	5 294 366	2 404 755	0
62.20.1 Przewozy lotnicze pasażerskie pozarozkładowe	0	35 343	0	596 222	275 154	0
63.3 Usługi agencji turystycznych i pilotażu, gdzie indziej niesklasyfikowane	0	52 344	0	3 561 211	3 561 211	0
71.1 Usługi wynajmu samochodów osob.	0	8 841	0	1 808 899	1 808 899	0
92.3 Usługi rozrywkowe pozostałe	0	139 616	-42 223	2 955 962	2 882 691	65 377
92.5 Usługi świadczone przez biblioteki, archiwa, muzea i inne**	0	0	-33 630	1 566 234	1 411 325	27 871
92.6 Usługi związane ze sportem	0	56 276	-9 864	1 391 301	1 360 195	97 512
92.7 Usługi rekreacyjne	0	197 377	0	4 914 258	4 914 258	0
93.04 Usługi związane z poprawą kondycji fizycznej	0	46 946	0	1 013 827	1 013 827	0
70.2 Usługi w zakresie wynajmowania nieruchomości na własny rachunek – szacowany czynsz	0	96 951	0	28 012 604	28 012 604	0
<i>Turystyczne dobra trwałego użytku</i>						
17.40.22 Materiały brezentowe... namioty i wyroby kempingowe	3 367	43 615	0	460 396	302 038	105 280
34.20.22 Przyczepy i naczepy przeznaczone do mieszkania lub do celów turystycznych	25 789	58 728	0	418 028	248 190	46 073
35.12 Łodzie wypożyczkowe i sportowe	3 834	2 811	0	272 939	264 800	173 236
Razem charakterystyczne produkty turystyczne	32 990	1 315 000	-1 166 326	80 989 886	76 826 832	862 934
<i>Pozostałe produkty związane z turystyką</i>						
15 Produkty spożywcze i napoje	548 150	1 490 225	0	153 964 755	145 218 281	11 479 955
16 Wyroby tytoniowe	23 300	76 563	0	13 624 041	13 566 201	950 324
17.7 Wyroby o splocie dzianinowym oraz szydełkowym i trykotaże	673	123 018	0	1 847 883	1 452 031	800 320
18 Odzież, futra	4 280	396 360	0	18 704 705	16 746 914	10 379 895
19.3 Obuwie	4 190	190 197	0	5 082 796	4 160 152	1 737 780
23.2 Produkty rafinacji ropy naftowej	251 085	1 508 671	0	62 544 614	58 445 595	2 789 493
66.03 Usługi ubezpieczeniowe pozostałe inne niż ubezpieczenia na życie	0	0	0	9 876 869	4 630 264	4 098 954
74.84.15 Usługi związane z organizacją targów, wystaw i kongresów	0	113 553	0	2 044 758	2 044 758	0
Razem produkty turystyczne	864 668	5 213 587	-1 166 326	348 680 307	323 091 028	33 099 655
Produkty pozostałe	-864 668	52 575 738	-1 122 481	1 389 619 197	1 166 341 476	168 448 345
Ogółem produkty	0	57 789 325	-2 288 806	1 738 299 503	1 489 432 503	201 548 000

* W przypadku usług turystycznych spożywanych poza terytorium ekonomicznym Polski przyjęto wartość importu jako 0

** Łącznie podróże jednodniowe i turystyczne

*** Bez eksportu usług turystycznych wykorzystywanych na terytorium ekonomicznym Polski

Tablica 2. cd. Podaż i wykorzystanie wyrobów i usług turystycznych, ceny nabywcy bieżące (tys. PLN)

	Wykorzystanie krajowej podaży (ceny nabywcy)				
	Całkowite wykorzystanie krajowe w cenach nabywcy (11-12)	Nierezydenci	Rezydenci		
			Gospodarstwa domowe	Przedsiębiorstwa i administracja**	Sektor rządowy i samorządy, instytucje niekomercyjne
0	13	14	15	16	17
Produkty turystyczne w cenach bazowych					
<i>Produkty charakterystyczne</i>					
55.1 Usługi hoteli	6 190 320	2 925 930	397 241	1 003 604	0
55.2 Usługi świadczone przez kempingi oraz inne miejsca krótkotrwałego zakwaterowania	2 169 806	388 955	1 497 809	169 662	0
55.3 Usługi gastronomiczne	5 128 224	} 3 233 815	} 1 391 019	} 0	} 0
55.4 Usługi związane z podawaniem napojów	492 250				
55.5 Usługi stołowe i usługi dostarczania posiłków dla odbiorców zewnętrznych	1 585 786				
60.10.1 Usługi w zakresie międzymiastowych kolejowych, pasażerskich przewozów	3 637 493	125 617	688 549	1 097 093	0
60.21 Usługi pasażerskiego transportu rozkładowego lądowego pozostałe	6 859 290	} 125 618	545 308	318 922	0
60.23 Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe	1 768 546		431 095	34 018	0
61.10.1 Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego	75 013	21 109	18 369	5 867	0
61.20.1 Usługi transportu wodnego śródlądowego pasażerskiego	19 324	19 324	0	0	0
62.10.1 Przewozy rozkładowe lotnicze pasażerskie	2 404 755	} 906 702	} 396 107	} 710 312	} 0
62.20.1 Przewozy lotnicze pasażerskie pozarozkładowe	275 154				
63.3 Usługi agencji turystycznych i pilotażu, gdzie indziej niesklasyfikowane	3 561 211	302 950	1 228 935	141 271	1 087 869
71.1 Usługi wynajmu samochodów osobowych	1 808 899	97 161	0	0	0
92.3 Usługi rozrywkowe pozostałe	2 817 314	} 1 270 398	} 381 627	} 0	} 229 429
92.5 Usługi świadczone przez biblioteki, archiwa, muzea i inne**	1 383 454				
92.6 Usługi związane ze sportem	1 262 683				
92.7 Usługi rekreacyjne	4 914 258				
93.04 Usługi związane z poprawą kondycji fizycznej	1 013 827	0	19 947	0	0
70.2 Usługi w zakresie wynajmowania nieruchomości na własny rachunek – szacowany czynsz	28 012 604	0	668	0	0
<i>Turystyczne dobra trwałego użytku</i>					
17.40.22 Materiały brezentowe...namioty i wyroby kempingowe	196 758	0	14 235	0	0
34.20.22 Przyczepy i naczepy przeznaczone do mieszkania lub do celów turystycznych	202 117	0	0	0	0
35.12 Łodzie wypożyczkowe i sportowe	91 564	0	91 564	0	0
Razem charakterystyczne produkty turystyczne	71 669 882	9 417 579	7 102 473	3 480 749	1 317 298
Pozostałe produkty związane z turystyką					
15 Produkty spożywcze i napoje	133 738 326	} 3 056 410	} 1 755 175	} 0	} 0
16 Wyroby tytoniowe	12 615 877				
17.7 Wyroby o splocie dzianinowym oraz szydełkowym i trykotaże	651 711				
18 Odzież, futra	6 367 019	} 1 231 482	} 584 666	–	–
19.3 Obuwie	2 422 372			–	–
23.2 Produkty rafinacji ropy naftowej	55 656 102	1 527 851	833 435	2 281 338	0
66.03 Usługi ubezpieczeniowe pozostałe inne niż ubezpieczenia na życie	531 310		4 539		0
74.84.15 Usługi związane z organizacją targów, wystaw i kongresów	2 044 758				0
Razem produkty turystyczne	285 697 357	15 233 322	10 280 288	5 762 087	1 317 298
Produkty pozostałe	1 002 187 146	4 007 287	134 531	0	0
Ogółem produkty	1 287 884 503	19 240 609	10 414 819	5 762 087	1 317 298

* W przypadku usług turystycznych spożywanych poza terytorium ekonomicznym Polski przyjęto wartość importu jako 0

** Łącznie podróże jednodniowe i turystyczne

*** Bez eksportu usług turystycznych wykorzystywanych na terytorium ekonomicznym Polski

Tablica 2. cd. Podaż i wykorzystanie wyrobów i usług turystycznych, ceny nabywcy bieżące (tys. PLN)

	Wykorzystanie krajowej podaży (ceny nabywcy)			
	Całkowity krajowy popyt (spożycie) turystyczny (14+15+16+17)	Pozostałe wykorzystanie krajowe	Współczynnik spożycia turystycznego (18/13)*100	Uwagi
0	18	19	20	21
Produkty turystyczne w cenach bazowych				
<i>Produkty charakterystyczne</i>				
55.1 Usługi hoteli	4 326 775	1863545	0,699	
55.2 Usługi świadczone przez kempingi oraz inne miejsca krótkotrwałego zakwaterowania	2 056 426	113 380	0,948	
55.3 Usługi gastronomiczne	} 4 624 834	} 2 581 426	} 0,642	
55.4 Usługi związane z podawaniem napojów				
55.5 Usługi stołowe i usługi dostarczania posiłków dla odbiorców zewnętrznych				
60.10.1 Usługi w zakresie międzymiastowych kolejowych, pasażerskich przewozów	1 911 259	1 726 234	0,525	
60.21 Usługi pasażerskiego transportu rozkładowego lądowego pozostałe	} 1 454 961	} 7 172 875	} 0,167	
60.23 Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe				
61.10.1 Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego	45 345	29 668	0,604	
61.20.1 Usługi transportu wodnego śródlądowego pasażerskiego	19 324	0	1,000	
62.10.1 Przewozy rozkładowe lotnicze pasażerskie	} 2 013 121	} 666 788	} 0,751	
62.20.1 Przewozy lotnicze pasażerskie pozarozkładowe				
63.3 Usługi agencji turystycznych i pilotażu, gdzie indziej nieklasyfikowane	2 761 025	800 186	0,775	Spożycie instytucji niekomercyjnych 1027869, spożycie sektora rządowego... 60000
71.1 Usługi wynajmu samochodów osobowych	97 161	1 711 738	0,054	
92.3 Usługi rozrywkowe pozostałe	} 1 881 454	} 4 295 487	} 0,181	229429 Spożycie sektora rządowego i samorządowego
92.5 Usługi świadczone przez biblioteki, archiwa, muzea i inne**				
92.6 Usługi związane ze sportem				
92.7 Usługi rekreacyjne				
93.04 Usługi związane z poprawą kondycji fizycznej	19 947	993 880	0,020	
70.2 Usługi w zakresie wynajmowania nieruchomości na własny rachunek – szacowany czynsz	668	28 011 936		
<i>Turystyczne dobra trwałego użytku</i>				
17.40.22 Materiały brezentowe...namioty i wyroby kempingowe	14 235	182 523	0,100	
34.20.22 Przyczepy i naczepy przeznaczone do mieszkania lub do celów turystycznych	-	202 117	-	
35.12 Łodzie wypożyczkowe i sportowe	91 564	0	1,000	
<i>Razem charakterystyczne produkty turystyczne</i>	21 318 099	50 351 783	0,297	
Pozostałe produkty związane z turystyką				
15 Produkty spożywcze i napoje	} 4 811 585	} 141 542 618	} 0,030	Do obliczenia udziału w VAT 0,051
16 Wyroby tytoniowe				
17.7 Wyroby o splocie dzianinowym oraz szydełkowym i trykotaże	} 1 816 148	} 7 624 954	} 0,081	
18 Odzież, futra				
19.3 Obuwie				
23.2 Produkty rafinacji ropy naftowej	4 642 624	51 013 478	0,083	Do obliczenia udziału w VAT 0,212
66.03 Usługi ubezpieczeniowe pozostałe inne niż ubezpieczenia na życie	4 539	526 771	0,001	
74.84.15 Usługi związane z organizacją targów, wystaw i kongresów	.	2 044 758	.	
Razem produkty turystyczne	32 592 995	253 104 362	0,114	
Produkty pozostałe	4 141 818	998 045 328	x	
Ogółem produkty	36 734 813	1 251 149 690	0,029	

* W przypadku usług turystycznych spożywanych poza terytorium ekonomicznym Polski przyjęto wartość importu jako 0

** Łącznie podróże jednodniowe i turystyczne

*** Bez eksportu usług turystycznych wykorzystywanych na terytorium ekonomicznym Polski

Tablica 3. Podaż charakterystycznych dla turystyki i pozostałych rodzajów działalności oraz wykorzystanie turystyczne według kategorii odwiedzających; wersja netto*, ceny bieżące (tys. PLN)

1	Całkowita podaż krajowa	Wykorzystanie turystyczne				Całkowite wykorzystanie turystyczne (2+3+4+5)**	Współczynnik spożycia turystycznego II (współczynnik TWD) (7/2)
		Nierezydenci	Rezydenci				
			Gospodarstwa domowe	Przedsiębiorstwa	Sektor rządowy i samorządowy, instytucje niekomercyjne		
2	3	4	5	6	7	8	
Produkcja w cenach bazowych							
<i>Charakterystyczne turystyczne rodzaje działalności</i>							
55.1 Hotele	6 810 272	3720154	0,546
55.2 Pozostałe obiekty noclegowe	2 423 658	1837881	0,758
55.3 Restauracje	5 577 522	2551760	0,458
55.4 Bary	293 554	188476	0,642
55.5 Działalność stołówek i catering	1 523 106	824425	0,541
60.1 Transport kolejowy	9 204 794	2310978	0,268
60.2 Transport lądowy pozostały	28 670 110	1084552	0,038
61. Transport wodny	2 015 665	107662	0,053
62. Transport lotniczy	2 718 040	1936982	0,713
63.3 Działalność związana z turystyką	4 503 567	2781833	0,618
71.1 Wynajem samochodów osobowych	1 481 194	224583	0,152
92.3 Inna działalność artystyczna i rozrywkowa	2 541 063	381159	0,154
92.5 Działalność bibliotek, archiwów, muzeów i pozostała działalność kulturalna	1 352 629	208246	0,154
92.6 Działalność związana ze sportem	1 221 259	126140	0,103
92.7 Pozostała działalność rekreacyjna	5 120 879	796641	0,156
93.04 Działalność związana z poprawą kondycji fizycznej	888 145	14407	0,016
70.2 Obsługa nieruchomości, wynajem	19 270 905	668	0,001
<i>Turystyczne dobra trwałego użytku</i>							
17.4 Produkcja gotowych artykułów włókienniczych, oprócz odzieży	1 045 594	15948	0,015
34.2 Produkcja nadwozi pojazdów mechanicznych: produkcja przyczep i naczep	743 375	0	0
35.12 Produkcja oraz naprawa łodzi wycieczkowych i sportowych	240 772	91564	0,900
<i>Charakterystyczna turystyczna działalność razem</i>	97 646 103	19204059	x
<i>Działalność związana z turystyką</i>							
50 Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów..., sprzedaż detaliczna paliw...	20 307 287	900979	0,083
52 Handel detaliczny, z wyjątkiem sprzedaży pojazdów...; naprawa artykułów użytku...	57 454 048	1275624	0,049
66.03 Usługi ubezpieczeniowe pozostałe inne niż ubezpieczenia na życie	4 699 236	4539	0,001
Turystyczne rodzaje działalności razem	180 106 674	21385201	x
Wszystkie pozostałe rodzaje działalności	1 219 844 575	4995361	x
Produkcja globalna w cenach bazowych	1 399 951 249	26 380 562	x

* Tylko marże organizatorów

** Różnica w globalnej wielkości popytu w tab. 2 i tab. 3 wynika z pominięcia w tablicy 3 podatków pośrednich i uwzględnienia tylko marży handlowej jako spożycia w rodzajach działalności 50. i 52.

Tablica 4. Turystyczna wartość dodana w charakterystycznych i pozostałych rodzajach działalności: wersja netto* (tys. PLN)

	Produkcja globalna (w cenach bazowych)	Zużycie pośrednie (w cenach nabywcy)	Wartość dodana (w cenach bazowych)	Współczynnik TWD***	Turystyczna wartość dodana (TWD)
1	2	3	4	5	6
Produkcja w cenach bazowych					
<i>Charakterystyczne rodzaje działalności</i>					
55.1 Hotele	6 810 272	3 684 872	3 125 400	0,546	1706322
55.2 Pozostałe obiekty noclegowe	2 423 658	1 184 085	1 239 573	0,758	939979
55.3 Restauracje	5 577 522	2 895 793	2 681 729	0,458	1226912
55.4 Bary	293 554	134 929	158 625	0,642	101845
55.5 Działalność stołówek i catering	1 523 106	738 008	785 098	0,541	424957
60.1 Transport kolejowy	9 204 794	4 306 784	4 898 010	0,268	1183361
60.2 Transport lądowy pozostały	28 670 110	12 414 318	16 255 792	0,038	614935
61. Transport wodny	2 015 665	1 781 563	234 102	0,053	12504
62. Transport lotniczy	2 718 040	2 489 752	228 288	0,713	162687
63.3 Działalność związana z turystyką	4 503 567	708 055	3 795 512	0,618	2344471
71.1 Wynajem samochodów osobowych	1 481 194	216 502	1 264 692	0,152	191756
92.3 Inna działalność artystyczna i rozrywkowa	2 541 063	1 295 704	1 245 359	0,154	390346
92.5 Działalność bibliotek, archiwów, muzeów i pozostała działalność kulturalna	1 352 629	611 012	741 617	0,154	114177
92.6 Działalność związana ze sportem	1 221 259	582 177	639 082	0,103	66009
92.7 Pozostała działalność rekreacyjna	5 120 879	3 024 609	2 096 270	0,156	326111
93.04 Działalność związana z poprawą kondycji fizycznej	888 145	208 852	679 293	0,016	11019
70.2 Obsługa nieruchomości, wynajem	19 270 905	3 483 763	15 787 142	0,001	8873
<i>Turystyczne dobra trwałego użytku</i>					
17.4 Produkcja gotowych artykułów włókienniczych, oprócz odzieży	1 045 594	677 273	368 321	0,015	5618
34.2 Produkcja nadwozi pojazdów mechanicznych: produkcja przyczep i naczep	743 375	567 904	175 471	0	0
35.12 Produkcja oraz naprawa łodzi wycieczkowych i sportowych	240 772	92 782	147 990	0,900	52318
Charakterystyczne turystyczne rodzaje działalności razem	97 646 103	41 098 737	56 547 366	x	9884200
<i>Działalność związana z turystyką**</i>					
50 Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów..., sprzedaż detaliczna paliw...	20 307 287	10 105 233	10 202 054	0,083	866770
52 Handel detaliczny, z wyjątkiem sprzedaży pojazdów...; naprawa artykułów użytku...	57 454 048	tab. 3	25 920 349	0,049	1276270
66.03 Usługi ubezpieczeniowe pozostałe inne niż ubezpieczenia na życie	4 699 236	2 535 360	2 163 876	0,001	2164
Turystyczne rodzaje działalności razem	180 106 674	53 739 330	94 833 645	x	12029404
Wszystkie pozostałe rodzaje działalności	1 219 844 575	698 272 932	528 006 642	x	1189466
Razem	1 399 951 249	777 110 962	622 840 287	0,021	13218870
VAT	57 789 325	x	57 789 325	x	833302
Pozostałe podatki od produktów netto	31 691 929	x	31 691 929	x	1298251
Ogółem	1 489 432 503	x	712 321 541	0,022	15350423

* Tylko marże organizatorów

** Działalność związana z organizacją targów...(74.84.15) pominięto ze względu na brak danych

*** Współczynnik TWD jest odmianą współczynnika spożycia turystycznego

Tablica 5. Pracujący w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2000 roku

Symbol i nazwa działu, grupy, klasy lub podklasy wg PKD	Ogółem	w tym		Udział pracujących w CRDT (cała gospodarka = 100%)	Łączna liczba przepracowanych godzin	Współczynnik spożycia turystycznego II
		właściciele, współwłaściciele i pomagający członkowie rodzin	zatrudnieni			
1	2	3	4	5	6	7
55 Hotele i restauracje	245311	76798	151662	2,03%	.	.
55.1 Hotele	37362	3299	33721	0,31%	.	0,546
55.2 Pozostałe obiekty noclegowe	31779	9095	21807	0,26%	.	0,758
55.3 Restauracje	100831	27373	72124	0,83%	.	0,458
55.4 Bary	49555	25491	14172	0,41%	.	0,642
55.5 Działalność stołówek i catering	25785	11541	9839	0,21%	.	0,541
60.1 Transport kolejowy	53634	9	52767	0,44%	.	0,268
60.2 Transport lądowy pozostały	373510	165684	206122	3,09%	.	0,038
61 Transport wodny	5673	265	5403	0,05%	.	0,053
61.1 Morski i przybrzeżny transport wodny	4332	42	4288	0,04%	.	.
61.2 Śródlądowy transport wodny	1342	223	1115	0,01%	.	.
62 Transport lotniczy	5389	42	5329	0,04%	.	0,713
62.1 Rozkładowy transport lotniczy	4238	1	4226	0,04%	.	0,713
62.2 Pozarozkładowy transport lotniczy	1151	41	1103	0,01%	.	0,713
63.3 Działalność związana z turystyką	20702	5995	14408	0,17%	.	0,618
63.30.A Działalność biur podróży	7454	114	7238	0,06%	.	.
63.30.B Działalność agencji podróży	185	5	179	0,00%	.	.
63.30.C Działalność biur turystycznych	1212	20	1180	0,01%	.	.
63.30.D Pozostała działalność turystyczna	2010	31	1958	0,02%	.	.
71.1 Wynajem samochodów osobowych	1394	499	883	0,01%	.	.
92 Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem	176002	27642	147008	1,46%	.	0,152
92.3 Inna działalność artystyczna i rozrywkowa	61763	14379	47134	0,51%	.	.
92.31 Artystyczna i literacka działalność twórcza	47353	6226	40905	0,39%	.	.
92.32 Działalność obiektów kulturalnych	1759	181	1572	0,01%	.	.
92.33 Działalność wesołych miasteczek i parków rozrywki	787	433	350	0,01%	.	.
92.34 Pozostała działalność rozrywkowa gdzie indziej nie sklasyfikowana	11866	7540	4308	0,10%	.	.
92.5 Działalność bibliotek, archiwów, muzeów i pozostała działalność kulturalna	42244	1025	41102	0,35%	.	0,154
92.51 Działalność bibliotek i archiwów	24444	324	24046	0,20%	.	.
92.52 Działalność muzeów i ochrona zabytków	14697	639	14019	0,12%	.	.
92.53 Działalność ogrodów botanicznych i zoologicznych oraz naturalnych obszarów i obiektów chronionej przyrody	3104	62	3038	0,03%	.	.
92.6 Działalność związana ze sportem	16728	3515	13094	0,14%	.	0,103
92.7 Pozostała działalność rekreacyjna	21464	3710	17623	0,18%	.	0,156
Łącznie CRDT	847814	257568	555528	7,01%	.	.
Cała gospodarka	12096327	2031542	9767662	100,00%	.	.

Dane dotyczące przeciętnej liczby pracujących właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin stanowią przeciętną stanów z końca 1999 r. i 2000 r.

Dane dotyczące liczby zatrudnionych stanowią ekwiwalent pełnego czasu pracy
Wiersz „Łącznie CRDT” stanowi sumę wartości przedstawionych odpowiednio dla poszczególnych grup (nawet jeśli podano też wartości dla całych działów)

Tablica 6. Charakterystyka odwiedzających

1	Zagraniczni odwiedzający jednodniowi			Krajowi odwiedzający jednodniowi					
	Podróże tys.	Wydatki ogółem tys. PLN	Przeciętny wydatek PLN	Gospodarstwa domowe			Przedsiębiorstwa (podróże służbowe)		
				Po-dróże tys.	Wy-datki ogółem tys. PLN	Prze-ciętny wydatek PLN	Po-dróże tys.	Wy-datki ogółem tys. PLN	Prze-ciętny wydatek PLN
2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Produkty turystyczne w cenach bazowych	60115,5		
<i>Produkty charakterystyczne</i>	<i>brak danych</i>								
55.1 Usługi hoteli	x	x	x
55.2 Usługi świadczone przez kempingi oraz inne miejsca krótkotrwałego zakwaterowania	x	x	x
55.3 Usługi gastronomiczne	x	} 1225028	} 20,38
55.4 Usługi związane z podawaniem napojów	x		
55.5 Usługi stołowe i usługi dostarczania posiłków dla odbiorców zewnętrznych	x		
60.10.1 Usługi w zakresie międzymiastowych kolejowych, pasażerskich przewozów	x	95962	1,60
60.21 Usługi pasażerskiego transportu rozkładowego lądowego pozostałe	x	} 19374	} 0,32
60.23 Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe	x		
61.10.1 Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego	x	6397	0,11
61.20.1 Usługi transportu wodnego śródlądowego pasażerskiego	x	16092	0,27
62.10.1 Przewozy rozkładowe lotnicze pasażerskie	x	} 41583	} 0,69
62.20.1 Przewozy lotnicze pasażerskie pozarozkładowe	x		
63.3 Usługi agencji turystycznych i pilotażu, gdzie indziej niesklasyfikowane	x	0	0
71.1 Usługi wynajmu samochodów osobowych	x		
92.3 Usługi rozrywkowe pozostałe	x	} 289448	} 4,81
92.5 Usługi świadczone przez biblioteki, archiwa, muzea i inne**	x		
92.6 Usługi związane ze sportem	x		
92.7 Usługi rekreacyjne	x		
93.04 Usługi związane z poprawą kondycji fizycznej	x	0	0
70.2 Usługi w zakresie wynajmowania nieruchomości na własny rachunek – szacowany czynsz	0	0	0
<i>Turystyczne dobra trwałego użytku</i>									
17.40.22 Materiały brezentowe... namioty i wyroby kempingowe	x	0	0
34.20.22 Przyczepy i naczepy przeznaczone do mieszkania lub do celów turystycznych	x	0	0
35.12 Łodzie wypoczynkowe i sportowe	x	0	0
Razem charakterystyczne produkty turystyczne	x	1693885	28,18
Produkty związane z turystyką									
15 Produkty spożywcze i napoje	x	} 2710560	
16 Wyroby tytoniowe	x		
17.7 Wyroby o splocie dzianinowym oraz szydełkowym i trykotaże	x	} 855902	
18 Odzież, futra	x		
19.3 Obuwie	x		
23.2 Produkty rafinacji ropy naftowej	x	1022674	17,01
66.03 Usługi ubezpieczeniowe pozostałe inne niż ubezpieczenia na życie	x	0
Razem produkty turystyczne	x	6283020	104,52
Produkty pozostałe	x	3230485	53,74
Produkty razem	x	9513505	158,25

* Liczba korzystających

** Łącznie podróże jednodniowe i turystyczne

*** Bez podróży jednodniowych

Tablica 6. cd. Charakterystyka odwiedzających

	Krajowi odwiedzający jednodniowi			Ogółem		
	Sektor rządowy i samorządowy, instytucje niekomercyjne			Podróże tys.	Wydatki ogółem tys. PLN	Przeciętny wydatek PLN
	Podróże tys.	Wydatki ogółem tys. PLN	Przeciętny wydatek PLN			
1	11	12	13	14	15	16
Produkty turystyczne w cenach bazowych
<i>Produkty charakterystyczne</i>	<i>brak danych</i>					
55.1 Usługi hoteli
55.2 Usługi świadczone przez kempingi oraz inne miejsca krótkotrwałego zakwaterowania
55.3 Usługi gastronomiczne
55.4 Usługi związane z podawaniem napojów
55.5 Usługi stołowe i usługi dostarczania posiłków dla odbiorców zewnętrznych
60.10.1 Usługi w zakresie międzymiastowych kolejowych, pasażerskich przewozów
60.21 Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe
60.23 Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe
61.10.1 Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego
61.20.1 Usługi transportu wodnego śródlądowego pasażerskiego
62.10.1 Przewozy rozkładowe lotnicze pasażerskie
62.20.1 Przewozy lotnicze pasażerskie pozarozkładowe
63.3 Usługi agencji turystycznych i pilotażu, gdzie indziej niesklasyfikowane
71.1 Usługi wynajmu samochodów osobowych
92.3 Usługi rozrywkowe pozostałe
92.5 Usługi świadczone przez biblioteki, archiwa, muzea i inne**
92.6 Usługi związane ze sportem
92.7 Usługi rekreacyjne
93.04 Usługi związane z poprawą kondycji fizycznej
70.2 Usługi w zakresie wynajmowania nieruchomości na własny rachunek – szacowany czynsz
<i>Turystyczne dobra trwałego użytku</i>	<i>brak danych</i>					
17.40.22 Materiały brezentowe... namioty i wyroby kempingowe
34.20.22 Przyczepy i naczepy przeznaczone do mieszkania lub do celów turystycznych
35.12 Łodzie wypożyczkowe i sportowe
Razem charakterystyczne produkty turystyczne
Produkty związane z turystyką
15 Produkty spożywcze i napoje
16 Wyroby tytoniowe
17.7 Wyroby o splocie dzianinowym oraz szydełkowym i trykotaże
18 Odzież, futra
19.3 Obuwie
23.2 Produkty rafinacji ropy naftowej
66.03 Usługi ubezpieczeniowe pozostałe inne niż ubezpieczenia na życie
Razem produkty turystyczne
Produkty pozostałe
Produkty razem

* Liczba korzystających

** Łącznie podróże jednodniowe i turystyczne

*** Bez podróży jednodniowych

Tablica 6. cd. Charakterystyka odwiedzających

	Turyści zagraniczni			Turyści krajowi					
	Podróże tys.	Wydatki ogółem tys. PLN	Przebiegi wydatek PLN	Gospodarstwa domowe			Przedsiębiorstwa i administracja publiczna**		
				Po-dróże tys.	Wydatki ogółem tys. PLN	Przebiegi wydatek PLN	Po-dróże tys.	Wydatki ogółem tys. PLN	Przebiegi wydatek PLN
1	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Produkty turystyczne w cenach bazowych	14155,2								
<i>Produkty charakterystyczne</i>									
55.1 Usługi hoteli*	8374,7	2925930	206,70	.	397 241	.		1 003 604	
55.2 Usługi świadczone przez kempingi oraz inne miejsca krótkotrwałego zakwaterowania*	1811,1	388955	27,48	.	1 497 809	.		169 662	
55.3 Usługi gastronomiczne	x	} 2008787	} 141,91	} x	} 1 391 019	} .	} .		
55.4 Usługi związane z podawaniem napojów	x								
55.5 Usługi stołowe i usługi dostarczania posiłków dla odbiorców zewnętrznych	x								
60.10.1 Usługi w zakresie międzymiastowych kolejowych, pasażerskich przewozów	x	29656	2,10	.	688 549	.		1 097 093	
60.21 Usługi pasażerskiego transportu rozkładowego lądowego pozostałe	x	} 106244	} 7,51	.	545 308	.		318 922	
60.23 Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe	x				431 095		34 018		
61.10.1 Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego	x	14712	1,039	.	18 369	.		5 867	
61.20.1 Usługi transportu wodnego śródlądowego pasażerskiego	x	3232	0,23	.	0	.		0	
62.10.1 Przewozy rozkładowe lotnicze pasażerskie	x	} 865119	} 61,12	} .	} 396 107	} .	} .	} 710 312	
62.20.1 Przewozy lotnicze pasażerskie pozarozkładowe	x								
63.3 Usługi agencji turystycznych i pilotażu, gdzie indziej niesklasyfikowane	x	302950	21,40	.	1 228 935	.		141 271	
71.1 Usługi wynajmu samoch. osobowych	x	97161	6,86	.	0	.			
92.3 Usługi rozrywkowe pozostałe	x	} 980950	} 69,30	} .	} 381 627	} .	} .	} .	
92.5 Usługi świadczone przez biblioteki, archiwa, muzea i inne**	x								
92.6 Usługi związane ze sportem	x								
92.7 Usługi rekreacyjne	x								
93.04 Usługi związane z poprawą kondycji fizycznej	x	.	.	.	19 947	.			
70.2 Usługi w zakresie wynajmowania nieruchomości na własny rachunek – szacowany czynsz	0	0	0	x	668	x			
<i>Turystyczne dobra trwałego użytku</i>									
17.40.22 Materiały brezentowe...namioty i wyroby kempingowe	0	0	0	.	14 235	.			
34.20.22 Przyczepy i naczepy przeznaczone do mieszkań lub do celów turystycznych	0	0	0	-	-	-			
35.12 Łodzie wypożyczkowe i sportowe	0	0	0	.	91 564	.			
Razem charakterystyczne produkty turystyczne	x	7723695	545,64	.	7 102 473	.		3 480 749	
Produkty związane z turystyką									
15 Produkty spożywcze i napoje	x	} 345850	} 24,43	.	} 1 755 175	.	.		
16 Wyroby tytoniowe	x								
17.7 Wyroby o splocie dzianinowym oraz szydełkowym i trykotaże	x	} 375580	} 26,53	.	} 584 666	.	.		
18 Odzież, futra	x								
19.3 Obuwie	x								
23.2 Produkty rafinacji ropy naftowej	x	505177	35,69	.	833 435	.		2 281 338	
66.03 Usługi ubezpieczeniowe pozostałe inne niż ubezpieczenia na życie	x	0	0	.	4 539	.			
Razem produkty turystyczne	x	8950302	632,30	.	10 280 288	.		5 762 087	
Produkty pozostałe	x	776802	54,88	.	134 531	.		0	
Produkty razem	x	9727104	687,18	.	10 414 819	.		5 762 087	

* Liczba korzystających

** Łącznie podróże jednodniowe i turystyczne

*** Bez podróży jednodniowych

Tablica 6. cd. Charakterystyka odwiedzających

	Turyści krajowi			Ogółem			Wydatki rezydentów za granicą tys. PLN	
	Sektor rządowy i samorządowy, instytucje niekomercyjne						Gospodarstwa domowe***	Przedsiębiorstwa
	Podróże tys.	Wydatki ogółem tys. PLN	Przebieżny wydatek PLN	Podróże tys.	Wydatki ogółem tys. PLN	Przebieżny wydatek PLN		
1	28	29	30	31	32	33	34	35
Produkty turystyczne w cenach bazowych								
<i>Produkty charakterystyczne</i>								
55.1 Usługi hoteli*	-	-	-	.	4 326 775	.		
55.2 Usługi świadczone przez kempingi oraz inne miejsca krótkotrwałego zakwaterowania*	-	-	-	.	2 056 426	.		
55.3 Usługi gastronomiczne		-						
55.4 Usługi związane z podawaniem napojów	}	-		.	3 399 806	.		
55.5 Usługi stołówkowe i usługi dostarczania posiłków dla odbiorców zewnętrznych		-						
60.10.1 Usługi w zakresie międzymiastowych kolejowych, pasażerskich przewozów	-	-	-	.	1 815 298			
60.21 Usługi pasażerskiego transportu rozkładowego lądowego pozostałe	-	-	-	.	1435587			
60.23 Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe	-	-	-	.				
61.10.1 Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego	-	-	-	.	38 948			
61.20.1 Usługi transportu wodnego śródlądowego pasażerskiego	-	-	-	.	3232			
62.10.1 Przewozy rozkładowe lotnicze pasażerskie	}	-	-	.	1 971 538			
62.20.1 Przewozy lotnicze pasażerskie pozarozkładowe		-	-	.				
63.3 Usługi agencji turystycznych i pilotażu, gdzie indziej niesklasyfikowane	.	1 087 869	-	.	2 761 025			
71.1 Usługi wynajmu samochodów osobowych	-	-	-	.	97161			
92.3 Usługi rozrywkowe pozostałe								
92.5 Usługi świadczone przez biblioteki, archiwa, muzea i inne**	}	229 429			1 592 006			
92.6 Usługi związane ze sportem								
92.7 Usługi rekreacyjne								
93.04 Usługi związane z poprawą kondycji fizycznej	19 947			
70.2 Usługi w zakresie wynajmowania nieruchomości na własny rachunek – szacowany czynsz	-	-	-	.	668			
<i>Turystyczne dobra trwałego użytku</i>								
17.40.22 Materiały brezentowe...namioty i wyroby kempingowe	-	-	-	.	14 235			
34.20.22 Przyczepy i naczepy przeznaczone do mieszkania lub do celów turystycznych	-	-	-	.	0			
35.12 Łodzie wypożyczkowe i sportowe	-	-	-	.	91 564			
Razem charakterystyczne produkty turystyczne	.	1317298	.	.	19624215			
Produkty związane z turystyką								
15 Produkty spożywcze i napoje	-	-	-	.	2 101 025			
16 Wyroby tytoniowe	-	-	-	.				
17.7 Wyroby o splocie dzianinowym oraz szydełkowym i trykotaże	-	-	-	.	584 666			
18 Odzież, futra	-	-	-	.				
19.3 Obuwie	-	-	-	.				
23.2 Produkty rafinacji ropy naftowej	-	-	-	.	3 619 950			
66.03 Usługi ubezpieczeniowe pozostałe inne niż ubezpieczenia na życie	-	-	-	.				
Razem produkty turystyczne	.	1 317 298	.	.	25 929 856			
Produkty pozostałe	-	-	-	.	911 333			
Produkty razem	.	1 317 298	.	.	26 841 189		1209093	2038295

* Liczba korzystających

** Łącznie podróże jednodniowe i turystyczne

*** Bez podróży jednodniowych

Tablica 7. Nakłady inwestycyjne na środki trwałe w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2000 roku, ceny bieżące (tys. PLN)

Rodzaj działalności	Nakłady na produkowane aktywa niefinansowe					Nakłady na nieprodukowane aktywa niefinansowe			Nakłady na aktywa niefinansowe w CRDT
	Budynki mieszkalne	Pozostałe budynki i budowle	Środki transportu	Pozostałe	Ogółem	Grunty	Pozostałe nieprodukowane aktywa niefinansowe	Nieprodukowane aktywa niefinansowe ogółem	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Drugie domy	77681,1411	.	.	.	77681,1411	.	.		77681,1411
55.1 Hotele	.	736257,4	17600,4	190571,6	944429,4	348,2	.	348,2	944777,6
55.2 Pozostałe obiekty noclegowe	.	36182,3	4088,0	17978,8	58249,2	55,5	.	55,5	58304,6
55.3 Restauracje	.	184065,4	18533,6	84918,0	287517,0	21,0	.	21,0	287538,0
55.4 Bary	.	16421,7	1314,6	2346,1	20082,4		.		20082,4
55.5 Działalność stołówek i katering	.	7675,4	1139,0	3708,8	12523,3		.		12523,3
60.21 Pozostały pasażerski transport, rozkładowy lądowy	.	47948,4	152980,3	24303,2	225231,9		.		225231,9
60.23 Pozostały pasażerski transport lądowy (bez taksówek)	.	484,1	20888,9	709,7	22082,7		.		22082,7
61 Transport wodny	.	5359,5	374,3	1137,1	6871,0	4,7	.	4,7	6875,7
62 Transport lotniczy	.	44350,6	946034,0	18817,2	1009201,9		.		1009201,9
63.3 Działalność związana z turystyką	.	30383,0	39160,5	17873,1	87416,6	97,2	.	97,2	87513,8
71.1 Wynajem samochodów osobowych	.	3195,7	69176,0	11669,4	84041,1	56,5	.	56,5	84097,6
92.3 Inna działalność artystyczna i rozrywkowa	.	78776,2	6070,7	44684,4	129531,3		.		129531,3
92.5 Działalność bibliotek, archiwów, muzeów i poz. dział. kulturalna	.	60510,8	4410,2	29998,4	94919,4		.		94919,4
92.6 Działalność związana ze sportem	.	170787,6	10468,6	47301,6	228557,8	319,6	.	319,6	228877,4
92.7 Pozostała działalność rekreacyjna	.	46142,4	5218,0	24278,8	75639,2	120,8	.	120,8	75760,0
93.04 Działalność związana z poprawą kondycji fizycznej	.	12447,2	4182,7	10801,9	27431,8	0,9	.		27431,8
Ogółem	77681,1411	1480987,9	1301639,8	531098,1	3391407,0	1024,5	.	1023,6	3392430,5

Tablica 8. Wartość netto środków trwałych* w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2000 roku, ceny bieżące (tys. PLN)

Rodzaj działalności	Produkowane aktywa niefinansowe				Wartość środków trwałych w CRDT	Wykorzystanie środków trwałych
	Budynki mieszkalne	Pozostałe budynki i budowle	Środki transportu	Pozostałe		
1	2	3	4	5	6	7
Drugie domy**
55.1 Hotele	.	3775100,6	45246,9	462066,4	4282414,0	
55.2 Pozostałe obiekty noclegowe	.	764775,5	14827,9	67777,3	847380,6	
55.3 Restauracje	.	1446045,9	71888,3	407808,5	1925742,7	
55.4 Bary	.	62570,4	4862,9	15204,0	82637,3	
55.5 Działalność stołówek i catering	.	77570,0	4808,8	13716,4	96095,3	
60.21 Pozostały pasażerski transport rozkładowy lądowy	.	599250,6	758624,1	89208,0	1447082,7	828,6 mln pas.
60.23 Pozostały pasażerski transport lądowy (bez taksówek)	.	7513,6	107838,9	4188,6	119541,1	125,9 mln pas.
61 Transport wodny	.	47146,0	25309,1	3943,3	76398,4	1,9 mln pas.
62 Transport lotniczy	.	894724,5	329669,7	95888,4	1320282,6	2,9 mln pas.
63.3 Działalność związana z turystyką	.	866610,7	184000,8	168809,1	1219420,6	
71.1 Wynajem samochodów osobowych	.	1750,7	81078,8	18721,3	101550,7	
92.3 Inna działalność artystyczna i rozrywkowa	.	2041652,8	34092,7	295088,2	2370833,7	
92.5 Działalność bibliotek, archiwów, muzeów i poz. dział. kulturalna	.	1336604,9	21132,3	257637,1	1615374,2	16,6 mln os. w muzeach
92.6 Działalność związana ze sportem	.	614388,3	34479,0	120755,9	769623,2	
92.7 Pozostała działalność rekreacyjna	.	402663,6	15565,5	87435,8	505664,9	
93.04 Działalność związana z poprawą kondycji fizycznej	.	126525,8	13045,5	49699,8	189271,1	
Ogółem	.	13064893,9	1746471,1	2157948,1	16969313,1	

* Przeciętne w roku

** Brak danych dotyczących wartości środków trwałych

Tablice modułu zatrudnienia

Spis tablic modułu zatrudnienia

Tablica I.	Przeciętna liczba pracujących w turystyce w 2000 roku	108
Tablica II.	Liczba zatrudnionych i samozatrudnionych prowadzących działalność gospodarczą w zakresie turystyki w 2000 roku	109
Tablica III.	Pełnozatrudnieni oraz średnie godzinowe wynagrodzenia brutto według płci oraz wybranych PKD w październiku 2000 roku	110
Tablica IV.	Pracujący w turystyce według płci w 2000 roku (stan w dniu 31 XII).....	111
Tablica V.	Pracownicy pełnozatrudnieni według wieku oraz wybranych PKD w październiku 2000 roku.....	112
Tablica VI.	Tablica wiążąca RST z wykorzystaniem siły roboczej w turystyce.....	113
Tablica VII.	Ogólne wskaźniki i współczynnik spożycia turystycznego z RST.....	114
Tablica VIII.	Tablica podsumowująca.....	115

Tablica I. Przeciętna liczba pracujących w turystyce w 2000 roku

Symbol i nazwa działu, grupy, klasy lub podklasy wg PKD	Ogółem	w tym	
		właściciele, współwłaściciele i pomagający członkowie rodzin	zatrudnieni
55 Hotele i restauracje	245311	76798	151662
55.1 Hotele	37362	3299	33721
55.2 Pozostałe obiekty noclegowe	31779	9095	21807
55.3 Restauracje	100831	27373	72124
55.4 Bary	49555	25491	14172
55.5 Działalność stołówek i catering	25785	11541	9839
60.1 Transport kolejowy	53634	9	52767
60.2 Transport lądowy pozostały	373510	165684	206122
61 Transport wodny	5673	265	5403
61.1 Morski i przybrzeżny transport wodny	4332	42	4288
61.2 Śródlądowy transport wodny	1342	223	1115
62 Transport lotniczy	5389	42	5329
62.1 Rozkładowy transport lotniczy	4238	1	4226
62.2 Pozarozkładowy transport lotniczy	1151	41	1103
63.3 Działalność związana z turystyką	20702	5995	14408
63.30.A Działalność biur podróży	7454	114	7238
63.30.B Działalność agencji podróży	185	5	179
63.30.C Działalność biur turystycznych	1212	20	1180
63.30.D Pozostała działalność turystyczna	2010	31	1958
71.1 Wynajem samochodów osobowych	1394	499	883
92.3 Inna działalność artystyczna i rozrywkowa	61763	14379	47134
92.31 Artystyczna i literacka działalność twórcza	47353	6226	40905
92.32 Działalność obiektów kulturalnych	1759	181	1572
92.33 Działalność wesołych miasteczek i parków rozrywki	787	433	350
92.34 Pozostała działalność rozrywkowa gdzie indziej nie sklasyfikowana	11866	7540	4308
92.5 Działalność bibliotek, archiwów, muzeów i pozostała działalność kulturalna	42244	1025	41102
92.51 Działalność bibliotek i archiwów	24444	324	24046
92.52 Działalność muzeów i ochrona zabytków	14697	639	14019
92.53 Działalność ogrodów botanicznych i zoologicznych oraz naturalnych obszarów i obiektów chronionej przyrody	3104	62	3038
92.6 Działalność związana ze sportem	16728	3515	13094
92.7 Pozostała działalność rekreacyjna	21464	3710	17623
Łącznie CRDT	847814	271922	555528
Cała gospodarka	12096327	2031542	9767662

Dane dotyczące przeciętnej liczby pracujących właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin stanowią przeciętną stanów z końca 1999 r. i 2000 r.

Dane dotyczące liczby zatrudnionych stanowią ekwiwalent pełnego czasu pracy.

Wiersz „Łącznie CRDT” stanowi sumę wartości przedstawionych odpowiednio dla poszczególnych grup (nawet jeśli podano też wartości dla całych działów).

Tablica II. Liczba zatrudnionych i samozatrudnionych prowadzących działalność gospodarczą w zakresie turystyki w 2000 roku

Symbol i nazwa działu, grupy, klasy lub podklasy wg PKD	Według stanu w dniu			
	31 III	30 IV	30 IX	31 XII
55 Hotele i restauracje	56989	57929	57167	56431
55.1 Hotele	22467	22099	22408	22050
55.2 Pozostałe obiekty noclegowe	4947	5610	5051	4673
55.3 Restauracje	25585	26028	25584	25702
55.4 Bary	45	47	49	51
55.5 Działalność stołówek i catering	3945	4145	4075	3955
60.1 Transport kolejowy	191219	187459	182545	172443
60.2 Transport lądowy pozostały	118333	117035	120924	119248
61 Transport wodny	4609	4286	4124	3868
61.1 Morski i przybrzeżny transport wodny	4065	3763	3625	3383
61.2 Śródlądowy transport wodny	544	523	499	485
62 Transport lotniczy	5128	5219	5259	5277
62.1 Rozkładowy transport lotniczy	4092	4089	4135	4163
62.2 Pozarozkładowy transport lotniczy	1036	1130	1124	1114
63.3 Działalność związana z turystyką	5558	6486	6472	6149
63.30.A Działalność biur podróży	3648	4470	4452	4204
63.30.B Działalność agencji podróży	56	58	53	55
63.30.C Działalność biur turystycznych	596	648	721	679
63.30.D Pozostała działalność turystyczna	1258	1310	1246	1211
71.1 Wynajem samochodów osobowych	194	183	601	546
92 Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem	38164	39031	39596	39992
92.3 Inna działalność artystyczna i rozrywkowa	16983	17086	16760	16788
92.31 Artystyczna i literacka działalność twórcza	14926	15021	15046	15123
92.32 Działalność obiektów kulturalnych	1058	1047	1046	1044
92.33 Działalność wesołych miasteczek i parków rozrywki	12	18	17	14
92.34 Pozostała działalność rozrywkowa gdzie indziej nie sklasyfikowana	987	1000	651	607
92.5 Działalność bibliotek, archiwów, muzeów i pozostała działalność kulturalna	1650	2250	3039	3074
92.51 Działalność bibliotek i archiwów	61	55	156	261
92.52 Działalność muzeów i ochrona zabytków	1552	2158	2846	2774
92.53 Działalność ogrodów botanicznych i zoologicznych oraz naturalnych obszarów i obiektów chronionej przyrody	37	37	37	39
92.6 Działalność związana ze sportem	1143	1315	1294	1464
92.7 Pozostała działalność rekreacyjna	3136	3235	3476	3678
Łącznie CRDT	404942	402483	401661	388966
Sektor przedsiębiorstw	5471252	5462642	5438009	5337195

Tablica III. Pełnozatrudnieni oraz średnie godzinowe wynagrodzenia brutto według płci oraz wybranych PKD w październiku 2000 roku

Symbol i nazwa działu, grupy, klasy lub podklasy wg PKD	Pracownicy pełnozatrudnieni			Średnia stawka godzinowa brutto		
	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety
55 Hotele i restauracje	59706	19568	40138	8,93	10,33	8,24
55.1 Hotele	26697	9533	17164	10,37	11,38	9,80
55.2 Pozostałe obiekty noclegowe	9082	2761	6321	8,13	9,32	7,62
55.3 Restauracje	15340	5391	9949	7,89	9,84	6,84
55.4 Bary	2496	906	1590	5,63	5,59	5,66
55.5 Działalność stołówek i catering	6091	977	5114	7,62	9,67	7,22
60.1 Transport kolejowy	63363	40415	22947	10,73	11,15	9,98
60.2 Transport lądowy pozostały	147442	121605	25836	11,03	11,16	10,39
61 Transport wodny	5316	3962	1354	13,22	12,27	16,18
61.1 Morski i przybrzeżny transport wodny	3609	2673	936	13,51	12,43	16,91
61.2 Śródlądowy transport wodny	1707	1288	419	12,59	11,95	14,58
62 Transport lotniczy
62.1 Rozkładowy transport lotniczy
63.3 Działalność związana z turystyką	4032	1362	2670	13,56	15,45	12,58
63.30.A Działalność biur podróży	2492	748	1744	14,42	17,34	13,16
63.30.B Działalność agencji podróży	793	312	481	13,14	13,94	12,62
63.30.C Działalność biur turystycznych	338	156	182	11,30	12,63	10,15
63.30.D Pozostała działalność turystyczna	409	146	263	10,81	11,81	10,27
71.1 Wynajem samochodów osobowych	244	94	150	16,79	18,52	15,71
92 Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem	56903	23884	33019	8,79	9,77	8,06
92.3 Inna działalność artystyczna i rozrywkowa	17063	7311	9752	7,39	7,67	7,16
92.31 Artystyczna i literacka działalność twórcza	16516	6994	9522	7,32	7,63	7,10
92.32 Działalność obiektów kulturalnych	431	236	195	9,65	9,51	9,82
92.34 Pozostała działalność rozrywkowa gdzie indziej nie sklasyfikowana	116	81	35	8,06	7,01	10,44
92.5 Działalność bibliotek, archiwów, muzeów i pozostała działalność kulturalna	17115	4527	12587	7,18	7,20	7,17
92.51 Działalność bibliotek i archiwów	9521	1165	8356	7,24	7,24	7,24
92.52 Działalność muzeów i ochrona zabytków	6024	2452	3571	6,96	6,98	6,95
92.53 Działalność ogrodów botanicznych i zoologicznych oraz naturalnych obszarów i obiektów chronionej przyrody	1571	910	660	7,65	7,72	7,56
92.6 Działalność związana ze sportem	7813	4154	3659	7,45	8,39	6,38
92.7 Pozostała działalność rekreacyjna	3650	1542	2108	8,51	8,96	8,17
Łącznie CRDT	328152	205710	122442	10,89	11,57	10,03
Cała gospodarka	6231057	3217018	3014039	11,70	12,41	10,91

Tablica IV. Pracujący w turystyce według płci w 2000 roku (stan w dniu 31 XII)

Symbol i nazwa działu, grupy, klasy lub podklasy wg PKD	Ogółem		W tym			
	męż- czyźni	kobiety	właściciele, współwłaściciele i pomagający członkowie rodzin		zatrudnieni	
			męż- czyźni	kobiety	męż- czyźni	kobiety
55 Hotele i restauracje	85055	165188	36988	41917	50149	119578
55.1 Hotele	12901	23726	1494	1618	11440	21954
55.2 Pozostałe obiekty noclegowe	10735	21273	3917	4448	7042	16389
55.3 Restauracje	54984	104264	27967	31721	28614	69783
55.4 Bary	3538	7007	2399	2716	1298	4078
55.5 Działalność stołówek i catering	2899	8916	1212	1413	1754	7375
60.1 Transport kolejowy	27017	20361	9	1	26925	19815
60.2 Transport lądowy pozostały	319074	43004	145308	10817	173611	31716
61 Transport wodny	4360	1030	425	15	3939	1011
61.1 Morski i przybrzeżny transport wodny	3106	813	87	4	3020	808
61.2 Śródlądowy transport wodny	1255	216	338	11	919	203
62 Transport lotniczy	2928	2540	3	0	2916	2525
62.1 Rozkładowy transport lotniczy	2141	2148	1	0	2133	2143
62.2 Pozarozkładowy transport lotniczy	787	392	2	0	783	382
63.3 Działalność związana z turystyką	9050	10503	3576	1839	5574	8462
63.30.A Działalność biur podróży	2200	4304	59	27	2113	4232
63.30.B Działalność agencji podróży	93	166	7	1	87	164
63.30.C Działalność biur turystycznych	408	657	11	5	396	650
63.30.D Pozostała działalność turystyczna	536	1061	14	7	521	1052
71.1 Wynajem samochodów osobowych	719	735	270	215	454	505
92 Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem	75383	92756	18086	8033	57787	83043
92.3 Inna działalność artystyczna i rozrywkowa	29395	31793	9154	4066	20583	26953
92.31 Artystyczna i literacka działalność twórcza	21267	25796	3892	1726	17484	23707
92.32 Działalność obiektów kulturalnych	899	907	125	56	778	840
92.33 Działalność wesołych miasteczek i parków rozrywki	469	306	303	135	181	147
92.34 Pozostała działalność rozrywkowa gdzie indziej nie sklasyfikowana	6760	4784	4834	2149	2140	2259
92.5 Działalność bibliotek, archiwów, muzeów i pozostała działalność kulturalna	11612	30323	677	304	10939	29899
92.51 Działalność bibliotek i archiwów	3094	21365	212	93	2881	21208
92.52 Działalność muzeów i ochrona zabytków	6495	7866	428	193	6075	7619
92.53 Działalność ogrodów botanicznych i zoologicznych oraz naturalnych obszarów i obiektów chronionej przyrody	2023	1092	38	17	1983	1072
92.6 Działalność związana ze sportem	9570	7578	2314	1028	7314	6345
92.7 Pozostała działalność rekreacyjna	10260	11611	2415	1074	7932	10318
Łącznie CRDT	509043	324663	201140	61275	310335	257128
Cała gospodarka	6342774	5514453	1393611	755291	4946882	4688633

Tablica V. Pracownicy pełnozatrudnieni według wieku oraz wybranych PKD w październiku 2000 roku

Symbol i nazwa działu, grupy, klasy lub podklasy wg PKD	ogółem	z tego pracownicy pełnozatrudnieni w wieku:					
		poniżej 15 lat	15-24	25-34	35-44	45-55	powyżej 55 lat
55 Hotele i restauracje	59706	0	7952	15676	16047	18088	1942
55.1 Hotele	26697	0	3319	6594	7637	8374	774
55.2 Pozostałe obiekty noclegowe	9082	0	477	1820	2644	3618	523
55.3 Restauracje	15340	0	2929	5358	3507	3092	453
55.4 Bary	2496	0	811	962	481	227	15
55.5 Działalność stołówek i catering	6091	0	416	943	1778	2778	177
60.1 Transport kolejowy	63363	0	1420	13735	27087	20678	443
60.2 Transport lądowy pozostały	147442	0	5905	28797	47535	57731	7473
61 Transport wodny	5316	0	91	675	1521	2378	652
61.1 Morski i przybrzeżny transport wodny	3609	0	26	466	1135	1556	426
61.2 Śródlądowy transport wodny	1707	0	64	209	387	821	225
62 Transport lotniczy
62.1 Rozkładowy transport lotniczy
63.3 Działalność związana z turystyką	4032	0	360	1379	1157	1031	105
63.30.A Działalność biur podróży	2492	0	256	802	742	663	29
63.30.B Działalność agencji podróży	793	0	91	416	195	78	13
63.30.C Działalność biur turystycznych	338	0	13	78	39	156	52
63.30.D Pozostała działalność turystyczna	409	0	0	83	181	134	11
71.1 Wynajem samochodów osobowych	244	0	51	111	40	28	13
92 Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem	56903	0	2475	12902	17077	20326	4123
92.3 Inna działalność artystyczna i rozrywkowa	17063	0	869	4032	5276	5723	1163
92.31 Artystyczna i literacka działalność twórcza	16516	0	849	3883	5067	5568	1149
92.32 Działalność obiektów kulturalnych	431	0	7	111	208	97	7
92.34 Pozostała działalność rozrywkowa gdzie indziej nie sklasyfikowana	116	0	14	38	0	58	7
92.5 Działalność bibliotek, archiwów, muzeów i pozostała działalność kulturalna	17115	0	516	3306	5412	6559	1322
92.51 Działalność bibliotek i archiwów	9521	0	206	1962	2904	3833	616
92.52 Działalność muzeów i ochrona zabytków	6024	0	237	944	1928	2288	627
92.53 Działalność ogrodów botanicznych i zoologicznych oraz naturalnych obszarów i obiektów chronionej przyrody	1571	0	73	400	580	438	80
92.6 Działalność związana ze sportem	7813	0	448	1746	2345	2830	445
92.7 Pozostała działalność rekreacyjna	3650	0	284	946	988	1227	206
Łącznie CRDT	325743	0	17896	70403	107409	116274	12625
Cała gospodarka	6231057	0	422219	1669279	1945437	1934636	259486

Uogólnione mnożnikami „krajowymi” dane opracowano na podstawie reprezentacyjnego badania GUS o symbolu Z-12.

Tablica VI. Tablica wiążąca RST z wykorzystaniem siły roboczej w turystyce

Symbol i nazwa działu, grupy, klasy lub podklasy wg PKD	Przeciętna liczba pracujących w turystyce (patrz tablica I)		Zatrudnieni w pełnym wymiarze czasu**		Wielkość zatrudnienia w przeliczeniu na ekwiwalent pełnego etatu		Roczne wynagrodzenie brutto****
	Samoza-trudnieni	Zatrud-nieni*	Samoza-trudnieni	Zatrud-nieni	Samoza-trudnie-ni***	Zatrud-nieni	Zatrud-nieni
55 Hotele i restauracje	76798	151662	18221
55.1 Hotele	3299	33721	21152
55.2 Pozostałe obiekty noclegowe	9095	21807	16582
55.3 Restauracje	27373	72124	16100
55.4 Bary	25491	14172	11492
55.5 Działalność stołówek i catering	11541	9839	15541
60.1 Transport kolejowy	9	52767	21882
60.2 Transport lądowy pozostały	165684	206122	22500
61. Transport wodny	265	5403	26975
61.1 Morski i przybrzeżny transport wodny	42	4288	27570
61.2 Śródlądowy transport wodny	223	1115	25676
62. Transport lotniczy	42	5329	.
62.1 Rozkładowy transport lotniczy	1	4226	.
62.2 Pozarozkładowy transport lotniczy	41	1103	.
63.3 Działalność związana z turystyką	5995	14408	27653
63.30.A Działalność biur podróży	114	7238	29410
63.30.B Działalność agencji podróży	5	179	26803
63.30.C Działalność biur turystycznych	20	1180	23044
63.30.D Pozostała działalność turystyczna	31	1958	22062
71.1 Wynajem samochodów osobowych	499	883	34259
92. Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem	27642	147008	17927
92.3 Inna działalność artystyczna i rozrywkowa	14379	47134	15066
92.31 Artystyczna i literacka działalność twórcza	6226	40905	14937
92.32 Działalność obiektów kulturalnych	181	1572	19696
92.33 Działalność wesołych miasteczek i parków rozrywki	433	350	.
92.34 Pozostała działalność rozrywkowa gdzie indziej nie sklasyfikowana	7540	4308	16447
92.5 Działalność bibliotek, archiwów, muzeów i pozostała działalność kulturalna	1025	41102	14649
92.51 Działalność bibliotek i archiwów	324	24046	14779
92.52 Działalność muzeów i ochrona zabytków	639	14019	14204
92.53 Działalność ogrodów botanicznych i zoologicznych oraz naturalnych obszarów i obiektów chronionej przyrody	62	3038	15613
92.6 Działalność związana ze sportem	3515	13094	15196
92.7 Pozostała działalność rekreacyjna	3710	17623	17367
Łącznie CRDT	271922	555528	22209
Cała gospodarka	2031542	9767662	23881

* Liczba zatrudnionych w tablicy I dotyczy ekwiwalentów pełnego wymiaru czasu pracy. Brak danych o liczbie zatrudnionych.

** Brak danych na temat liczby pracujących w pełnym i niepełnym wymiarze czasu pracy.

*** Liczba samozatrudnionych podana w tablicy I dotyczy faktycznej liczby osób. Brak danych na temat ekwiwalentu pełnego wymiaru czasu pracy.

**** Wynagrodzenie roczne oszacowane zostało przy wykorzystaniu danych z tablicy III (stawka godzinowa pomnożona przez przybliżoną liczbę godzin pracy w ciągu roku).

Tablica VII. Ogólne wskaźniki i współczynnik spożycia turystycznego z RST

Symbol i nazwa działu, grupy, klasy lub podklasy wg PKD	Przeciętna liczba pracujących w turystyce – tablica I (1)	Zatrudnieni w turystyce – FTE – tablica I (2)	Współczynnik spożycia turystycznego II (RST) (3)	„Turystyczny” udział zatrudnienia (1 lub 2) x 3		Produkcja globalna na jednego pracującego (tys. PLN)
				Pracujący	Zatrudnieni	
55 Hotele i restauracje	245311	151662
55.1 Hotele	37362	33721	0,546	20400	18412	182
55.2 Pozostałe obiekty noclegowe	31779	21807	0,758	24088	16530	76
55.3 Restauracje	100831	72124	0,458	46181	33033	55
55.4 Bary	49555	14172	0,642	31814	9098	6
55.5 Działalność stołówek i catering	25785	9839	0,541	13950	5323	59
60.1 Transport kolejowy	53634	52767	0,268	14374	14142	172
60.2 Transport lądowy pozostały	373510	206122	0,038	14193	7833	77
61. Transport wodny	5673	5403	0,053	301	286	355
61.1 Morski i przybrzeżny transport wodny	4332	4288
61.2 Śródlądowy transport wodny	1342	1115
62. Transport lotniczy	5389	5329	0,713	3842	3800	504
62.1 Rozkładowy transport lotniczy	4238	4226	0,713	3022	3013	.
62.2 Pozarozkładowy transport lotniczy	1151	1103	0,713	821	786	.
63.3 Działalność związana z turystyką	20702	14408	0,618	12794	12794	218
63.30.A Działalność biur podróży	7454	7238
63.30.B Działalność agencji podróży	185	179
63.30.C Działalność biur turystycznych	1212	1180
63.30.D Pozostała działalność turystyczna	2010	1958
71.1 Wynajem samochodów osobowych	1394	883	0,152	212	134	1 063
92. Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem	176002	147008
92.3 Inna działalność artystyczna i rozrywkowa	61763	47134	0,154	9512	7259	45
92.32 Działalność obiektów kulturalnych	1759	1572
92.33 Działalność wesołych miasteczek i parków rozrywki	787	350
92.34 Pozostała działalność rozrywkowa gdzie indziej nie sklasyfikowana	11866	4308
92.5 Działalność bibliotek, archiwów, muzeów i pozostała działalność kulturalna	42244	41102	0,154	6506	6330	32
92.51 Działalność bibliotek i archiwów	24444	24046
92.52 Działalność muzeów i ochrona zabytków	14697	14019
92.53 Działalność ogrodów botanicznych i zoologicznych oraz naturalnych obszarów i obiektów chronionej przyrody	3104	3038	0,156	484	474	.
92.6 Działalność związana ze sportem	16728	13094	0,103	1723	1349	79
92.7 Pozostała działalność rekreacyjna	21464	17623	0,156	3348	2749	239
Łącznie CRDT	847814	555528	x	x	x	89
Cała gospodarka	12096327	9767662	x	x	x	116

Tablica VIII. Tablica podsumowująca

Symbol i nazwa działu, grupy, klasy lub podklasy wg PKD	Samozatrudnieni			Zatrudnieni			F. Turystyczny udział zatrudnienia (tablica VII)	
	A. Liczba samozatrudnionych (tabl. I)	B. FTE * (tabl. VI)	C. Łączny dochód **	D. FTE (tabl. I)	E. Roczne zarobki brutto		Pracujący	Zatrudnieni
					Roczne płaće brutto (tabl. VI)	Inne formy wynagrodzenia **		
55 Hotele i restauracje	76798	.	.	151662	18221	.	.	.
55.1 Hotele	3299	.	.	33721	21152	.	26116	23571
55.2 Pozostałe obiekty noclegowe	9095	.	.	21807	16582	.	30126	20673
55.3 Restauracje	27373	.	.	72124	16100	.	64734	46304
55.4 Bary	25491	.	.	14172	11492	.	31814	9098
55.5 Działalność stołówek i catering	11541	.	.	9839	15541	.	16554	6317
60.1 Transport kolejowy	9	.	.	52767	21882	.	28158	27703
60.2 Transport lądowy pozostały	165684	.	.	206122	22500	.	62376	34422
61. Transport wodny	265	.	.	5403	26975	.	.	.
61.1 Morski i przybrzeżny transport wodny	42	.	.	4288	27570	.	2617	2590
61.2 Śródlądowy transport wodny	223	.	.	1115	25676	.	1342	1115
62. Transport lotniczy	42	.	.	5329	.	.	4047	4002
62.1 Rozkładowy transport lotniczy	1	.	.	4226	.	.	3183	3174
62.2 Pozarozkładowy transport lotniczy	41	.	.	1103	.	.	864	828
63.3 Działalność związana z turystyką	5995	.	.	14408	27653	.	9730	6772
63.30.A Działalność biur podróży	114	.	.	7238	29410	.	3503	3402
63.30.B Działalność agencji podróży	5	.	.	179	26803	.	87	84
63.30.C Działalność biur turystycznych	20	.	.	1180	23044	.	570	555
63.30.D Pozostała działalność turystyczna	31	.	.	1958	22062	.	945	920
71.1 Wynajem samochodów osobowych	499	.	.	883	34259	.	75	48
92. Działalność związana z kulturą, rekreacją i sportem	27642	.	.	147008	17927	.	27456	22933
92.3 Inna działalność artystyczna i rozrywkowa	14379	.	.	47134	15066	.	9635	7353
92.31 Artystyczna i literacka działalność twórcza	6226	.	.	40905	14937	.	7387	6381
92.32 Działalność obiektów kulturalnych	181	.	.	1572	19696	.	274	245
92.33 Działalność wesołych miasteczek i parków rozrywki	433	.	.	350	.	.	123	55
92.34 Pozostała działalność rozrywkowa gdzie indziej nie sklasyfikowana	7540	.	.	4308	16447	.	1851	672
92.5 Działalność bibliotek, archiwów, muzeów i pozostała działalność kulturalna	1025	.	.	41102	14649	.	6590	6412
92.51 Działalność bibliotek i archiwów	324	.	.	24046	14779	.	3813	3751
92.52 Działalność muzeów i ochrona zabytków	639	.	.	14019	14204	.	2293	2187
92.53 Działalność ogrodów botanicznych i zoologicznych oraz naturalnych obszarów i obiektów chronionej przyrody	62	.	.	3038	15613	.	484	474
92.6 Działalność związana ze sportem	3515	.	.	13094	15196	.	2610	2043
92.7 Pozostała działalność rekreacyjna	3710	.	.	17623	17367	.	3348	2749
Łącznie CRDT	271922	.	.	555528	22209	.	.	.
Cała gospodarka	12096327	.	.	9767662	23881	.	.	.

* Liczba samozatrudnionych dostępna w Polsce dotyczy faktycznej liczby osób. Brak danych na temat ekwiwalentu pełnego wymiaru czasu pracy.

** Brak danych.